

POLUGODIŠNjak za kulturu i društvena pitanja

PODSTRANSKA revija

Izdavač OGRANAK MATICE HRVATSKE U PODSTRANI
matica hrvatska GODINA XX. - BROJ 42. - PODSTRANA, prosinac 2021.

BESPLATNI PRIMJERAK

Tema broja:
**50 GODINA OD
HRVATSKOG
PROLJEĆA**

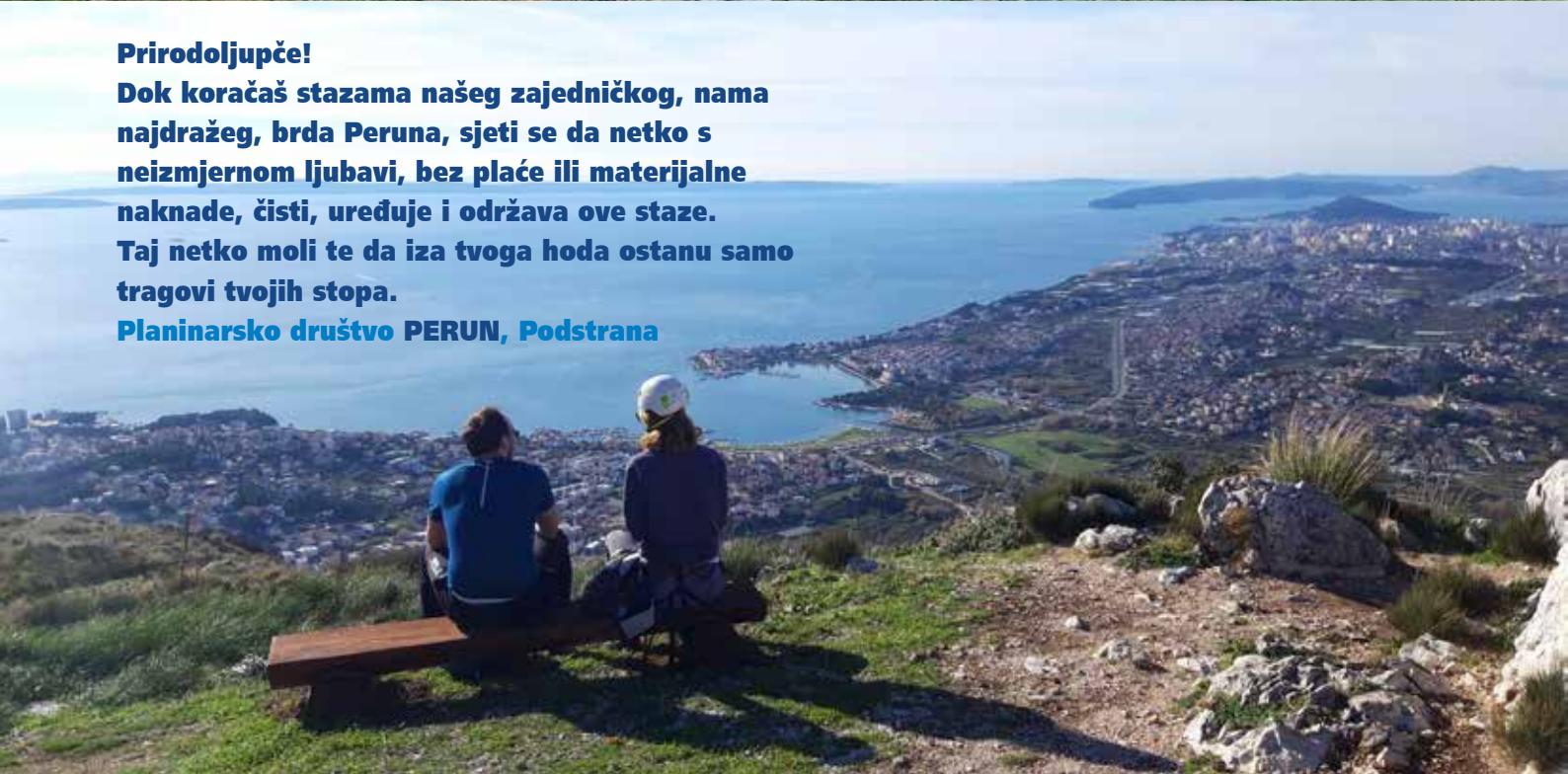
Čestit Božić i sretna nova 2022.

Prirodoljupče!

**Dok koračaš stazama našeg zajedničkog, nama
najdražeg, brda Peruna, sjeti se da netko s
neizmjernom ljubavi, bez plaće ili materijalne
naknade, čisti, uređuje i održava ove staze.
Taj netko moli te da iza tvoga hoda ostanu samo
tragovi tvojih stopa.**

Planinarsko društvo PERUN, Podstrana

SADRŽAJ

Iz sjećanja jednog sudionika.....	4
Podstranu moramo izgradivati zajednički	6
Vrijeme je da se mladi uključe u politički život	10
Osvrt na turističku sezonu u Podstrani 2021.	11
U sjećanje: Nenad Marin	12
U sjećanje: Vladimir Vuković	13
Ljudi koji pomicu planine	14
Upornost se isplati	16
Likovna izložba u sjećanje na žrtvu Vukovara	17
Slikarica dalmatinskog kolorita	18
LEGO robotika	20

PERUN

Pjesnički i likovni kutak	1
Pjesme	1
Ova, 2021. godina puna je jubileja	2
50 godina od Hrvatskog proljeća	3
Nove staze	4
“Ča pod Perun”	8
Glavna skupština Matice hrvatske izabrala novo vodstvo	9
Književnik Miro Gavran - novi predsjednik Matice hrvatske	10
Godina Dobrojutrenja u Podstrani	11
Govor na pogrebu Andelka Vučetića	13
Pjesme	14
Most	17
Priča o trikiniju	18
Triptih	19
XV. Mediteranski korijeni filozofije	20
Bilješka uz pjesmu posvećenu razaranju Dubrovnika	23
Moja borba za Hrvatsku - Ivan Tente	24
„Tamo gdje vječno sunce sjaja...“	21
Autohtona poljička obitelj	24
Narodnjački duh u povijesti Podstrane	26
Procesija - svjedočanstva (sudionik procesije A.N.) .	27
Ususret Božiću	28
Licemjerje	29
Koliko nas zrači medicina	30
O pandemiji COVID-a 19	31
Središta svjetske moći	32
Tko nas to još uvijek drži pod papučom?	35
Trgovina narkoticima	36
Jedriličarski klub Podstrana	37
Sreća za sve	38
Naši uspjesi	38
Foto kolaž - Karlo Lolić	40

IVAN TOLJ

SLAVENSKE ZIME

E, moj pane, šaptala je drhtureći
Kašja u ulici Topalowej gore u
snježnoj smrznutoj, ali divnoj
Poloniji jedinoj, ništa manje i
ništa više od recimo Hrvatske dolje
također jedine.

Ili Macedonije, Estonije... recimo.

Ili Rusije gore – majke kojoj su
tepali pjesnici najlepšim riječima
ovoga svijeta,

zaljubljeni smrtno u ona gore
bijela prostranstva, tražeći
od Boga i ţezla pravo na život i
pjesmu po kojoj ostajemo mi
prastara braća s Dnjestra,
Dnjepra, s Visle i Vltave.

I gledajte pjesnici kako snovito,
kako bajkovito u velikoj lađi
divna sna, po obzoru naših istoka
i naših zapada, plovimo zaneseni
od riječi i neizlječivi od tlapnje
naših tužnih zapisa.

Kako se nadamo iako nestajemo,
vidovito dakako, u nekom
zaboravljenom kutku greliči ženu
kojoj u očima nepopravljivo
zauvijek tražimo bjelinu i toplinu
za ruke što ispisuju poraz
i onog što nas, snovito dakle,
odnosi u lađi našega bratstva – u
brodolom pjesme o slobodi. (1987.)

PODSTRANSKA revija

Osnivač i izdavač:

Ogranak Matice hrvatske u Podstrani, Jurasova 2

Žiro račun OMH u Podstrani

HR2425030071100016832

ISSN 1334-2827

Uredništvo:

Dario Radović, Dražen Vlašić, Ante Šiško, Zorana Ivanković Buljan, Antonio Vrbatović, Divna Ban Bakota, Ivan Bašić, Mario Tomasović, Denis Jonjić, Zlatko Juras, Zoran Jurišić

Za fotografije zaslužni:

Karlo Lolić, Zoran Jurišić, Ivica Lolić, Nenad Stanić, Martin Vlašić, Dragan Lukin, Zlatko Juras, Neven Marin, Antonio Vrbatović, Mario Tomasović, Nikola Aljinović i Velimir Gavrančić

Fotografija na naslovnicu:

Karlo Lolić

Grafička priprema: Neven Marin

Tisk: Dalmacijapapir

Naklada: 1500 primjeraka

Za potpisane tekstove odgovaraju autori,
za nepotpisane uredništvo

Vaše tekstove i fotografije možete slati na e-adresu:
juric_zoran@yahoo.com ili zlatkojuras1@gmail.com

Ovaj broj *Podstranske revije* možete čitati
i na internetskoj adresi www.omh-podstrana.hr

ZLATNI JUBILEJ HRVATSKOG PROLJEĆA '71. HRVATSKI SNOVI I STVARNOST (RUŽA HRVATSKA ZA SVA VREMENA)

Iz sjećanja jednog sudionika...

Piše: Martin VLAŠIĆ, prof.

Karađorđevo je slikovito naselje u Vojvodini znakovitog naziva koji asocira na nekad vladajuću dinastiju u Srbiji. Valja navesti da tamo postoji dvorac koji je pretvoren u Titovu predsjedničku rezidenciju.

Dana 29. studenoga 1971. g. u Karađorđevu se održala tajna i prekretnička sjednica Predsjedništva Centralnog komiteta Saveza komunista Jugoslavije koja je donijela značajne zaključke.

Općenito je poznato da je Tito prihvatio odgovornost za sve done-sene zaključke koji su imali sudobnosan utjecaj na kasnija društvena i društveno-politička zbivanja u Jugoslaviji, a posebno u Hrvatskoj. U kasnijim istupima Tito je navodio da je bio izložen pritiscima od konzervativnih partijskih i vojnih čimbenika te da je morao odlučno prekinuti s liberalno-nacionalnim reformama koje su zavladale u Partiji i društvu u gotovo svim tadašnjim socijalističkim republikama.

Recimo odmah da je, primjera radi, Slovenija već bila niz godina „država u državi“, a tome su težile i druge republike. Nova i školovana generacija političara, državnih dužnosnika i društvenih radnika donijela je svježe reformske ideje koje su trebale osigurati svestrani preporod jugoslavenskog društva u nacionalno-kulturnom i u privredno-ekonomskom pogledu. Pun zamah ovih reformi odvijao se u tadašnjoj SR Hrvatskoj, gdje je većina podržavala aktualne nositelje ovih reformi.

Istaknute osobe društveno-političkog života uživale su nepodijeljene simpatije i povjerenje masa time što su s mnogo entuzijazma otvarale perspektive i prosperitet društva. Savka Dabčević Kučar obilježila je čitavo ovo razdoblje svojim pregnantnim govorima na brojnim skupovima, kao i u saborskim i partijskim raspravama. Kao vrstan i sjajan govornik, izražavajući misli i želje širokih slojeva raznih ljudi, ona je okupila i oduševila odlučnošću više od 200.000 građana na tadašnjem Trgu Republike u Zagrebu te je postala i ostala legendom

Martin Vlašić (desno) i Ivan Bošković (u sredini) sa suradnicima

reputacije jednog autentičnog domoljubnog tribuna.

Međutim, kočnica modernom razvoju samoupravnog društva bili su centralisti, hegemonisti i partijski dogmatičari staljinističkog tipa. Oni su se oštro suprotstavljali bilo kakvim promjenama. Iako nisu bili eksponirani, djelovali su iz drugog plana. Ovi su partijski konzervativci imali jaku podršku dijela jugoslavenske vojne vrhuške, koja je u odlučnom trenutku stala na njihovu stranu. Zaključcima u Karađorđevu, kojima je smijenjeno hrvatsko političko vodstvo, dobili su nalog da zaustave sve reformske poticaje. Time su započete „čistke“ u svim strukturama društva. Iz društvenog života uklanjeni su pojedinci, organizacije i udruženja, dakle svi koji su djelovali s pozicijama nacionalno-društvenih promjena i preporoda.

Interesantno je spomenuti da je, svega nekoliko mjeseci ranije, Tito boravio u Zagrebu. Na svečanom je ručku bio dobro raspoložen i govorio je afirmativno, čak i u superlativima, o stanju u Hrvatskoj, gdje se samoupravljanje razvija i daje izuzetne rezultate te da je raspoloženje u svim slojevima društva za svaku pohvalu. Posebno je istaknuo da rukovodstvo i društveni pravci u Hrvatskoj uživaju povjerenje i simpatije širokih slojeva, što poprima karakter društvenog pokreta. Najodgovornije osobe društveno-političkog života oslanjale su se na ideje proizšle među istaknutim intelektualcima, akademicima, sveučilišnim profesorima i znanstvenicima

ma koji su u novom svjetlu prikazivali tradicionalne društvene, političke, kulturne i povijesne vrednote hrvatske prošlosti. Tito je naglasio da neće nasjedati na kojekakve intrige koje podmeću oni koji ne žele otvoriti perspektive bolje budućnosti. Međutim, u jednom trenutku Tito je bio prisiljen radikalno promijeniti svoj stav i odnos prema reformama i njihovim nositeljima u Hrvatskoj.

Preporodno se raspoloženje počelo stvarati s otvorenim raspravama o ravnopravnosti i posebnosti hrvatskog jezika poznatom *Deklaracijom o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, objavljenom u listu *Telegram* još u ožujku 1967. g. Tada se počelo otvoreno raspravljati o povijesnim temama, pa čak i o povijesnim tabuima. Zatim se otvoreno raspravljalo i o sociološkim, ideo-loškim te o privredno-ekonomskim pitanjima važnim za razvoj i napredak čitavog društva. Posebno su značajni bili novi trendovi u kulturnom i umjetničkom stvaralaštvu, likovnoj, filmskoj i glazbenoj umjetnosti. Ideološka su pitanja raspravljana na način da se i marksizam „revidirao“ u svjetlu raščlanjivanja filozofije „mladog Marxa“.

Pokretani su novi časopisi, listovi, revije i druge publikacije. Tiskane su brojne knjige i studije, kako iz književnosti, tako i iz drugih sfera društvenog života i umjetničkih rodova. Središnjica Matice hrvatske davala je zamašnjak aktivnostima brojnih kulturnih institucija i udruga. Održavana

su predavanja, tribine, izložbe, književne večeri, filmske projekcije na kojima su nastupala ugledna imena iz kulture i znanosti. Matica hrvatska se u nekoliko godina rada pretvorila u nositelja glavne nacionalne misli i preporoda. Umnoženo je njezino članstvo. Bilo je veliko zadovoljstvo raditi u njezinu okrilju. Biti članom, a pogotovo radnim članom Matice ispunjavalo je svakog od nas posebnim ponosom i radnim elanom.

I sada, dok obilježavamo zlatnu obljetnicu ovog preporodnog doba, nameće se jedna zanimljiva potreba da zađemo u neku od knjižnica u kojima bismo našli sve što je publicirano ili umjetnički transponirano s ciljem izražavanja sveukupnog domoljubnog entuzijazma. Na policama knjižnica našli bismo brojne knjige znanstvenog karaktera, povjesne studije, umjetnička djela, snimke autentičnih govora i izlaganja političara i društvenih djelatnika. Prvi bi dojam bio da je tu pred nama *Croatia rediviva* – čitava njezina povijest vraćena u život. Koliko bi topline i intelektualne znatiželje unijelo u nas čitanje časopisa, recimo *Kritika*, koje je uređivao V. Pavletić, studija koje su pisali dr. Franjo Tuđman, N. Mihanović, B. Bušić i drugi. Iznimno dojmljivu sliku duhovne živosti dobili bismo listajući mnoge novine, tjednike i revije. Posebno je sadržajan bio *Hrvatski tjednik* pod uredništvom najprije I. Zidića, a zatim V. Gotovca, u kojem su se javljala sva značajna imena i akteri hrvatske preporodne misli. Na policama bismo našli memoarsku, dnevničku i polemičku literaturu (I. Supek, V. Tenžera, Š. Dodan, V. Holjevac, I. Šibl, A. Šoljan i brojni drugi) koja bi nas uvela u to vrijeme strastvenog angažmana za boljšitak hrvatskog, ali i šireg društva.

Citajući, recimo, časopis *Praxis* uočili bismo nove tendencije o filozofskim i ideološko sociološkim razmatranjima nove generacije intelektualaca raznih profila koja naglašava potrebu stvaranja socijalizma, društvenog uređenja s ljudskim likom. Istaknuti političar i državnik, Slovenac E. Kardelj, analizira i promišlja o *Deklaraciji o pravima čovjeka i građanina*, u kojoj izdvaja pravo svakog pojedinca, pravo svakog čovjeka, na slobodu i osobnu sreću. Marksistička ideologija modificira se i usmjerava prema kritičkom aspektu svega postojećeg, što je omogućilo posebnu živahnost u polemičkim nastojanjima da se društvo otvori u pravcu nove demokracije.

Valjalo bi pročitati *Obnovljeni život*, koji je uređivao naš pater Rudolf Brajičić, u kojem se javljaju poznati filozofi i teolozi sa svojim lucidnim raspravama i dijalozima s marksistima. Sjajna *Zagrebačka Biblja* iz 1968. g. epohalno je djelo, rad iznimnih eksperata bibličara, od kojih su najvažniji bili fra Bonaventura Duda te pjesnik i profesor Jure Kaštelan, te ona predstavlja poseban, prevažan datum naše kulturne povijesti i zauzima posebno mjesto na pijedestalu hrvatskog proljeća.

Profesor Ivan Bošković predavao je povijest glazbe u Gimnaziji Čiro Gamulin, ali je bio i vrlo aktivan u kulturnom životu Splita i šire. Primjera radi, navest ćemo da je organizirao i vodio pjevačko društvo *Zvonimir*, te da je djelovao i u Splitskom kazalištu i na Dubrovačkom kazališnom festivalu. Naime, on je čak i predložio dopune naziva: Hrvatsko narodno kazalište i „ljetni festival“ mjesto „ljetne igre“ u Dubrovniku. Kao profesor se istaknuo predavačkim žarom kada bi govorio o hrvatskim glazbenicima i njihovu stilu u glazbi. Slovio je kao jedan od najboljih poznavatelja glazbe, ali i povijesti glazbe. Sve ove prednosti i njegove zasluge nakon „Karadordjeva“ dobivaju negativnu kvalifikaciju.

„Tvrdolinijaši“ su mu zamjerili što je u razredu interpretirao tekst *Hrvatske domovine* ukazujući na estetsku vrijednost i ljepotu glazbene sastavnice. Okvalificirali su ga gorljivim „matičarem“ koji učenicima približava istaknute hrvatske intelektualce da bi ih zainteresirao za rad Matice i uključivao ih u njezine redove. Profesor Bošković doživio je oštru kritiku, njegov je rad proglašen nacionalističkim zastranjivanjem. UDB-a je inzistirala na njegovu udaljavanju iz škole, odnosno s radnog mjesta profesora, što je i učinjeno, iako su njegovi kolege profesori Marušić i Zubanović ukazivali na apsurdnost takvih rigoroznih mjera. Međutim, metode UDB-e uvijek su bile u znaku „pakovanja“.

Ovaj drastičan postupak javnost je primila s negodovanjem. Svi su bili uvjereni da nije bilo zastranjivanja i da je profesor Bošković, u svakom pogledu, bio u Splitu jedan od najboljih kulturno-prosvjetnih djelatnika. Nakon sudskog spora, prof. Bošković ipak je vraćen na posao, ali u školsku biblioteku kao knjižničar. Primjer je veoma ilustrativan. Eto, tako su se provodile tzv. čistke.

Dakle, radilo se i o isključivanju iz Partije, udaljavanju s radnih mje-

sta, ili osuđivanju na zatvorske kazne.

Nešto je drastičniji primjer isključivanje iz društva i onemogućivanje bilo kakve aktivnosti u društveno-političkom životu, gdje kao primjer može poslužiti slučaj mladog pravnika – odvjetničkog vježbenika Vanje Mladine, također iz Splita.

U međuvremenu su, potkraj 1971. godine, organizirani veliki studentski prosvjedi u Zagrebu i Splitu, i u drugim gradovima. U Splitu je na Pravnom fakultetu odlučeno da se dade snažna potpora prosvjedu sveučilištaraca u Zagrebu na način da bi se i u Splitu organizirao takav prosvjed. Skupljali su se potpisi potpore studentskim zahtjevima među pravniciма i odvjetnicima. Nakon policijskog gušenja studentskog pokreta uslijedile su represije prema organizatorima i istaknutim studentskim prvacima. Mladi odvjetnički pripravnik odgovarao je u sudskom postupku samo zato što je prikupljao potpise potpore velikog broja kolega odvjetnika. Osuđen je na šestomjesečnu zatvorskiju kaznu, koju je izdržao u Lepoglavi. Svoje uzničke dane plastično je prikazao u svojim memoarskim zapisima, kao i posljedice te nemogućnost kasnijeg uključivanja u normalan društveni život nakon izdržane kazne.

Ovakvih primjera drakonskog kažnjavanja i obračunavanja s neistomišljenicima, a bez ikakvog stvarnog razloga, bilo je u svim sredinama diljem Hrvatske.

U zapisima o tim danima navedeni sudionik i nositelj slobodarskih i demokratskih nastojanja sveučilištaraca kaže da su im na jedan primitivan način tada bila osporena elementarna demokratska prava.

Što se tiče Titova stava glede studentskih prosvjeda u Zagrebu i Splitu, on je rekao da se ne može dopustiti da „ulica kroji i vodi politiku te da s njima treba ideološki raspraviti“. Dodao je još da će Ustavom, koji je u pripremi, biti poštovane odrednice iz odluka II. zasjedanja AVNOJ-a održanog 1943. g. u smislu konfederativnog ustroja države. Metode su u praksi, kao što smo rekli, bile potpuno drukčije.

Preporodna era koju nazivamo *hrvatsko proljeće*, a koju je Savka nazvala *hrvatski snovi i stvarnost*, te o kojoj je Miko Tripalo napisao jednu čitavu knjigu *Hrvatsko proljeće*, završila je „slomom idealâ“ sljedbenika „proljeća“ na „Karadordjevo“ način.

Dvadeset godina poslije, ti su se ideali ipak ostvarili stvaranjem neovisne, slobodne i demokratske Hrvatske.

PODSTRANU moramo izgradjivati zajednički

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Na posljednjim općinskim izborima u lipnju ove godine općina Podstrana dobila je petog općinskog načelnika, profesora Miju Dropuljića.

Recite za naše mještane i čitatelje ponešto o sebi, te predstavite svoj dosadašnji rad.

– Imam 42 godine, po zanimanju sam profesor fizike i informatike, oženjen sam i otac troje djece. Osnovnu školu završio sam u Podstrani, a Gimnaziju u Splitu i nakon toga studij na Prirodoslovnom-matematičkom fakultetu u Zagrebu. Nakon završenog školovanja karijeru sam započeo radom u Hrvatskoj poštanskoj banci u Zagrebu, u informatičkom sektoru kao sistem analitičar. Želja za povratkom u Podstranu bila je jako velika, te sam se s obitelji vratio i zaposlio se kao profesor fizike i informatike u Osnovnoj školi u Strožancu. U školi sam radio do lokalnih izbora 2021. i, evo, sada sam načelnik. Mogu još istaknuti da sam radom u školi stekao veliko iskustvo, te sam se odvažio napisati, kao jedan od suautora, udžbenike i radne bilježnice iz fizike za sedmi i osmi razred osnovne škole, a odobrilo ih je Ministarstvo znanosti i obrazovanja, te ih koristi većina osnovnih škola u RH. Također sam autor metodičkog priručnika za profesore fizike za sedmi i osmi razred osnovne škole.

Što vas je ponukalo da se kandidirate na ovo odgovorno mjesto? Jer, kako god bilo, **u ljudima se usadila svijest: ako načelnik nešto napravi dobro, to mu je dužnost i**

obveza. Ako nešto podje naopako, kriv je načelnik...

– Svoju kandidaturu isključivo mogu zahvaliti želji da pokušam dati doprinos našem mjestu. Nije u pitanju ambicija za političkom karijerom, jer ja s politikom i nisam imao baš kontakata niti se smatram klasičnim političarom, a odluku o kandidaturi donio sam nakon razgovora sa svojom obitelji i najbližim prijateljima, jer će moj životni put u sljedećih nekoliko godina utjecati i na njih. U svojem radu s djecom u školi osjetio sam veliko zadovoljstvo da kroz njihov odgoj, obrazovanje i pomoći sudjelujem u našoj zajednici. Svaki uspjeh djeteta kojem sam osobno predavao i bio u prilici pomoći mu na bilo koji način veseli me i doživljavam to kao osobnu nagradu. Svjestan sam da posao načelnika iziskuje mnogo energije, strpljenja i neizbjegljivih konfliktata, ali za realizaciju nekih stvari treba i malo vremena, te ponekad i ne najdu na odobravanje i nisu prihvaćene u prvi mah. Svakako ste u pravu kad kažete da je realizacija najavljenih projekata uspjeh koji se najčešće smatra očekivanom dužnošću, jer tako i jest, a za neuspjeh se mora preuzeti odgovornost, od čega ja svakako ne namjeravam bježati. U konačnici, naši će građani ocijeniti moj rad i rad ove uprave na sljedećim lokalnim izborima.

Došli ste u novu sredinu, među općinske zaposlenike koje do sada niste poznavali. Kakvi su vam prvi dojmovi?

– Za bilo kakvo ozbiljnije upoznavanje ipak treba malo vremena. Biti dio općinske uprave i biti izvan nje dva su potpuno različita svijeta,

zapravo vam je dostupno vrlo malo informacija i procesa kad ste promatrač sa strane. Što duže radim s kolegama iz uprave, to više cijenim njihov rad i dosadašnji doprinos u proteklim mandatima bivših načelnika. Svakako mogu reći da je profil djelatnika, njihova stručnost i obrazovanje, na vrlo visokoj razini te da funkcionišemo kao tim, bilo da se radi o rješavanju tekuće problematike, bilo o planiranju i realizaciji najavljenih projekata. Mišljenja sam da će ova uprava, uz eventualne manje prilagodbe ako za to bude potrebne, znati odgovoriti na izazove koji nas čekaju u iduće tri i pol godine i da ćemo zajednički biti u stanju realizirati projekte koje sam najavljivao u svojem programu, jer u njih vjerujem i smatram da su potrebni našem mjestu i našim građanima.

Sljedeće je pitanje: koji su prvi koraci? Koji su prvi projekti koje ste naumili realizirati? Također, koji su dugoročni projekti s kojima ćete uhvatiti ukoštač?

– Jedan od projekata na kojem sam započeo raditi praktički prvog dana svojeg mandata je realizacija nove osnovne škole na području Podstrane, na predjelu Sv. Martin. S obzirom na veliki demografski rast mesta i činjenicu da spadamo u jednu od najvećih i najmladih općina u Republici Hrvatskoj, realizacija projekta druge škole postala je prioritet, posebno uzimajući u obzir nedovoljne kapacitete i višesmjenski rad jedine aktivne škole na našem području u naselju Strožanac. Planirana nova škola gradit će se unutar obuhvata Urbanističkog plana uređenja broj 10 „Petrićovo – Sveti

Martin“, na zemljištu površine oko 9000 četvornih metara, sjeverno od općinske zgrade, o čemu je većina naših građana sigurno već informirana.

Što se tiče dokumentacije, do sada su ishođene lokacijske dozvole za pristupnu prometnicu, lokacijska dozvola za regulaciju bujice i lokacijska dozvola za školu. Trenutno se od nadležnog Ministarstva čeka odobrenje, odnosno suglasnost, na predloženo projektno rješenje cjelokupnog zahvata u prostoru. Zemljišta koja su u obuhvatu namjeravanog zahvata u pretežnom su privatnom vlasništvu, te se trenutno rješavaju imovinskoopravni odnosi, uz pretvodno osiguranje dokaza i procjenu vrijednosti zemljišta za otkup, koji su osnova za ishođenje građevinske dozvole pristupne ceste, koja je preduvjet za ishođenje dozvole za novu školu.

Prema projektnom zadatku, osnovna škola projektirana je u skladu s normativima iz državnog pedagoškog standarda te se sastoji od 20 razrednih odjeljenja, ukupnog kapaciteta od oko 500 učenika, u režimu odvijanja nastave u jednoj smjeni, te dvodijelne sportske dvorane i pomoćne dvorane s pratećim sportskim terenima na otvorenom. Uz planiranu dvodijelnu sportsku dvoranu s pripadajućim sadržajima (garderoibe, sanitarije, rehabilitacija, pomoćna dvorana), zbog manjka zemljišta za potrebe vanjskih igrališta to je planirano u smanjenom obuhvatu, na način da se iskoriste i krovne plohe. Projekt je realiziran na način da omoguće nesmetan prolaz i korištenje svih sadržaja osobama s teškoćama u kretanju i uporabu invalidskih kolica, uz poštovanje posebnih propisa u pogledu zaštite od požara. Parkirališni prostor potrebno je realizirati unutar zahvata, sa stajalištem za školski autobus.

U ovoj investiciji Općina Podstrana, kao partner Splitsko-dalmatinske županije, koja je osnivač nove škole, osigurava osim cjelokupnog otkupa potrebnog zemljišta (osiguravanje imovinskoopravnih pretpostavki), geodetski projekt, geodetsku podlogu za projektiranje, projekt pristupnih prometnica, idejni projekt škole i projekt regulacije bujičnih voda.

Kada govorimo o partnerskom

odnosu sa Splitsko-dalmatinskom županijom, moram posebno naglasiti da smo u pregovorima koji imaju za cilj zajedničku realizaciju i gradnju sportske dvorane na školskom zemljištu na području Strožanca, koja bi imala karakter školske i javne, na način da bi se dio dana koristila za potrebe učenika, a u drugom dijelu dana našem građanstvu i sportskim kolektivima, po uzoru na neke druge gradove i općine.

Projekte Sportskog centra Miljevac i budućeg centra mesta Petrićeva trenutno pripremamo na način da se radi na nešto izmijenjenom i novom konceptu, koji će biti prezentiran Općinskom vijeću na razmatranje, s obzirom na to da dosadašnja tehnička i finansijska rješenja nisu urodila željenim rezultatom – realizacijom.

Brojni općinski projekti već se desetljećima prenose iz jedne općinske vlasti na drugu. O njima se govori u predizbornu vrijeme, obećavaju se rješenja, no sve najčešće završava praznim obećanjima. Dovoljno je spomenuti vodovod za Gornju Podstranu, proširenje ulica, nogometno igralište, dječji vrtić, novu sportsku dvoranu, novu školu, uređenje obale... da dalje ne nabrajam.

Što ćete poduzeti da se barem neki od ovih projekata napokon realizira?

– Na dio vašeg pitanja odgovoren je u prethodnom, tako da će se referirati na dio pitanja na koji smatram da treba dati odgovor. Većina projekata, posebno oni složeniji, zahtijeva jako puno vremena. Razlozi za to su brojni, od tehničke složenosti, administrativnih zahtjeva i ponajviše zbog otežanih uvjeta rješavanja imovinskoopravnih odnosa, koji su u pravilu preduvjet za dobivanje akata za gradnju ili realizaciju. To je zapravo i najveći problem kod realizacije većine projekata. Stoga je jako važno razvijati svijest pojedinca da razmišlja u interesu šire zajednice, prihvatajući vrijednosti zajedničkog i općeg dobra.

Projekt izgradnje i rekonstrukcije sustava vodoopskrbe i odvodnje otpadnih voda Gornje Podstrane, koja je u sustavu Aglomeracije Split – Solin, sukladno studiji izvedivosti je možda i najzahtjevniji projekt koji je pred realizacijom. Tim projektom, koji obuhvaća vodoopskrbu i fekal-

nu kanalizaciju naselja Gornja Podstrana, predviđena je gradnja triju vodosprema: vodospreme Podstrana I = 1500 m³, vodospreme Podstrana II = 400 m³, vodospreme Podstrana III = 250 m³, postavljanje vodoopskrbnih cjevovoda u dužini od oko 6000 metara i fekalnih cjevovoda u dužini od oko 4000 metara, te kanalizacijska crpna stanica Sv. Fabijana. Ishođena je pravomoćna lokacijska i građevinska dozvola, te se uskoro očekuje početak radova. Vrijednost radova iznosi oko 30 milijuna kuna. U sklopu realizacije tog projekta bit će realizirana i vodoopskrba u Ulici don Petra Cara – faza 1, koja obuhvaća radove na polaganju vodovodnog cjevovoda. Za taj projekt ishođena je lokacijska i građevinska dozvola, a vrijednost radova iznosi oko milijun kuna. Odabran je izvođač na javnom natječaju i možemo očekivati skori početak radova.

U sklopu izvođenja radova iz projekta Aglomeracija Split – Solin – Kaštela – Trogir – Podstrana, odnosno realizacije projekta EKO-Kaštelski zaljev, planirana je izgradnja sustava odvodnje otpadnih voda na obalnom području od Grbavca do HC-a *Lav*, dok se za dio od HC-a *Lav* do Sportske luke Strožanac u suradnji s ViK-om planira realizacija drugog dijela sustava odvodnje otpadnih voda. Imovinskoopravni odnosi otežavaju realizaciju ovih projekata, ali naći ćemo načina da te probleme riješimo, bilo dogovorom bilo alternativnim tehničkim rješenjima.

Što se tiče uređenja obale, namjeravamo sanacijom postojeće morske šetnice i biciklističke staze, izgrađene još osamdesetih godina prošlog stoljeća, revitalizirati i uljepšati obalnu šetnicu uz puno realnije i racionalnije troškove, s tim da ovaj put krećemo s radovima na području Mutograsa, prema budućem centru mjesta, našem Petrićevu. U tijeku je izrada projektne dokumentacije, a sredstva za realizaciju tog projekta planiramo osigurati iz nacionalnih fondova i raspoloživih sredstava resornih ministarstava. Posebno se radujem tom projektu i nadam se da će ga i naši građani priхватiti s entuzijazmom, jer gradimo Podstranu na svim njezinim dijelovima, a kruna svega trebao bi biti budući centar na području Grbavca.

foto: Zoran Jurišić

Veliki problem koji se posebno intenzivirao u posljednjih desetak godina je bjesomučna stambena gradnja, napose u Strožancu. Iako je u Pravilniku jasno definirano da je za izgradnju stambenog objekta potrebna dvosmjerna cesta minimalne širine pet metara plus nogostup, i dalje se dopušta gradnja zgrada (dvojni objekt s četiri stanova plus jedan, puta dva, dakle deset stanova) uz širinu ceste od tri, pa i manje od tri metra. Dokle će se tolerirati izgravanje pravila, kad će se i kako zaustaviti stihijksa građevinska epidemija u Podstrani?

Za stanje u prostoru najveći krivac nije nepostojanje prostornog plana uređenja ili urbanističkih planova uređenja, jer oni postoje i tamo gdje se primjenjuju nema nereda u prostoru. Najveći je krivac za postojeće stanje nezakonita gradnja, koja je kontinuirano devastirala prostor u razdoblju duljem od 30 godina. Recentnom zakonskom regulativom ona je i ozakonjena. To je gradnja bez ikakvog plana. Rezultat toga je, osim nepropisnih udaljenosti susjednih izgrađenih čestica, i gradnja na samoj lokalnoj prometnici, što danas otežava bilo kakvo proširenje postojećih ulica. Parkirališta su moguća jedino na zasebnim česticama, organizirana u formi javne garaže, jer prostora u naseljenim dijelovima mesta za izgradnju gotovo da nema. Sljedeći veliki problem kojem smo svjedoci je oborinska odvodnja, koja je opet rezultat anuliranja i uzurpacije prirodnih i građenih oborinskih kanala. Unatoč svemu, nastojimo pronaći adekvatna rješenja za ovu

problematiku, tako da baš u ovom trenutku pokušavamo realizirati jednu veću površinu, odnosno građevinsku parcelu, koju bismo uredili s namjenom smještaja prometa u mirovanju. Što se tiče pristupnih cesta, koje su uvjet za ishođenje dozvola, vjerujte mi, ne postoji ni jedan slučaj da je kroz zakonsku proceduru (izdavanje posebnih uvjeta i potvrda na glavni projekt) Općina Podstrana napravila iznimku. Strogo se inzistira na osiguranju planom propisanih tehničkih karakteristika ceste, koja, kako plan kaže, ne mora u svim uvjetima biti dvosmjerna u širini od pet ili pet i pol metara s nogostupom (npr. za individualnu stambenu kuću dovoljna je širina pristupa od tri metra). Nadležni županijski ured izdaje dozvolu i ako, prema našem mišljenju, planirana gradnja odstupa od planom propisanih uvjeta, mi se protivimo njezinu izdavanju koristeći pritom sve pravne lijekove. S druge strane, zaustavljanje gradnje na način da se privremeno „blokira“ Prostorni plan koji je na snazi bilo bi nezakonito i nepošteno, čime bi se dalo za pravo brojnim bespravnim graditeljima koji su sada svoje objekte legalizirali, pri tome ne poštujući nikakve urbanističke uvjete, i istovremeno bi se uskratio Ustavom zajamčena prava drugih građana koji svoje objekte još nisu realizirali.

Bilo kako bilo, ako se nastavi izgradnja zgrada uz ovakve uske putove, Podstrana će se pretvoriti u mjesto neugodnog življenja. Već sada je promet kroz Podstranu na rubu kolapsa. Čepovi se stvaraju i zimi, a ljeti je doslovno neizdr-

žljivo. Kako riješiti problem semafora u Stobreču i skretanje za Žrnovnicu, koje najviše stvara prometne čepove?

– Svi smo svjesni tog problema i mogu reći da se intenzivno radi na suradnji s Hrvatskim cestama, koje su nadležne za tu dionicu. Pokrenuta je inicijativa za izradu studije prometnog rješenja na tom kritičnom križanju i u tijeku je njezina izrada.

Aktualna je realizacija rekonstrukcije raskrižja D8 i Ulice Mile Gojsalić, rekonstrukcija D8 i Mislavove ulice, rekonstrukcija D8 i Ulice dr. Franje Tuđmana i rekonstrukcija D8 i Ulice poljičkih knezova i Zvonimirove ulice. Također, nastavlja se na zajedničkoj realizaciji projekta izvedbe konzolnog nogostupa na južnoj strani uz državnu cestu na dionici od križanja državne ceste sa Zvonimirovom ulicom do HC Lav. Pokrenuta je i inicijativa za dodatno naglašavanje i uređivanje pješačkih prijelaza na D-8 s obzirom na to da je pješačkih prijelaza premalo, a postojeći nisu dovoljno dobro obilježeni, odnosno označeni su pretežno samo horizontalnom signalizacijom, koja zbog velikog prometa vrlo brzo izbljedi.

Naša je intencija da u svrhu povećanja sigurnosti pješaka, uz klasične metode (semaforizacija prijelaza, postavljanje znakova upozorenja, ograda i dodatnih osvjetljenja prijelaza) koristimo i suvremenije mjere osiguranja poput protukliznog sloja, postavljanje svjetlosnih treptača, postavljanje treptača u razini kolnika, radarskih uređaja za kontrolu prometa i slično. Također, revidirani su svi projekti prometne infrastrukture i određeni su prioriteti, uz osiguranje sredstava u općinskom proračunu.

Od gospodarskih djelatnosti u Podstrani još je jedino turizam branša koja radi punom parom. Unatoč lošim predviđanjima zbog pandemije, ova se sezona pokazala iznenadjuće dobrom. Istina, kratko je trajala, od polovine srpnja pa do početka listopada. S obzirom na to da je Podstrana mjesto izuzetno bogate povijesne građe, koja se može iskoristiti kao turistička ponuda, što i kako učiniti da se turiste privuče i u zimskim mjesecima?

– Predsezonom i posezonu u turističkom smislu možemo poboljšati isključivo sadržajima koji ne nude samo „plažu i more“. Tu je posebno važno i djelovanje Turističke zajednice, koja kroz svoj program može značajno doprinijeti iniciranju razvoja sadržaja koji ne ovise isključivo o strukturi posjetitelja u ljetnom periodu. Postoje brojna područja koja mogu unaprijediti turističku ponudu, i neka već zauzimaju svoje mjesto na turističkoj karti Hrvatske, poput cikloturizma i gastrorizma.

S druge strane, kulturna je baština jedan od najvažnijih turističkih potencijala, odnosno resursa za neke destinacije, posebno u svijetu. U tom smislu naša ponuda ima svoje, nazovimo, adute, od arheoloških područja: kod crkvice sv. Martina, ostataka rimske vile na području Poletače u Strožancu, staro selo – Gornja Podstrana, Zmijin kamen na predjelu uz rijeku Žrnovnicu itd. Posebno je važno brendirati u turističkom smislu priču o Artoriju Luciju Kastu, stvarnoj povjesnoj osobi koja je, prema mnogim povjesnim istraživanjima, upravo utjelovljenje mitiske osobe u liku kralja Artura, čemu u prilog govore i arheološki ostaci. U Arheološkom muzeju u Splitu tako se čuvaju mnogi arheološki nalazi iz Podstrane: staklene i keramičke posude, svjetiljke – lucerne, metalni predmeti: fibule, narukvice, udice i sl.

U vrlo skoroj budućnosti planiramo osigurati jedan prostor u kojem bi se na adekvatan i siguran način mogli prezentirati predmeti materijalne kulturne baštine. Općina Podstrana je, u nedostatku adekvatnih prostora kulturne i društvene namjene, izradila idejno rješenje prenamjene kompleksa bivšeg vinkovačkog odmarališta u kulturno-društvene sadržaje kojim je od Republike Hrvatske, kao vlasnika, zatražila i dobila na dar predmetne nekretnine. Republika Hrvatska i Općina Podstrana su na temelju navedenog idejnog rješenja sklopile ugovor o darovanju, kojim se Općina Podstrana obvezala navedene prostore privesti namjeni kulturnih i društvenih sadržaja. Nakon sklapanja darovnog ugovora, pristupilo se izradi projektног rješenja koji obuhvaća gradnju nove multifunkcionalne građevine,

Sudionici "Dobrojutrenja moru" kod načelnika (foto: Nenad Stanić)

sa sadržajima kulturne i društvene namjene predviđenima u prethodno izrađenom idejnem rješenju, što će zasigurno biti svojevrstan doprinos u kvaliteti života svih naših mještana, a istovremeno i stvaranje dodatnog turističkog sadržaja.

Općinsko vijeće donijelo je odluku da se u Podstrani smjesti policijska postaja, i to u sadašnjoj zgradbi Turističke zajednice. Nemam ništa protiv dolaska policije, dapače, smatram da je njezin rad potreban, no mislim da bi prikladnije mjesto bilo u zgradbi na Petrićevu ili u zgradbi Općine. Prvo, zato što bi stanica bila u središtu Podstrane, a drugo, kad budući gosti budu dolazili u Podstranu, umjesto turističkih djelatnika prvo će susresti policajce. Ima li mogućnosti da se policijska postaja premjesti na neko od predloženih lokacija?

– Mislim da je predmetna lokacija pogodna za smještaj policijske postaje upravo zbog njezine naglašenosti i vidljivosti. S obzirom na kontinuirani nagli rast stanovništva, mlađu populaciju, uz značajno povećanje broja boravaka i noćenja tijekom turističke sezone, kad se broj stanovnika gotovo udvostruči, mi kao Općina imamo potrebu za povećanjem sigurnosti i javnog reda i mira na našem području. S obzirom na to da je sigurnost građana temeljna zadaća svake države, te podrazumijeva zaštitu građana od svakojakih prijetnji i kriminala, neosporno je da policija ima ključnu ulogu u osiguravanju tih vrijednosti zaštitom života, slobode, imovine i sigurno-

sti svih osoba. Samom prisutnošću policije na vidljivome mjestu šalje se jasna poruka građanima, čime se pokazuje da je njihova sigurnost i život, sukladno načelima zajamčenim Ustavom, jedan od naših najvećih prioriteta. Ponuđena lokacija, osim infrastrukturnih i tehničkih preduvjeta, nudi puno bolju mogućnost intervencije, što je posebno važno u hitnim slučajevima i u situacijama velikih ljetnih prometnih gužvi.

U novom Općinskom vijeću HDZ, uz podršku vijećnika HSP-a, ima većinu. Kako vam se čini rad Općinskog vijeća? Dolaze li iz oporbe konstruktivni prijedlozi ili se sve svodi na stranačko kritiziranje?

– Respektiram djelovanje svakog vijećnika u Općinskom vijeću jer su dobili mandat od naših građana. Rijetko se rad sjednice u smislu primjedbi i sugestija svede isključivo na destruktivne sukobe temeljene na stavovima političkih stranaka, ipak svi mi zajedno živimo u relativno maloj sredini i odgovaramo našim građanima. Našim odlukama utječe se na kvalitetu života i sadržaja, tako da sam mišljenja da svi zapravo, neovisno o političkim opredjeljenjima, moramo imati zajednički cilj. Stoga i ovom prilikom izražavam svoju spremnost i otvorenost za suradnju sa svima, rado prihvatom konstruktivne prijedloge, bez obzira na predlagatelja, i s vremenom očekujem da će suradnja svih vijećnika biti još bolja i učinkovitija, na dobrobit svih naših građana.

Vrijeme je da se mladi uključe u politički život

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Ovogodišnji općinski izbori donijeli su Podstrani nekoliko novih zanimljivosti. Neke, dosad nezamjenjive stranke u Općinskom vijeću nisu se niti kandidirale, a na njihovo mjesto došle su nove. No najupečatljiviji je dolazak novih ljudi, novih imena koja do sada nisu sudjelovala u izborima, pa i u redovima HDZ-a, SDP-a i HSP-a, koji su zadržali svoj vijećnički kontinuitet. Najveće je iznenadenje izbora lista Mosta, koji je osvojio četiri vijećnička mjesta, što je i povod za razgovor s nositeljicom ove liste Kristinom Jerčić.

S obzirom na to da vas mnogi ljudi u Podstrani ne poznaju, predstavite nam se. Gdje živate, gdje radite i što ste završili?

– Završila sam Filozofski fakultet u Zagrebu i radim u Ekonomskoj i upravnoj školi u Splitu kao profesorica povijesti i filozofije. Živim u Strožancu od ranog djetinjstva i cijeli moj život vezan je uz ovaj prostor.

Mještani Strožanca poznaju vas kao agilnu aktivisticu, još od prikupljanja potpisa za referendum o obitelji i novom Izbornom zakonu. Što vas je ponukalo na to?

– Pasivno promatrati i slijegati ramenima luksuz je koji sebi nitko od nas ne može priuštiti ako misli živjeti u slobodi. Pripadam generaciji koja je do punoljetnosti odgajana u totalitarizmu, nismo se na vrijeme uključili u politički život, očekujući da će netko drugi to odraditi kako treba, i tu smo se prevarili. Ne želim da se takvo što ponovi mojoj djeci. Budući da nas se gotovo ništa više ni ne pita, došli smo u situaciju da se prema nama ponašaju kao prema građanima drugog reda i da se za sve moramo izboriti. Društvo u kojem živimo podijeljeno je i devastirano i sigurno neće samo od sebe biti bolje.

Kristina Jerčić

Izmjene Izbornog zakona nužne su kako bi se demokratizirao rad Hrvatskog sabora i postigao veći broj zastupnika koji su to pravo zaslužili preferencijskim glasovima birača, kako bi služili tom istom narodu.

Krenuti u političke vode zahtijeva još veći trud i zalaganje. Zašto ste se odlučili djelovati kroz politiku na općinskoj razini?

– U Podstrani živim od svoje šeste godine, oduvijek me je oduševljavala njezina prirodna jednostavnost i ljepota. Nažalost, mnogi potencijali nisu iskorišteni i postali smo slijepo prometno crijevo zahvaljujući državnoj, županijskoj i lokalnoj politici. Nepromišljenim politikama režemo granu na kojoj sjedimo, a to je turizam. Poljoprivreda, po kojoj je Podstrana bila poznata, ne prati nove trendove u proizvodnji hrane i sve je manje poljoprivrednog zemljišta. Nedovoljno se brinemo o okolišu, našu djecu i mlade trebamo sustavno ospozobljavati za izazove koji nas čekaju. Promjene nabolje su moguće, nadam se da smo svojim angažmanom motivirali mnoge da se aktivno uključe i promišljaju o rješenjima i načinima na koje ih provesti na opću dobrobit.

Kakvi su vam prvi dojmovi o radu Općinskog vijeća? Uvažavaju li se vaši prijedlozi i primjedbe,

s obzirom na to da ste oporbena stranka?

– Radu u Općinskom vijeću prisupili smo kao najveća opozicijska stranka u dobroj vjeri, očekujući dijalog i suradnju kroz općinske odbore. Cilj nam je unaprijediti turističku ponudu mjesta, te kroz rad Mostovih zastupnika u Županiji utjecati na rješavanje prometnog kaosa na državnoj prometnici D8. Komunalne i prometne probleme redovito aktualiziramo na sjednicama. Teme i tempo rada Vijeća diktira vladajuća koalicija, koja nije pretjerano zainteresirana za naše prijedloge, pa tako ni za onaj da se studentima ostave stari kriteriji za ostvarivanje prava na stipendije ili da se otkupi lokalitet Polača i stvari novi kulturni i turistički sadržaj. Promjene se mogu pokrenuti ako nas podrže ostali oporbenaci.

S obzirom na brojne nagomilane probleme u našoj općini, koji su od njih, po vašem mišljenju, prioritetni za rješavanje, a koje strukturne programe želite predložiti Općinskom vijeću na razmatranje?

– Općina se stihiski razvija i kao prvo treba točno popisati općinsku imovinu, povezati je sa sustavom GIS-a i katastrom. Nakon toga treba izmjenama Prostornog plana i detaljnijih planova uređenja, koliko se može, sanirati štetu načinjenu pretjeranom izgradnjom i spriječiti svaku buduću sličnu aktivnost. Treba planski stvarati nove društvene i poslovne sadržaje za stanovništvo i tako podići razinu kvalitete života (novi vrtići, kulturni i sportski centar, povoljni poslovni prostori). Također, pobrinuti se za to da se škola na Šćardinu izgradi u planiranom roku. OPG-ovima, koji su gotovo nestali, treba omogućiti revitalizaciju dalnjom izgradnjom vodovoda, subvencioniranjem cijena vode i pomoći im u plasiraju proizvoda na turističkom tržištu. Trebalо bi urediti „zeleni prsten“, koji će kao šetnica obuhvaćati priobalje, te vatrogasni put na Perunu.

Iako u Podstrani problem isejavaanja mladih ljudi i obitelji nije tako izražen kao u drugim dijelovima Hrvatske, postoji i ovdje.

Imate li neke prijedloge ili programe kako bi se gospodarstvo u našoj općini podignulo na višu razinu?

– Gospodarstvo se ne može razvijati bez odgovarajuće infrastrukture i tu leži naš gordijski čvor. U našoj se općini nije sustavno i kvalitetno ulagalo u ljude i prostor i time je *učinjena nepovratna šteta*.

Ono što se može odmah napravi-

ti jest program poticanja mikro poduzetnika, u koje bi Općina uložila nepovratna sredstva kroz poticanje konkurentnosti, poticaje za početak obavljanja registrirane djelatnosti i poticanje zapošljavanja prema precizno određenim kriterijima. U svrhu obavljanja gospodarskih djelatnosti Općina bi ustupila uređeno zemljište po povoljnim uvjetima. Strateški je najvažnije stvoriti nove, zanimljive

kultурне, gastronomске i turističke sadržaje povezivanjem s ostalim općinama nekadašnje Poljičke republike i produžiti turističku sezonu, kao i povećati prosječan broj noćenja.

Ovom prigodom u svoje ime i ime vijećnika, članova i simpatizera Mosta želim vašim čitateljima poželjeti blagoslovjen Božić, te mir i zdravlje u novoj 2022. godini.

OSVRT NA TURISTIČKU SEZONU U PODSTRANI 2021.

Piše: Zdravka ŠVENDA

Na kraju smo 2021. godine. Sezona je završila i vrijeme je da na osnovi statističkih podataka i nematematičkih pokazatelja iz evidencije našeg ureda izradimo završno izvješće o našem poslovanju. Recimo odmah da brojčano uopće ne stojimo loše.

Iako je protekle godine stanje na globalnom turističkom tržištu u uvjetima pandemije COVID-a 19 bitno utjecalo na poslovanje naših turističkih subjekata, ova je godina – u Hrvatskoj općenito i u našoj općini posebno – prošla u znaku zamjetnog oporavka. A taj oporavak ne znači samo zacjeljivanje prošlogodišnjeg manjka, nego pruža i opravdani razlog za optimizam i planiranje godine koja je pred nama.

Polovinu podstranskih gostiju, ugrubo rečeno, i ove su godine činili Poljaci (24 %), Nijemci (18 %) i Česi (9 %). Ukupno je na području općine u prvih deset mjeseci 2021. godine zabilježen 78.101 turistički dolazak te gotovo pola milijuna noćenja, točnije 483.764. To je 60 posto dolazaka i 74 posto noćenja ostvarenih u istom razdoblju 2019. godine.

Što je utjecalo na to da godina koja je za nama bude toliko bolja od prethodne, odnosno znatno manje lošija od te rekordne 2019., s kojom

se stalno uspoređujemo? Analitičari kažu da na tome možemo zahvaliti povoljnoj lokalnoj epidemiološkoj situaciji, blizini i dostupnosti naših emitivnih tržišta, nepovoljnijim uvjetima i epidemiološkim mjerama u turističkim tržištima koja su nama konkurentna te „akumuliranoj“ želji za putovanjem i „starim normalnim“, kao i povoljnim vremenskim uvjetima. Svi su ti čimbenici pridonijeli uspjehu ove turističke godine koji je, s obzirom na okolnosti, bio u najmanju ruku neočekivan.

U sklopu pandemijskih mjera, Turistička zajednica općine Podstrane je, po naputcima Ministarstva i Županije, izišla ususret svojim iznajmljivačima time što je turističke pristojbe za paušalne obveznike smanjila s 350 na 175 kuna, kao i time što je ukinula naplate za pomoći krevet, a za obveznike koji pristojbu plaćaju po noćenju njezin je iznos smanjila s 15 na 10 kuna u razdoblju od 1. travnja do 30. rujna, a ostalih mjeseci s 10 na 7 kuna.

Ove smo godine, iako u skromnijem opsegu, obnovili i Podstransko kulturno ljeto, koje je prethodne godine svima osjetno nedostajalo.

Od projekata koji su pred nama zasad čemo spomenuti osmišljavanje i opremu tematske staze do Sv. Jure na Perunskom. Riječ je o staroj zamisli da se vrh Peruna, odnosno sav prostor zapadnoga kraja našeg

brda, prezentira kao kulturni krajobraz. Ovaj je put inicijativa potekla od Turističke zajednice grada Splita, koja će opremiti krak staze na žrnovničkoj strani brda, odnosno na sjevernoj Perunovoj padini, a naša će Turistička zajednica na isti način predstaviti južne pristupe tom vrhu. Na taj bismo način svim kategorijama posjetitelja prezentirali iznimno bogatu i slojevitu kulturno-povijesnu baštinu našeg brdskog prostora, koji nije samo sportsko-rekreativno, planinarsko-penjačko i biciklističko odredište, nego i „muzej“ na otvorenom, prostor u kojemu prošla vremena, od prapovijesti do nedavnih stoljeća, još uvijek žive i govore nam. Radujemo se suradnji sa splitskom Turističkom zajednicom jer smo svjesni da će to obogatiti i oplemeniti našu turističku ponudu, te Perun i prostor koji mu pripada prikazati kao kulturno-povijesnu cjelinu koju su rascjepkale samo naše administrativne podjele.

foto: Karlo Lolić

U SPOMEN

Nenad Marin

(27. 4. 1960. – 21. 9. 1991.)

Prvi poginuli hrvatski branitelj u bivšoj općini Split

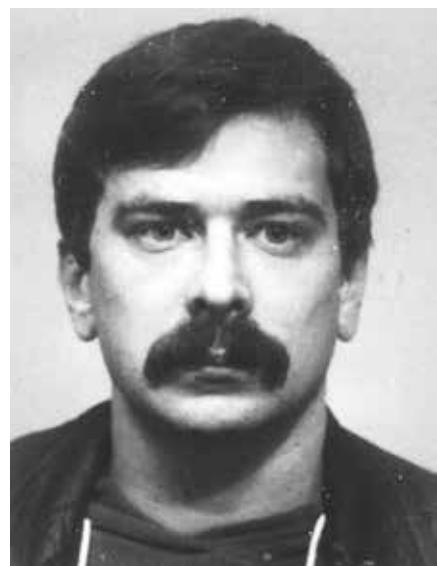
Piše: Dragan LUKIN

Dvadeset prvog rujna 2021. godine navršilo se trideset godina od napada hrvatskih dragovoljaca na vojarnu JNA Dračevac, čiji je strateški položaj bio značajan i predstavljao je prijetnju stvaranju Hrvatske vojske, tada u nastajanju, ali i u komunikaciji vojnih postrojbi. Odluka o osvajanju ove vojarne vojnim putem donesena je u tadašnjem zapovjedništvu Teritorijalne obrane u Splitu, a akciju su trebali provesti naoružani odred Narodne zaštite iz Splita i splitske okolice, među njima i naoružani odred iz Podstrane, koji su gotovo u potpunosti činili podstranski lovci koji su se dragovoljno uključili u obranu domovine.

U tom, s današnje točke, poprično neorganiziranom i nekoordiniranom napadu poginuo je Nenad Marin, dragovoljac iz susjedne Žr-

novnice, a čije su mrtvo tijelo pod neprestanom paljbom jugosoldatske izvlačili upravo dragovoljci iz Podstrane. Ovu žrtvu, jednakoj kao ni žrtvu ni jednog hrvatskog branitelja, nikada ne smijemo zaboraviti. Jednako tako ni one koji su nas tada napali, jer od svoje agresivne politike nisu odustali i neće odustati. I danas Srbija umjesto nekad proklamirane Garašaninove „velike Srbije“ promovira „vasceli srpski svet“. Osim toga, Srbija danas troši gotovo dvostruko više novca za naoružavanje od Hrvatske (800 milijuna eura naspram 500 milijuna godišnje), što je jasan pokazatelj da se i dalje spremja za „oslobodilačke“ ratove i da samo čeka pogodnu priliku. Jer, ono što politika ne može ostvariti, to može rat.

O dragovoljcima iz Podstrane dovoljno je reći da su od samog po-

četka 1991. godine bili dobro organizirana naoružana skupina. Istina, u početku su imali samo lovačko oružje, no i s tim, za ratne prilike skromnim naoružanjem danonoćno su patrolirali i čuvali područje od Mutograsa do rijeke Žrnovnice i vrha brda Peruna. Stalno su kontrolirali kretanje neprijateljskih brodova u Bračkom kanalu, blokirali su vojarne JNA u Žrnovnici i Dračevcu, te put za Kućine, čime su one mogućili deblokade i povezivanje s vojarnom Dračevac. Sudjelovali su u osvajanju raketne baze u Žrnovnici, u kojoj je zarobljeno dosta oružja i streljiva, te u to doba najmoderniji švedski raketni sustav zemlja-zrak, koji su naši informatički stručnjaci vrlo brzo pretvorili u sustav zemlja-zemlja, što je ojačalo našu vojnu snagu i zaprepastilo protivnika. Posebno je značajno prekidanje optičkog vojnog kabela koji je povezivao vojarnu u Žrnovnici (glavni operativno-komunikacijski centar bivše JNA na Jadranu), čime je prekinuta veza komande JNA na Visu s drugim vojnim objektima na moru.

O doprinosu ovih postrojbi general Tus je izjavio: „Bez naroda ne bismo se mogli obraniti s vojskom koju smo imali 1991. godine. Ljudi su se samoorganizirali: dragovoljci, lovci, odred Narodne zaštite...“ General Lucić je rekao: „Godine 1991. počeli smo s policijom, pa s Narodnom zaštitom, pa sa Zborom narodne garde. Ljudi smo imali, ali nismo imali oružja, no uključili su se lovci dragovoljci sa svojim oružjem.“

foto: Dragan Lukin

U SPOMEN

Vladimir Vuković

(13. 8. 1967. – 12. 11. 1991.)

Prvi poginuli branitelj iz Podstrane

Dana 12. studenog navršilo se trideset godina od smrti prvog branitelja iz naše općine. Vladimir Vuković, kojega su od djetinjstva svi nazivali Vata, svoj je mladi život poklonio domovini u obrani Dubrovnika, uz staru obrambenu kulu Strinčjera, još iz vremena Napoleona, na brdu Srđu. Uz njega su tog istog dana svoje živote položila sedmorica branitelja, a nekoliko dana prije još trojica. Na spomen-komemoraciji za njih desetoricu sudjelovalale su njihove obitelji, suborci, udruge branitelja, izaslanici Grada Dubrovnika i Općine Podstrana, te u ime ministra branitelja RH Dario Tandara, koji je rekao:

– Svi znamo što se ovdje dogodilo. Došli smo njima odati počast, da budemo ponosni na naše prijatelje, na naše heroje. Da roditelji budu ponosni na svoju djecu koja su dala živote za našu domovinu. Moramo biti ponosni jer smo generacija koja je ostvarila stoljetni san, ostvarila je ono što su naši preci davno htjeli, a mi smo bili ta generacija koja će ostati zapisana u povijesti.

Molitvu odrješenja za ljubljenu braću vodio je fra Ivan Kramar, duhovnik Dubrovačko-neretvanske

policije. U svojoj je propovijedi istaknuo:

– Veliki je hrvatski pjesnik Nikola Miličević u svojoj pjesmi *Najsveštija žrtva* zapisao da svi ljudi imaju dvije domovine. Jedna je domovina u suncu i tišini, a druga je u krvi i smrti. Jedno je kad joj poklanjam radost, a drugo je kad za nju dajemo svoj život. Ova druga mnogo je teža i dublja. Ona urasta u nas i mi urastamo u nju svim svojim korijenom. Svakom svojom kapi kiše i znoja. Svakom suzom, svakim drhtajem svojih ruku i svoga srca. Ona ostaje tako u nama, i s nama, kroz dane, sate i stoljeća. Ostaje kao ono što je našom krvlju zapečaćeno. Ostaje kao ono što je našim životom označeno. Ostaje kao posvećeni oltar. I doista se na ove stihove nastavljuju riječi iz Evandelja, da onaj tko ne ljubi nije sposoban za život. I da nema veće ljubavi nego svoj život položiti za braću svoju.

Naša braća posvetila su krvlju ovu svetu nam domovinu i time nas obvezali da je i mi čuvamo od raznih lisica. Od raznih vukova. Od onih koji je ne vole. Ova su naša braća posvjedočila što znači voljeti. Gospodine Bože, ti nad živima i mrtvimi

ma vladaš. Danas se sjećamo svoje poginule braće ovdje na Strinčjeri. Molimo te, primi ih u svoj mir, a nas pouči da bez sjećanja na svoje svetinje i urastanja u povijest svoje domovine nema ni nas.

Komemoraciji na Srđu nazočili su i branitelji dragovoljci iz Podstrane i općinski načelnik Mijo Dropuljić te su, uz ostale, položili vijence i zapalili svijeće.

Posebno potresan trenutak dogodio se kad je Danijela, sestra poginulog branitelja Marija Mandića, koji je tog istog dana poginuo na Komolcu, pročitala pjesmu svoga oca Veljka napisanu u spomen poginulom sinu i svim poginulim braniteljima. Ovo su riječi pjesme:

UDOBNA IM BUDI

Na mladom stablu života
umro je jedan cvijet
za one što plaču za njime
umro je jedan svijet.

Zato molim za one
što više nisu s nama
dadoše mladost, živote
da bolje bi bilo nama!

Ne daj da zaborav padne
na žrtve,, taj mladi svijet,
u riznici duše tvoje
počiva i moj cvijet!

O svetoj slobodi tvojoj
svoje je snove snio
za te je život dao
jer ti je prijatelj bio!

Udobna im budi, Croatio mati,
s ljubavlju ih zagrli u krilo!
Da su oni sada ovdje među vama,
Vjeruj, tebe, tebe ne bi bilo!

Ljudi koji pomicu planine

PD PERUN

Godina za nama, premda je donijela značajne pomake kad je u pitanju borba sa sveprisutnom pandemijom, još uvjek nije donijela i potpuni povratak na takozvano staro normalno. Živimo u turističkome mjestu, mnogi od nas i žive od turizma, stoga smo svi jednoglasno pozdravili poprilično popuštanje mjera tijekom turističke sezone. No, pandemija još uvijek traje i ograničava slobodno kreta-

nje ljudi na globalnoj razini, barem kad je u pitanju organizirano planinarenje. Opet, članovi Planinarskog društva *Perun* iz Podstrane, što kolektivno, što svatko za sebe, pronašli su načine kako izvući najbolje iz 2021. godine.

Osim onoga što prosječni planinar radi gotovo bez razmišljanja, odnosno osim uhodanog održavanja postojećih staza, odradili smo inicijalno trasiranje još dviju staza. Jed-

na će vas od mjesnoga groblja Ban odvesti na Križ, 533 metra visok vrh Peruna, dok ova druga staza zapravo već postoji. Riječ je o povijesnom putu koji iz Gornje Podstrane vodi južnom stranom Peruna prema Korenici, odnosno Žrnovnici.

Jedna od najvažnijih stvari koje smo ostvarili u protekloj godini je izrada turističke brošure u kojoj se nalaze opisi svih planinarskih staza na Perunu, naše *via ferrate* Perunika i penjališta. Ovaj projekt ostvaren je u prvoj suradnji s Turističkom zajednicom općine Podstrana i, premda se radi samo o verziji brošure, sa zadovoljstvom možemo reći da je već sada ocijenjena kao pun pogodak, što od turista, kojima se pokazala više nego dobrim vodičem, što od samih kolega planinara.

Planinarsko društvo *Perun* gostovalo je i na prvom izdanju festivala *Ljubuški outdoor*. Naša umjetna stijena i tamo je privukla ogroman broj penjača, kako onih najmladih, tako i onih starijih. Ove su nam godine, za razliku od prošle, pandemijske prilike dopustile da odradimo godišnji izlet društva, pa smo se tako na tjeđan dana izgubili u prekrasnim bespućima Prokletija, na granici Crne Gore i Albanije. Naša mala planinarska škola raste iz izleta u izleta, a jesenjas su mali planinari prekinuli ljetnu stanku i opet krenuli napadati vrhove, uz budno oko naših vodiča.

Od brojnih individualnih projekata kojima članovi Planinarskog društva *Perun* doprinose zajednici, svakako bismo izdvojili treće izdanje humanitarne šetnje/utrke pasa *Sreća za sve*, koju organizira naša Barbara Uđbinac. Cilj je *Sreće za sve* svake godine prikupiti što više donacija za četveronožne štićenike azila *Kninske njuškice* udruge *Berta*. Ova je godina u tom pogledu svakako bila najuspješnija do sada.

Ipak, naš je najveći projekt u 2021. godini nedvojbeno bio treće izdanje avanturističke utrke *Perun pustolovna utrka – PAR*. Iz relativno male utrke PAR je u kratkom razdoblju izrastao u jednu od najboljih organiziranih utrka takvog tipa u Hrvatskoj. Osim utrke, koju se moglo pratiti uživo putem videozida postavljenog na startno-ciljnoj zoni,

fotografije: Zoran Jurišić, Ivica Lolić

ali i putem internetskih aplikacija, brojnim posjetiteljima bili su dostupni razni popratni sadržaji koje smo postavili u suradnji s lokalnim udružnjima. Veliki uspjeh trećeg izdanja PAR-a nipošto nije slučajan. Utrka je bila samo kulminacija višemjesečnog planiranja i stotina sati sastanaka na kojima smo razradili najsjajnije detalje, no ništa ne bi bilo moguće bez šezdesetak vrijednih volontera koji su besprijekorno odradili svaki zadatak postavljen pred njih. Iako smo preko naše Facebook stranice već naveliko krenuli s najavom PAR-a 2022., koristimo i ovu priliku da vas pozovemo da prvi vikend u listopadu 2022. godine budete s nama na četvrtom izdanju utrke *Perun adventure race*.

Teško je završiti ovaj tekst znajući koliko smo toga morali izostaviti, no isto je tako bilo lijepo još jednom se prisjetiti koliko se toga uspjelo napraviti. U vrijeme kad je planiranje u svojem najiskonskijem obliku gotovo pa nemoguće, odnosno u vrijeme kad Muhamed ne može doći do brda, iskazali smo se i snage usmjerili na važne lokalne projekte, te smo tako praktički brdo doveli k sebi. Perunovci su, može se bez pretjerivanja kazati, u pravom smislu riječi ljudi koji pomiču planine.

PD Perun

Zelena čistka rijeke Žrnovnice redovita je aktivnost udruge Žrvanj iz Žrnovnice. Više od 20 godina udruga svojim radom promovira održivi razvoj i očuvanje kulturne baštine. Ovogodišnja akcija možda se pokaže ključnom za razvoj Podstrane. Kako i zašto?

Kao prvo, u navedenoj je akciji sudjelovao značajan broj volontera iz Podstrane. Kao drugo, prvi je put prisustvovao čelnik naše općine i također aktivno sudjelovao u njoj. Akcija je provedena na području Žrnovnice (grad Split) i općine Podstrana, uz tok rijeke Žrnovnice.

Upravo je broj roditelja koji su došli na akciju sa svojom djecom bio jedna od pobjeda ovogodišnje akcije. Četiri obitelji s ukupno osmerto djece, inače članovi Planinarskog društva *Perun* iz Podstrane, zorno su pokazale da odgoj kreće od kuće, odnosno dvorišta. Makar i „tuđeg“. Zašto kažemo tuđeg? Zato što, bu-

dimo iskreni, i Podstrani treba jedna ovakva akcija, ako ne i više njih. Iako bismo trebali prostor smatrati zajedničkim, a ne našim ili tuđim, ako treba pokrenuti jednu ovakvu akciju, zasigurno je neće pokrenuti netko drugi za nas. Ali nam netko drugi može pokazati kako se to radi.

Ekološko-ronilački klub iz Podstrane također godinama podržava ovu akciju aktivnim sudjelovanjem, a uz to provodi akcije čišćenja podmorja u Podstrani. Zašto je njihov angažman važan? Zato da djeca, a i odrasli, konačno nauče da neko područje nije čisto ako u njemu ne vidimo smeće. Čisto je ako smeća i/ili otpada na tom području nema. A ovakva koordinirana akcija na kopnu i duž samog toka rijeke rezultira upravo time.

Cesto se zapitamo na koji to način možemo iskazati domoljublje. Imamo sreću da nam pregršt prilika pružaju naši sportaši, čijim se uspjesima ponosimo, i koje doživljavamo

čak i osobno. Zasigurno se domoljublje iskazuje poštovanjem građanskih obveza i plaćanjem doprinosu koji služe općem dobru, ali konačno moramo osvijestiti da je i očuvanje okoliša način iskazivanja domoljublja. I to ne samo na način da se okoliš ne zagađuje, nego i angažiranim akcijama da ga se sustavno čisti. Možda volontere i ekologe nikada nećemo dočekivati pjesmom i „bengalkama“, ali jednoga ćemo dana i takve akcije doživljavati osobno. A to će biti velika stvar.

Političari koji su sudjelovali u akciji iznijeli su jako važne poruke, koje više ne zvuče kao isprazna obećanja na koja smo do sada, nažalost, navikli. Župan Blaženko Boban pohvalio je samozatajan rad udruge Žrvanj, te iskazao žaljenje što je svjedočio bacanju opušaka iz automobilu iza kojih se tog istog jutra vozio prema Žrnovnici. Gradonačelnik Splita Ivica Puljak natuknuo je kako smatra da mladi imaju razvijeniju ekološku svijest od njihovih roditelja. Koliko je ohrabrujuća, ova bi nam izjava svima trebala biti i upozorenje.

Na kraju, zaista se može ustvrditi na ovom primjeru da se upornost isplati. Najveća je pobjeda akcije *Zelena čistka* u Žrnovnici podizanje ekološke osviještenosti kod stanovnika. Tome su svjedočili svi koji su sudjelovali u akciji čišćenja. Ne radi se samo o broju volontera, organizatori akcije potvrđili su da je količina prikupljenog otpada znatno manja nego prijašnjih godina. Možda je vrijeme da se i mi ugledamo u dobre primjere naših susjeda.

Ivica Puljak i Mijo Dropulić

foto: Nenad Stanić

LIKOVNA IZLOŽBA U SJEĆANJE NA ŽRTVU VUKOVARA

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Upovodu tridesete godišnjice bitke za grad heroj, a uoči dana pada herojskoga grada Vukovara, 16. studenog 2021., u gradskoj galeriji u Dugom Ratu likovne su udruge *Ante Kaštelančić* iz Podstrane i *Krug* iz Dugog Rata postavile likovnu izložbu posvećenu našem svetom gradu. Na ovoj jedinstvenoj izložbi, možda i jedinoj takve vrste u Hrvatskoj, svoje je radeve u različitim likovnim tehnikama izložilo 47 autora. Izložbu su otvorili načelnik općine Podstrane Mijo Dropulić i načelnik Dugog Rata Tonči Bauk. U katalogu ove izložbe postavljač ove izložbe, akademski slikar Duško Aničić, prof., napisao je:

„Toliko svjetlosti, da se vidi iz beskraja – Vukovar.

Vukovar nije osvojen, on je pobednik koji nikada ne umire. Živi u svjetlosti svjetla grobova nepo-

Anamarija Kahrić

bjedivih. Svi oni žive, svi oni heroji za čije grobove ne znamo. Oni su živi, žive kroz nas i našu tisućljetnu težnju. Ako je i bilo ogromnih materijalnih rušenja u gradu, u Vukovaru nije bilo duhovnih urušavanja. Vukovar je bio i ostao čist. Sagra-

Slavica Pažanin

Joško Čizmić

dili smo kuće, crkve, svetišta i kroz taj pakao izgradili sebe. Izbacivši mržnju i osvetu svjedočeći o vjeri ovog naroda, božanskoj providnosti, mnogi likovni umjetnici svojim impresivnim slikama i kipovima oplemenili su duhovne prostore. Kao da je nadahnuće došlo od zvjezdanog neba koje smo gledali iz ruševina crkava i katedrala. Oni koji su ubijali grad nisu pobjednici, nego oni koji su u njemu preživjeli. Nisu mrtvi oni koji su ubijeni – mučenici, nego su mrtvi oni koji su te strahote napravili. Zar vas Vukovar ne podsjeća na biblijsku priču o Davidu i Golijatu?! ‘Svaka sila za vremena...’ Što narod govori, ili je bilo ili će biti. A ovo jest... Likovna udruga *Ante Kaštelančić* iz Podstrane i Poljička likovna udruga *Krug* iz Dugog Rata zajednički su organizirali ovu recentnu likovnu izložbu, a na spomen gradu heroju i gradu heroja.

Amor clavicula magnae vitae est.
Homine est miserius aut superbus.“

Duško Aničić, Slavica Pažanin, Mijo Dropulić, Dijana Jurin Marić i Tonči Bauk

Anamarija Kahrić

Slikarica dalmatinskog kolorita

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Ido sada smo u *Podstranskoj reviji* predstavljali umjetnike, posebice one iz Podstrane, Poljica te iz bliže ili dalje okolice. U ovom broju želimo predstaviti Anamariju Kahrić, koja već desetak godina živi i djeluje u Podstrani, a na brojnim skupnim izložbama LU *Ante Kaštelančić* njezine slike izazivaju veliko zanimanje i spadaju u najvrjednije izloške. S njom smo za našu *Reviju* razgovarali o njezinu likovnom radu i još ponečemu.

Predstavite nam se, recite po nešto o sebi i kako ste se odlučili živjeti u Podstrani.

– Rođena sam i odrasla sam u Splitu, gdje sam i završila Školu likovnih umjetnosti, smjer dizajner interijera i eksterijera. Cijeli svoj život imala sam ljubav i strast prema svim oblicima umjetnosti. Većinu svojeg života crtala sam i slikala, a posljednjih nekoliko godina počela sam se baviti i kiparstvom. U Podstranu me je najviše privukla priroda, blizina planina i mora, kao i moj mali kutak raja koji sam uspjela stvoriti u svojem vrtu. Dida mi je iz Srinjina, tako da mi je ovo područje blisko srcu.

Kada ste odlučili ozbiljnije se posvetiti slikarstvu? Koliko je u

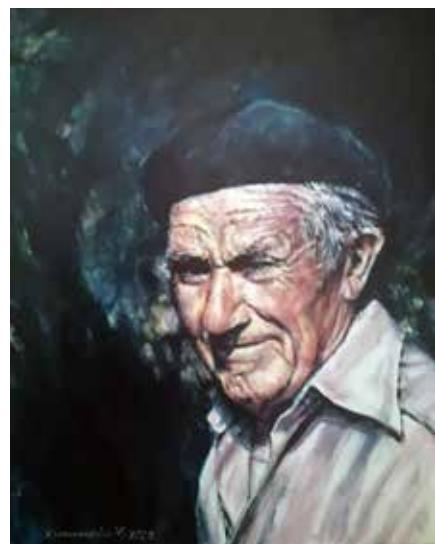
vašem slikarskom izrazu doprinio aktivan rad u podstranskoj Likovnoj udruzi *Ante Kaštelančić*?

– Uvijek sam slikala, ali ozbiljnije i intenzivnije posvetila sam se slikarskom radu upravo kad sam došla u Podstranu. Možda je dio toga stalna inspiracija koja se stvara kad je čovjek okružen prirodom, ali dobar dio toga nedvojbeno je i moj rad u Likovnoj udruzi *Ante Kaštelančić*. Biti na istome mjestu s drugim umjetnicima, s ljudima s kojima dijelim interes i stalni rad, trud i napredak koji proizlazi iz svega toga dalo je mojoj umjetnosti vjetar u leđa.

Na izložbama smo vidjeli uglavnom slike na platnu. Koje tehnike koristite i zašto upravo te?

– Najviše crtam, jer smatram da je crtež osnova svakog umjetničkog rada, Volim ugljen jer njime mogu bolje dočarati kontrast i pokrete. Što se tiče slikarskih tehniku, većinom koristim akril na platnu jer se brže suši od ulja, što mi omogućuje ostvariti poteze kistom na ekspresivniji način.

Ovo dalmatinsko područje, od Omiša do Splita, dalo je brojna značajna slikarska imena. Nekolika njih zlatnim je slovima upisana u hrvatsku likovnu mapu. Imate li uzor u svojem radu?

– Mislim da se od svakog umjetnika može ponešto naučiti. Moji najveći uzori su, naravno, Ante Kaštelančić, Emanuel Vidović, Edo Murtić i Branka Frangeš Hegedušić.

Motivi vaših slika odišu duhom Dalmacije. Iako je u njima prepoznatljiv realizam, ipak vi u njima dajete i nešto osobno, nešto svoje. Što je to nešto vaše?

– Mislim da je to što moje slike čini uistinu mojima to što pokušavam sagledati svaku sliku i prizor ne samo kao ono što jesu, nego kao ono što bi mogli biti.

Ove godine upisali ste Likovnu akademiju u Splitu, smjer kiparstvo. Zašto od jedne vrsne slikarice u jednu posve drugu likovnu tehniku?

– Moja ljubav prema kiparstvu nije nešto što se tek sada pojavilo. Cijeli svoj život divim se kiparima i umijeću koje je potrebno da bi se postalo vrstan kipar. Posljednjih nekoliko godina ušla sam ozbiljnije u taj kiparski svijet i pronašla istinsku ljubav prema toj grani umjetnosti.

Kakvi su vam prvi dojmovi na fakultetu? Kakav je osjećaj učiti od kiparskih veličina kao što su Kuzma Kovačić, Kažimir Hraste, Nikola Džaja i drugi?

– Umjetnička akademija uistinu je premašila sva moja očekivanja. Biti тамо, stalno učiti, napredovati, družiti se s istomišljenicima iskustvo je o kakvom sam donedavno mogla samo sanjati. Naravno, velika je čast imati mogućnost učiti od iskusnih i velikih kipara. Trenutno mi predaje Nikola Džaja, ali veselim se prilici za učenje i od drugih.

U Podstrani su se u ovih dvadesetak godina održale brojne slikarske kolonije. Slikari su radili, stvarali, dio naslikanih slika ostavljali bi Općini Podstrana. Kao buduća kiparica, što mislite, bi li se u Podstrani mogla organizirati kiparska kolonija, i što bi bilo potrebno za nju? Dio tih kiparskih radova mogli bi oplemeniti našu Podstranu.

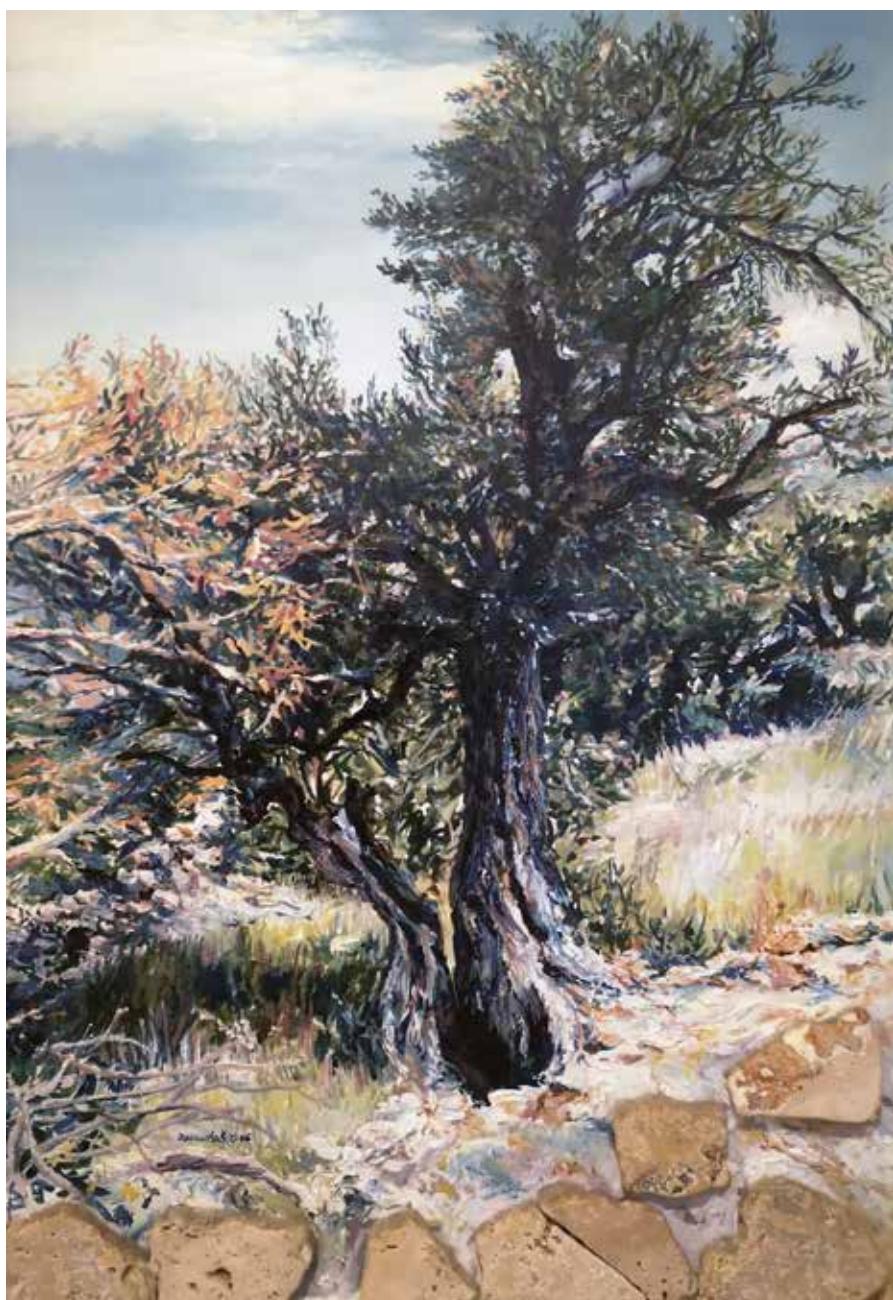
– Mislim da je to zanimljiva ideja, o kojoj bi se svakako moglo raspravljati, međutim, ne znam je li koncept kolonije prikladan za kipare s obzirom na to koliko je to vremenjski zahtjevan proces. Možda u nekom drugom obliku ili na neki drugi način.

Na kraju, jedno obično ljudsko pitanje. Kako vaša obitelj prihvata vaš rad? I kada uopće uz obiteljske obveze stignete slikati?

– Imam sreću da imam predivnu obitelj koja mi u svemu pruža podršku, divnog muža i troje djece. S troje studenata u kući zna biti komplikacija, ali nas petero smo tim i uspijevamo izići na kraj sa svakom zaprekom.

Hvala na razgovoru i želim vam puno uspjeha u vašem dalnjem likovnom stvaralaštvu.

– Hvala vam puno!

Projekt: LEGO ROBOTIKA

Voditelj: Gordan LOVRIĆ

LEGO robotika je program proučavanja STEM područja, usvajanje znanja i vještina iz znanosti, tehnologije, inženjerstva i matematike namijenjen djeci osnovnoškolskog uzrasta.

Djeca se koristeći njima poznatu „igračku“ brzo uključuju u vježbe i na praktičan način upoznaju principe rada strojeva i sustava koji ih okružuju. Praktični je rad zapravo temelj LEGO edukacijskih radionica jer djeca aktivno usvajaju i primjenjuju znanja i vještine. Za provođenje programa koriste se LEGO Education kompleti koji su osmišljeni za ovakav oblik nastave, a uz njih i tableti ili računala uz posebno pripremljene tiskane radne listove i upute.

LEGO robotika je LEGO Education program koji se provodi na hrvatskom jeziku, a LEGO je razvija-

i koristi već 30 godina u suradnji s učiteljima i obrazovnim institucijama diljem svijeta, kao što su Carnegie Mellon, Massachusetts Institute of Technology, Edinburgh, Cambridge te Institut Fraunhofer.

koji ga pokreće. Ovo je inače najzbavniji dio jer djeca isprobaju svoje ideje na modelu.

LEGO ROBOTIKA I OGRANAK MATICE HRVATSKE U PODSTRANI

KRATAK OPIS AKTIVNOSTI

Aktivnosti s djecom provode se u nekoliko pažljivo planiranih etapa.

Svaka radionica počinje motivacijskim uvodom, u kojem se predstavi stvarni problem koji želimo riješiti primjenom robotike ili općenito znanosti, tehnologije, inženjerstva ili matematike.

Slijedi izgradnja modela roboata, najčešće u paru ili manjoj grupi, pri čemu djeca, uz preciznost izrade modela, razvijaju i kreativnost, upornost i socijalne vještine potrebne za suradničko učenje, a poslije i za rad.

Nakon što je model robota izrađen, potrebno je programirati njegove funkcije i pokrenuti ga. Potiče se rasprava o izgrađenom robottu, njegovoj funkcionalnosti i elementima, te njegova primjena u rješavanju početnog problema. U završnom koraku izvode se sve prilagodbe i promjene na modelu ili programu

Prve radionice LEGO robotike u Podstrani su se počele održavati u proljeće 2018. godine. Matica hrvatska na samom je početku prepoznaala važnost ovakve vrste aktivnosti te je dala podršku u njihovu odvijanju.

Radionice su se održavale svake godine do pojave COVID-a 19. U aktivnostima je sudjelovalo ukupno 252 učenika, što je respektabilan broj djece.

Danas, nakon brojnih izolacija i samoizolacija, otuđenja i poremećaja u odgojno-obrazovnom procesu koje je ova epidemija prouzročila, pokazuje se još veća potreba za LEGO robotikom kao izvannastavnom aktivnošću za djecu.

Ogranak Matice hrvatske u Podstrani nastavlja organizirati radionice LEGO robotike te će ih u sljedećem razdoblju intenzivnije provoditi, koliko god to dopuste trenutne epidemiološke mjere.

Ogranak MH u Podstrani - KULTURA

PERUN

IVAN TOLJ

HRVATSKA BADNJA NOĆ

Zašto sam zanijemio u mraku na cesti
kada su me pitali kamo to hitam?
I tko sam zapravo? Jesam li ovaj ili
onaj iz tog redoslijeda Zaharijâ,
Krstiteljâ, Šimunâ... ili u samom
početku već nevjerni onaj učenik...
Jesam li podanik Herodov koji se tješi
i noćas Tvojim naukom: Caru carevo
a Bogu Božje... Jesam li?

Zašto sam zanijemio uz vatu koja mi
otkriva i obrise svega što slijedi:
kalež, rešetke, postaje na usponu
od kolijevke do Brda na kojem se ima
ispuniti ono što ima.

Napokon zašto i noćas oklijevam?
Zašto hitam Tebi da te pozdravim
sporednim putovima našega života?
A tako htjedoh biti jedan od onih
koji otidše i pronađoše Mariju,
Josipa i Tebe u jaslama. Tebe.

Na dobro došao Dijete, Gospode,
Bože! Na dobro došao u narod Hrvatâ.
U ovo sumorno doba potkraj stoljeća.
U zemlju posutu crvenim, bijelim i
plavim trnjem iz kojeg će ove iste
ruke koje Ti mašu u slavu Tvoga
rođenja isplesti krunu trnovita tropleta.

I ja Ti domahujem Dijete u ovoj noći
prestrašen od svega što ima doći:
ustrašen od mača što bjelasa dok Te
Majka privija na grudi i bježi u zemlju
tuđinsku.

U zemlju iz koje će Bog, jer mu ništa
nije nemoguće dozvati Sina svoga.

A dotle: „... kuknjava i plač gorak:
Rahela oplakuje sinove svoje i neće

Ak. slikar Branimir Dorotić

DRAGO ČONDRIĆ

KAD U DUBINU KRENEŠ

Kad u dubinu kreneš
Pa kad gledajući odozdo
Još jednom zaželiš vidjet
Svoj odraz na mirnoj površini
Jezera vlastite duše
Bit ćeš zatečen kad vidiš
Da se umjesto tvoje slike
Na suncu ljeska
Odraz sudbine Narcisa zlosretnog
Al' mnogo nezaboravnije biva
Kad iz tog beskraja
Kreneš natrag ka srcu
Tad (ne bez čuđenja) vidjeti možeš
Kako
U slici Sveživotnoga
se tvoja slika na površini ljeska
A čitav svemir
I sve što je u njemu i oko njega
Nemuštim jezikom bruji
Koliko si veći od svega.

VESNA DUMIČIĆ

TKO STOJI IZA MENE

STOJIMO U REDU
U POMALO ČUDNOM REDU
DIJELE NAS DVA-TRI KORAKA
A IZMEĐU PRAZNINA.
TKO STOJI IZA MENE
OKREĆUĆI GLAVU?
NE SMIJE MO SE
NE RAZGOVARAMO
NASTOJIMO SE NE
PREPOZNATI
U OKLOPU OBIČNOSTI
MASKIRANI, ZAKRABULJENI
SRETNI VLASNICI MASKE.
TKO STOJI IZA MENE
U KORONA REDU
U POMALO ČUDNOM REDU?

Ak. slikar Branimir Dorotić

Ova, 2021. godina puna je jubileja

Piše: Dražen VLAŠIĆ

Tema ovog broja *Revije* vezana je uz 1971. godinu, odnosno proslavu 50 godina početka hrvatskog proljeća te doprinosu Matice hrvatske tom pokretu. Međutim, u ovoj se godini s ponosom prisjećamo i 30 godina od početka Domovinskog rata, koji je ustvari nastavak hrvatskog proljeća, u kojem se san

„proljećara“ oživotvorio u stvaranju neovisne i samostalne države Republike Hrvatske. Mnogi su se „proljećari“ te 1991. godine aktivno uključili u stvaranje Lijepa naše i u obranu domovine Hrvatske. Ove godine s pjetetom obilježavamo i 30 godina od pogibije prvog hrvatskog redarstvenika, hrvatskog viteza Josipa Jovića, koji je pao za Hrvatsku na „Krvavi Uskrs“ 1991. godine. Također, s pjetetom smo obilježili

i spomendan pada Vukovara, grada mučenika, koji su četnici okupirali prije 30 godina i pritom ga prekomjernim nepotrebnim granatiranjem beščutno i do neprepoznatljivosti devastirali, a zarobljene ranjenike, branitelje Vukovara, na Ovčari bestijalno, sadistički, poklali.

Uz sve prethodne velike jubileje, našim čitateljima skrećemo pozornost i na jedan manji jubilej koji nije imao veliko značenje za hrvatsku državu, ali je iznimno značajan za nas članove Ogranka MH u Podstrani, a nadamo se da je značajan i za Podstranu te da smo ostavili barem malo traga u našem malom mistu, našoj dragoj i lijepoj Podstrani. Naime, na Badnjak 2001. godine, dakle prije 20 godina, svjetlo dana ugledao je prvi broj naših novina pod imenom *Podstranski list*. U nastavku vam donosimo pretisak njegovih prvih stranica.

Odmah skrećem pozornost na drugu stranicu, Uvodnik, gdje smo iznijeli ciljeve i misiju Matice hrvatske, a sada ih ponavljamo kao „obnovu danih zavjeta“ po kojima planiramo raditi i nadalje. Stoga, ako netko od naših dragih čitatelja želi dati svoj doprinos našem radu i napretku, naša su vam vrata širom otvorena. Unaprijed se radujemo vašem odazivu i suradnji.

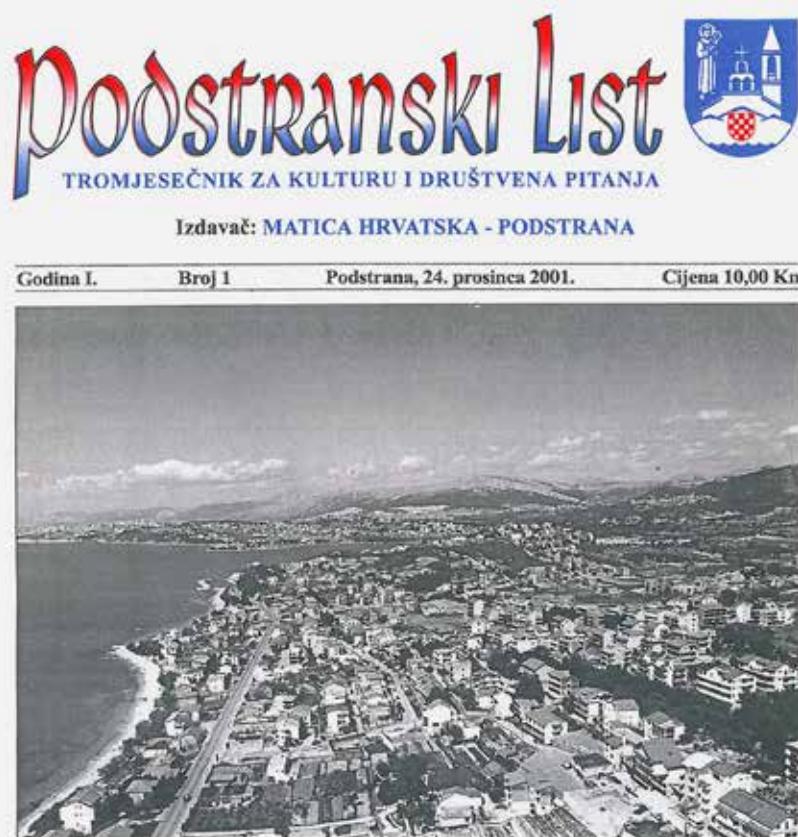
Na trećoj, četvrtoj, petoj i šestoj stranici su teme vezane uz viziju razvoja Podstrane i komunalnu problematiku te turizam, kao vodeću gospodarsku granu u Podstrani.

Mnogi spomenuti problemi koji su nas mučili tada, prije 20 godina, aktualni su i dandanas.

Na sedmoj stranici iznesena su mišljenja naših lokalnih političkih čelnika, koji su iznijeli svoja razmišljanja o državnoj politici, a i o načinu na koji bi oni uredili Podstranu da su u poziciji vlasti.

Na osmoj stranici objavili smo članak u povodu obilježavanja 30 godina od hrvatskog proljeća te kakav je odjek taj pokret imao u Podstrani.

Ostatak prvog broja *Podstranskog lista* možete pogledati na našoj web-stranici: www.omh-podstrana.hr.

**Čestit i blagoslovjen Božić
i sretna nova 2002. godina**

Možda većina današnjih Podstranjanina ne zna da je prvi pokušaj osnivanja ogranka Matice hrvatske bio još davne 1971. godine, točnije u jesen te godine, nekako istodobno kada je osnovan i ogranak MH u Kaštelima. Pokušaj osnivanja ostao je samo pokušaj, jer su se događaji na političkoj sceni smjenjivali munjevitom brzinom i došlo je do zabrane svih aktivnosti koje bi se mogle podvesti pod opću formulu preporodnih nastojanja. Odgovor na pitanje kako se to zbilo potražili smo u razgovoru s jednim od sudionika tih događanja, profesorom Martinom Vlašićem, našim sumještaninom.

- *Kao jedan od naših najagiljnijih aktivista, doživjeli ste, da tako kažemo, uspon i pad hrvatskog proljeća. Biste li nam mogli ukratko evocirati neka svoja sjećanja na te?*

- Da, upravo obilježavamo 30. obljetnicu tih događanja. Davni dani. Bili smo mladi, puni entuzijazma i dobrih namjera. O hrvatskom proljeću već je mnogo toga, da ne kažem sve, kazano i napisano. Uvijek radio, među ostalim, spomenem Savkinu dvotomnu knjigu s naslovom "Hrvatski snovi i stvarnosti", u kojoj je elaborirano sve što treba znati o hrvatskom proljeću. Ipak, da ponovimo utvrđenu formulaciju: to je bio politički, kulturni i gospodarski preporodni pokret u Hrvatskoj potkraj 60-ih i početkom 70-ih godina prošlog stoljeća. Nove reformске ideje, izborena demokratska klima i preporodni zanos toliko su proželi narodne mase da se na svakom koraku mogao osjetiti njihov pozitivitet. Učinak Ideološki protivnici takva su gibanja u društvu pomalo ironično nazivali - masovnim pokretom. Pokret je do pozitivne rezultata u svim sfarama društvenog života, tako je završio dramatičnim slomom nakon 21. sjednice CK u Karadordevu. Ja sam tada živio i radio u Splitu, ali sam se uključivao u rad na terenu u našoj Podstrani, gdje smo u okviru postojećih struktura organizirali različite tribine, radne skupine i sekcije, primjerice sekcije za obnovu kulturne baštine i za proučavanje povijesti našega kraja. Podstranjanii su bili odusevljeni Matičinim glasilima, rado su ih čitali i preplaćivali se na njih. Čitali su "Hrvatski tjednik", "Hrvatski gospodarski glasnik" i drugo. Vjerovali su Matici i njezinoj napisanoj ili izgovorenoj riječi. Na tribinama su gostovali istaknuti djelatnici s područja kulture, politike i gospodarstva. Čitala se kulina Šegedinova knjiga "Svi smo odgovorni".

- *Kako objašnjavate toliki entuzijazam kojim su se Podstranjanii uključivali u preporodna nastojanja?*

Podstrana je, kao što je poznato, tradicionalno HSS-ova izborna baza. Zabilježeno je da je dr. Vlado Maček, predsjednik HSS-a i najznačajniji idejni tvorac Banovine Hrvatske, u nekoliko navrata boravio u Podstrani, pa je čak i svoj odmor provodio ovđe. vrijeme svoje velike popularnosti i pobjeda na izborima. Nadalje, zanimljivo je podsjetiti i na to da je i podstransko glazbeno društvo s nazivom Hrvatsko katoličko glazbarsko društvo pod hrvatskom zastavom pristupilo narodnooslobodilačkom pokretu i dalо svoj obol borbi za slobodu protiv stranih zavojevača. Sve to rječito govori o kontinuitetu nacionalne, demokratske i slobodarske misli na ovim prostorima. I 60-ih godina Podstrana je dozvljavala svoju novu razvojnu fazu, i to u građevinsko-urbanističkom, turističkom i općenito gospodarskom smislu. Teme koje su pokrenute s namjerom da se izvrše značajne reforme neobično su zanimalo i Podstranjane, kao praktičare kojima se nameštalo pitanje tržišnog privredovanja, pitanje "čistih računa" i drugo.

- *Od koga je potekla inicijativa da se osnuje ogranak Matice hrvatske u Podstrani?*

Matica je u Podstrani bila vrlo popularna i mještani su joj vjerovali. Naime, sve što je radila na kulturnom, gospodarskom, i na polječkom preporodu korespondiralo je sa stvarnim željama naših ljudi, i naček marljivih poljoprivrednika i poduzetnika. Kao što smo već naveli, držala su se predavanja o aktualnim temama, pa je bilo posve logično da se osnuje i Matičina tribina, odnosno ogranak MH za naše područje. Matičini ogranci nicali su posudu kao glijive poslje kiše. U prostorijama MH na Pjaci, odnosno na Narodnom trgu, gdje se tada Matica nalazila, razgovarali smo u više navrata prof. Ante Kaštelančić, naše naš poznati slikar, dr. Mate Bakota, dopisni član HAZU (tada JAZU) i ja o tome kako je krajnje vrijeme da se osnuje ogranak u Podstrani. Kaštelani su to već bili učinili. Trebalo je pripremiti skupštinu, pa je izabran Inicijativni odbor. Računali smo na agilnije naše mještane kao što su Ante Božiković Javor, Ante Car, Tomislav Tomić i drugi. Mještani su se rasipitali o početku rada. Međutim, događaji su nas pretekli: veliki studentski štrajk, a zatim i sjednica u Karadordevu. Iz Komitea je stigla zabrana i mi smo odustali od osnivanja ogranaka, ali smo sačuvali nadu da će ipak jednom doći bolja vremena, kada će

se moći nastaviti s onim što je započeto.

- *Kako su se ti dramatični događaji odrazili na društvena zbivanja i aktivnosti u Podstrani?*

Podstrana je tada bila na periferiji splitske općine, i bila je dručić. U njoj su postojali povoljni uvjeti za miran rad nego u Splitu. Kao što je poznato, u Splitu se vodila bjesomučna politička hajka na sudionicu hrvatskog proljeća. Svi smo bili traumatizirani silovitošću, pa i brutalnošću obraćuna. Naprotiv, u Podstrani nije bilo netyljevosti niti su se provodile političke hajke, kao drugdje. Političke strukture u mjestu ponašale su se vrlo razumno i posve logično. Njih je zanimalo opće dobro mesta, njegov napredak i budućnost. Svi kadrovi i aktivisti koji su mogli i htjeli dati svoj doprinos boljiku Podstrane bili su dobrodošli. Nije se prekidalo s radom na kulturnoj i povjesnoj baštini mesta. Počelo se s pripremama za pisanje monografije o Podstrani. Nastavilo se s kulturnim aktivnostima u mjestu, u kojima su bile uključene i mlade snage s namjerom da se vodi brig o dobrobiti mesta i njegovu napretku. U vrijeme kada je bilo zazorno spomenuti hrvatsko ime, dr. Bakota je na skupovima bez straha govorio o materinskij hrvatskoj riječi i o hrvatskom jeziku, kojim se u Podstrani oduvijek govorilo. Teško je danas predoci kako su te riječi ohrabrujuće zvučale i imale snagu budućih pobjeda.

- *Kako s današnje distancije gledate na ondašnje događaje, prije i poslije Karadordeva?*

- Politički život u Hrvatskoj 1970./71. poprimio je obilježje svenarodnog demokratskog i nacionalnog pokreta s preporodnim obilježjima. Karadordeva, kao metafora za sve ono što se događalo poslije 21. sjednice CK, samo je privremeno zaustavio i onemogućilo demokratske procese i gospodarske reforme, ali nije moglo uništiti i izbrisati akumuliranu pozitivnu energiju. Dovedesetih godina oživotvoreni su najpozitivnije zasade hrvatskog proljeća i najsvetiji ideali hrvatskog naroda u dugom nizu stoljeća.

Zoran JURIŠIĆ

Akademik Petar Šegedin predstavlja svoju knjigu "SVI SMO ODGOVORNI?" u Podstrani 1971. godine

50 GODINA OD HRVATSKOG PROLJEĆA

"NOVE STAZE" list gimnazijalaca i profesora, izazvao bijes ondašnje vlasti i dobio zabranu izlaženja

Zanimljivo je navesti da je i u Splitu pod okriljem Matice pokrenut časopis karakterističnog naziva – Nove staze, koji je bio namijenjen srednjoškolcima i srednjoškolskim profesorima. List su zajednički uredivali profesori i učenici. Nove staze bile su kreativne tako što su organizirale tribine i predavanja te javne rasprave. U uređivanju su sudjelovali i mnogi agilni članovi Matice, pa i autoritativni jezikoslovac prof. Ljudevit Jonke i drugi. Nakon „Karadordeva“ list je zabranjen, a broj 3-4 uništen je u tiskari. Urednici, prof. I. Bošković, M. Mihanović i M. Vlašić, snosili su posljedice svojeg djelovanja u duhu hrvatskog proljeća. U nastavku prezentiramo prve tri stranice NOVIH STAZA iz 1971. godine te 12-tu stranicu na kojoj se nalazi impresum. Cjeloviti prikaz predmetnog broja NOVIH STAZA možete pogledati na www.omh-podstrana.hr

NOVE STAZE

List gimnazijalac i profesora

Izdavač: Literarna sekcija Gimnazije »Ciro Gulin« Split

Urednički odbor: Dražica Antunović, Jasna Čapljija, prof. Anita Eregović, Lukša Flamengo, Verdana Grisogono, Ankica Livaković, prof. Gojko Marušić, Jakov Sedlar, Željka Varvodić.

Glavni urednik: Ivan Bošković

Odgovorni urednik: Martin Vlašić

Tisk: Novinsko-izdavačko poduzeće »Slobodna Dalmacija« Split

1971.

Jez.

NOVE STAZE

LIST GIMNAZIJALACA I PROFESORA

GOD. I

SPLIT, SVIBANJ 1971.

BROJ 2

I INERTNOST MALOGRADANSKOG mentaliteta - otpor napretku

Najprije i u prvom redu svatko treba da obrađuje svoj vrt — kako je nadahnuto posavjetovao ipak nepopravljivi optimist, stari pakonski kada je u piljanju ljudske glupost, i neukrotivi «lav iz Ferneya» — Voltaire. Slijedimo li njegovu misao, dodat ćemo: i plijeviti moramo ovaj svoj vrt kako bi nam svakog proljeća dao svoje najljepše cvjetove a u jesen bogat zlatan rod. O čemu zapravo govorimo? Hrvatsko proljeće 1971. u znaku je značajnih promjena i u Ustavu. Svugdje i na svakom mjestu osjećamo tipično sverasvjetjavajući val samoupravljačkog humanizma, govorimo o novom gospodarskom pucvatu, o autentičnoj našoj hrvatskoj nadgradnji koja će svoje vitalne sokove crpiti od neiscrpnih tisućnjetnih dubina nacionalnog boga i iz stvarnih mogućnosti ekonomske baze, da bi vrhunskim svojim domelima, svojim najljepšim cvjetovima dosegnešu zvjezdane prestire čovjekova duha te tako osvojila svoje mjesto u PANTEONU svjetske duhovne kulture. Govorimo danas o DRUGOM HRVATSКОM PREPORODU, ovaj put bez zahluda prošlosti, o PREPORODU koji, svom svojom širinom počiva na temeljima sigurno postavljenim još u Jaju ratne godine 1943. Stjecajem prilika — poraine su podline bile ispunjene lutanjima. Temeljne zasade Zajedanja u Jaju sve više je prekrivao otrovnji i korozivni prah unitarističke i hegemonističke stvarnosti. Ali, vrijeme i praksa su deziluzionirali idealizam onih koji su bili spremni žrtvovati sve, pa i najveće sveličanje svoga naroda: jezik i samobitnost kulture.

Deseta sjednica CK SKH Hrvatske je, figurativno rečeno, opuhnula taj nagrizajući prah s povijesnih dokumenata, s licima naše novije povijesti. Zahvaljujući povijesnoj X sjednici vratjen je prvi snaj riječima i pojmovima kao što su: FEDERACIJA, BRATSTVO, NACIONALNO, KLASNO i sl. Pa ipak, i danas, gotovo godinu i pol nakon Desete sjednice, ima onih koji prepoznošučaju u kolu naših suvremenih, istinskih progressivnih kretanja. To, naravno, nije nimalo slučajna pojava. Ma koliko ona bila sporadična i brojčano neznačajna, zavrjeduje našu punu pažnju i svestranu analizu.

Birokratizirani unicentralistički mozgovi ēimaju s svoje snažne i bolne refleksie i u malogradanskim provincijal-

nim sredinama. Oni su stvorili svoje mitove, izdiferencirali i korumpirali sebi sklene strukture, razradili strategiju i taktiliku obrane vlastitih pozicija i stenčenih privilegija, a sve pod plaštem jedino svjesnog i nepovredivog branioca tekovina Revolucije.

Da bismo bili potpuno određeni u postavljanju premissi i dosledniji u izvođenju silogizma, moramo povuci jasne odrednice i postaviti nužne socio-socijalne strukturne ograde u smislu i s namjerom izdvajanja promatrana problematika iz kompleksa drugih pitanja.

U ovom napisu, recimo to odmah, bit će govor o malogradanskoj intelektualnosti našoj današnjoj i ptičkom, sebičnoj i silnoduščastoj filisteriji svagdašnjoj kao psihosociološkom fenomenu s mogućim

društveno-političkim implikacijama. Riječ je, dakle, o onim pojedincima nazovljenim intelektualcima koji na crti i po logici svoje duhovne fremosti i profesionalno-stručne inertnosti ostaju tvrdoglavci i jogunasti

Piše:
prof. Mladen Vlašić

na pozicijama svoje lažne principijelnosti te tako pružaju otpor novim idejama i progresu uopće. Problem izbiha u svoj svojoj eštrini kad je riječ o intelektualcima koji rade u sferi odgoja i obrazovanja ili u sredstvima javnog informiranja: novinstvo, radio, televizija. Njihova nesposobnost da prate korak vremena ili čak

svjesno kontrašto mogu načiniti nemalo stete sredini u kojoj djeluju.

Ponovimo još jednom: predmet naše analitičke fiksacije su samo oni inertni i duhovno ljeni nazovljeni intelektualci koji svojom nepodstavljenosti cirkulaciji novih ideja i „privatizacijom“ stavova od općeg značenja objektivno štetu društva koje im je dalio ubjeljivanje; i utvrđivanje stupnja odgovornosti onih društvenih radnika koji djeluju u sferi kulture i odgoja, a nisu lojalni svom političkom i državnom rukovodstvu te dostojno tome ni svom narodu.

Zašto baš danas i ovdje raspravljamo o dijelu naše intelektualnosti, o „ljenoj“ intelektualnosti? Odgovor je jednostavan: zato jer je i ona dio tog natega „vira“ o kome svi moramo

brinuti da nam bude uzoran i rođan.

Duhovna ljenost, pasivna rezistencija i, gore od toga, kontrašto — nedopustivi su danas kad se čitav narod plebiscitarno izjasnio za X sjednicu i najavljenje ustavne promjene. Dijalog o tome ne bi trebalo uopće prihvadati. Svima onima koji posteno misle i dobro žele ovom narodu i Jugoslaviji u cijelini stavovi CK SKH Hrvatske i Predsjedništva CK SK Jugoslavije su teliko jasni da im se nema što dodati niti je potrebno bilo što eduzeti od njihove logične cjevitosti i poštene, humane i znanstvene dosljednosti. Program je tu, smjernice su date i mi možemo časno, ljudski samo po njima postupiti.

Primjeru radi navodimo kroz citat iz govoru druge Pepe Krste na sjednici Međupročinske konferencije SK Hrvatske za Dalmaciju:

„Na idejnem i političkom planu predstoje također krupni zadaci na prevladavanju posljedica mehaničkog shvaćanja internacionalizma i dugogodišnjeg utjecaja unitarističke prakse na društvenom i kulturnom planu; u oblasti historiografije, jezika i slično. U tom smislu je neophodno da stručno-pedagoške službe i komunisti u obrazovnim institucijama već sada, ne čekajući promjene našastavnim planovima i izrade novih udžbenika, ulože napore da bi se u mogućoj mjeri prevladali negativni utjecaji tog stanja u nastavi — osobito u nastavi društvenih nauka. Pogolevo je važno skrenuti pažnju na planje jezika koji je dugo bio pod snaznim unitarističkim udarcem izraženom u nastojanju za formiranjem jedinstvenog tzv. državnog jezika. Ima li ovdje što nejasno? Za onoga tko pošteno misli i radi, naravno, ne. Ipak ima pojedinaca, užljivih ništarija, koji se u praksi distanciraju od ovih stavova pa često tu i tamno u dnevnom tisku načeli na jezico „svaštarstvo“ ili čemo u našim razredima i visokokolapskim predavaonicama ex cathedra čuti gloske i slatkocjeđive unitarističke fraze. Sitni i krupni unitaričići i unitareci na terenu i u praksi — mudro propovijedaju: čekanje i oprez. Oni su prije toga, zapravo dugi niz godina, na ovom području stvarali mučnu atmosferu kulturne provincialnosti i jezičnog kolonializma. Zašto je unitarizam našao

Dr Savka Dabčević-Kučar

IMAMO JASNE KRITERIJE ZA RASPOZNAVANJE

(Iz izlaganja predsjednika CK SKH političkom aktivu Rajonske konferencije SK Zagreb »Medveščak« 1. travnja 1971.)

Veoma nas često pitaju — a nešto slično ste i vi danas rekli, što su ti koji su protiv promjena? Pokažite nam ih, identificirajte ih! Dobacila bих vam odgovor: kriterije za raspoznavanje imamo, a to je osnovno. Kriteriji su nam vrlo ēvrsti i sigurni. Treba ih samo primijeniti. Nemamo bježati od toga. Kako je društveni i politički život, zahvaljujući demokratizaciji našeg društva, sve širi i sve javniji, to mi takve ne trebamo čak ni »prozivati«: oni se sami očituju u raznim javnim tribinama. Doduše, ne će reći za sebe da su, na primjer, unitaristi kao što su šovinisti ne će reći za sebe da je šovinist, oni ne će jasno reći da su protivnici ovog kursa i to ne će reći ne zato što se boje partiskog rukovodstva, nego zato što se boje raspoloženja naroda. Ali, sve što će reći na tom sastanku i u tom razgovoru sve će to biti ideologija etatizma, stalinizma, administrativnog centralizma i unitarizma. I tako vam kriterij: tako ih je raspoznaće!

(Nastavak na 2. stranici)

I inertnost malogradanskog mentaliteta otpor progresu

(Nastavak s 1. stranice)

pogodno tlo upravo među tim intelektualnim "spigmejima", među, zapravo, sitnim poslenicima na polju kulture i u sferi odgoja, razloge treba tražiti u dobro razrađenom planu, strategiji i taklici krupnih birokratskih mozgovaca kao i u mentalitetu ove kategorije društvenih radnika. Primarni su ipak razlozi psihološke prirode.

Kao profesionalna deformacija javlja se kod onih najstarijih preveljano idolopoklonstvo, stanovita servilnost pred šefovima i službeni mentalitet, naročito prema stranom. Uostalom, to je još i Cankar zapazio kod svojih suvremenika.

Međutim, to je samo jedan aspekt, to je samo jedna strana medalje istog problema. Drugu stranu karakterizira znoto: Oponiramo — da-kle postojim. Mogli bismo to i ovako reći: tri prosvjetna radnika, a barem pet različitih mišljenja o istom problemu. Prema tome, za našeg intelektualnog "odličnika" važno je uvijek imati svoje mišljenje, svoju privatnu varijantu općeg stava o važnem pitanju. "Ta, zaborava, umijemo misliti svojom glavom. Što nam rada opet oni odgozo pale pamet?... Danas jednu stvar postave ovako, a sutra će je okrenuti onako. Što me se tiče je li točka ili tačka, ne želim se ja mijenjati kako Njima padne na pamet...". — Ili: "Što se sadu navališ tим hrvatskim imenom, nacionalnim simbolima, himnom? Kao da nikto nije Hrvat nego oni... Ja, eto, nikad ne ističem što sam po načelnicima: što će to kome?"

A zapravo iza te prividne apolitičnosti krije se duboka, dobrozakonstruirana i perfidna kontraška političnost: malogradani su birokrati smeta pa i najmanja promjena, sve što remeti njegov mir, ustaljene navike ili ugrožava zautezane pozicije. On ne poznaje niti priznaje ništa drugo po svoju debelotritu — visokostandardnu sadašnjost! I nju treba, svakako, obraniti.

Sve, nazovimo ih tako, kontraše i oponecene suvremenog političkog trenutku mogli bi smo svrstati u tri skupine: prvu kategoriju čine oni koji su protiv naših progresivnih društvenih krejanja zbog vlastite gluhosti i nespobnosti da shvate bit promjena u društvu, humanu samoupravljačku i znanstvenu osnovu gospodarskog razvoja u nas danas; druga se grupa sastoji od samih neznačica, točnije rečeno, od neinformiranih nebrigača, koji ni teoretski ne prate ono što se oko njih zbiva, a i ne dopuštaju da im tko objasni razložno i jezikom činjenica složenu društvenu enigmę; i najzad, treću skupinu čine oni najsjajniji: svjesni branici starog i preživljelog u našem društvu. Oni to rade iz jedinstavnog razloga što žele sačuvati osvojene pozicije i stečene privilegije ili naprsto zato jer ih vežu stare sentimentalne veze i najprivatniji razlozi za forme i strukture pa i "autoritete" proslosti. Jedno je sigurno, ovo se društvo mora oslobođiti da odličan, kulturni i human način svih onih koliko ne žrtva korak s vremenom. Na odgovornoj društvenoj poziciji ne može i ne smije biti onaj

tko nije s nama, a tko nije s nama, zna se, taj je protiv nas. Protivnike ne treba poticjavati. Ni u sferi kulture i odgoja nije moguće biti apoličan: šutnja je stav, zaobilaznje problemima ili suho kronicarsko izještavanje je također stav, nestani politički vic i Šala zasigurno su opasna politika. Plijeviti moramo svoj vrt od krovova u ime svjetline i radosnije sutrašnjice.

Ulosak iz studije "O malogradanskoj inteligenciji, politroneriji i drugom"

*Wahr und Abbildung zweier Rebellen.
Peter Scrin und František Frankopan welche Jur.
Neustadt in Österreich in Bezhause enthaftet worden
den 30. April im Jahre 1670.*

POZVANJE NA VOJSKU

Na vojsku, na vojsku, vitezi zibrani,
kega god majka junacka odbrani;
jur bubni, herpauke povsuda se čuju,
šipi, trumbite na dalek glasuju,
dični seregi skup se zastaju.
Na noge, na noge, vi jalmi ležaci,
u vojsku, u vojsku, hrabreni junaci,
sablje i puške na brzom pripravite,
sebe i konje viteški opravite,
vreda potekteži u slavnom dundaru.
Strajte od sreća vsak oblik plahosti,
vazmuite na se ščit batriviosti;
dražje vam budi glas, ime, poštenje,
neg hip, magnutje, sramotno življenje;
n a v i k o ž i v i , k i z g i n e p o š t e n o .
Ni moć izmislit hvalnije skazanje,
neg na međdanu vrđino držanje.
gđi gromi od pušak i sablje se viju,
vnoga gospoda krv svoju proliju
za domovinu, za veru kršćansku.
Boga višnega na pomoć zazovite.
vašini starih glas, ime ponovite,
na svoje sprotivne navalte ognjeno,
jedan drugoga izručite ljubljenu,
živite hrvatski, poginte viteški.
Kada vam srća na ruku potegne,
ter neprijatelj iz mesta okrene,
oh kakvo poštenje, pajduši bogati,
sablje, paloši i konji buhati,
sprave kovane, sviti gospoške!
Nu bratja ljublена, na noge, na noge,
turskom mjesecu da stlačemo roge,
za veru kršćansku, vitešta zlamenje,
s v i t u n u h a s a n , a n a m a n a p o š t e n j e ,
naj nam ne budi premilo življenje!

FRAN KRSTO FRANKOPAN

Duh Zrinskog i Frankopana - alkazar hrvatskog otpora

Uz 300-im obilježnicu pogibije

hrvatski mučenici Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan. Pred prestresašnim mnoštvom krvnog suda, sastavljenog od opale i uništene gospode, te po volji njihova gospodara, nesposobnog i vjerolomog cara Leopolda I., odrubio glave hrvatskom banu Petru Zrinskom i knezu Franu Krsti Frankopanu.

Zašto su smaknuta ta dvojica hrvatskih velikana?

Jamačno da povijest nikad nije zabilježila da je poraženi diktator uvjetje mira pobedniku. Ipak godine 1664 umalo da se zbio takav apsurd: porazena turska vojska obilježila je Vašvarske mirne valjda više nego da je pobijedila. Taj sramotni mir, koji je polipao spomenuti car, pored ustupaka Turcima, one moguo je Hrvatima i Ugarsima da nastave borbu protiv Turske za konačno oslobođenje svojih zemalja. S druge strane uskogrudni i skril Habsburgove pojačali su prisilak na Hrvatsku u nastojanju da u njoj zavedu svoje vrhovništvo i da je prevore u svoju naslijednu pokrajину. Glavni protivnici bečkog centralizma i germanizacije u Hrvatskoj bili su hrvatski velikasi Zrinski i Frankopan.

Svojom učenošću, humanim odnosom prema poddanicima, diplomatsko-političkim vezama, poslovnim duhovim i nadase junackim podvигima protiv Turaka postali su glasoviti daleko izvan granica naše domovine. Premda veliki, zahvaljujući svojoj iznimnosti, prevladali su feudalne olitve i navike i shvatili da njihov probitak i sreća ovise o slobodi i sreći njihove domovine.

S obzirom na to da je tada vladalo opće nezadovoljstvo s politikom Austrije i njezinim pokvarenjem i nadutim generalima i časnika u Hrvatskoj, Zrinski i Frankopan su stali na čelo tom protunjemackom pokretu i pripremili urotu za svrgnuće cara s hrvatsko-ugarskog prijestola. Time su oni osobnu borbu izjednali s borbom za oslobođenje hrvatskog naroda od tudinaca i postali protagonisti budućih velikih nacionalnih ideala. Za svoju akciju pridobili su mnoge ugarske veličine i tražili saveznike i pomoći i na drugim stranama. Odsudva su dolazila občestva, ali, nažalost, ni stvarna pomoć.

S vremenem je položaj urotnika postao vrlo složen i težak; staro neprijateljstvo bečkog dvora postaje sve izrazitije i priprema se protu-udar. Opet uroti pruzaju i neki caru određeni hrvatski velikasi, a Turci stalno prijevaj novim provala. Sve je to utjecalo i na držanje urotinika, čas je kolebajući, pa opet zanose, nakon poraza u diplomaciji javlja se odlučnost da ustraju u borbi pro-

tiv cara, naivno vjerujući po-

moć kršćanske Europe, a za-

tim traže oslonac kod Tur-ka, i lakomislena odnos

sprem drugim sudionicima

prof. Marin Miljanović

urote do svijesti da se moraju osloniti na sebe i Hrvatsku.

Izvrnuli izvanjskim pri-
tiscima i mučenim unutrašnjim
približkim dilemama, povjero-
vavši carevu obecjanu da im
se neće dogoditi nikakvo zlo,
kreneše dne 13. travnja 1670.
iz Čakovca u Beč. Tu bijaše
njihove posljedne putovanje.

Smrću Zrinskog i Frankopana ugasio se prasti hrvatskih velikih, red koji je stoljećima upravljao državnim kormi-
lom.

Tragični završetak Petra Zrinskog i Franu Krste Frankopana potvrdio je, naime, ponovno, da neprijatelj, bez obzira na lijepe riječi i obe-
ćanja, nije nikad vodio raču-
no o hrvatskim pravima, već
jedino o načinu kako da uniš-
će snage u Hrvatskoj koje
pružaju otpor.

U tom smislu Zrinski i Frankopan bili su i ostali znak otpora prema svakom zavojevajuću. Takav otpor, uvi-
jet je jednak po svom bantu i duhu, manifestao se kod hrvatskih velikana u XIX
stoljeću, zatim u staroj Jugoslaviji, a posebno tijekom narodno-osllobodilačke borbe.

Danas kad se hrvatski narod bori za svoju istinsku državnost, s ponosom se sjecamo hrvatskih velikana Zrinskog i Frankopana, kao i svih onih, koji su svojom borbom i žrtvama dali prilog boljoj budućnosti hrvatskog naroda.

* Ovac je članak, koji pri-
vodni referat, profiterat 30.
travnja o.g. u svim razre-
dima gimnazija "Črno Gamulin"
i "Netko Nedilo", čime je ko-
memorativna tristota obilježi-
će mučenice smrti hrvatskih
velikana Petra Zrinskog i
Franu Krste Frankopana. S
istom namjerom objavljujemo
ga i u našem listu.

Uredništvo

Krijesnica

Uspinjući se na kulu
Posernem i stanem.

A vi — očekivali više od mene.

Uspinjući se na kulu
Pošteknem i padnem.

A vi — očekivali više od
mene.

Uspinjući se na kulu
S i Mjesecon u kosi
Ostatoh krijesnica.
A vi — očekivali više od
mene.

Vedrana Grisugono. IVd

O JEZIKU, RODE

O brizi za hrvatski književni jezik

Meni je osobito draga što mogu kao predsjednik Matice hrvatske pozdraviti mlade čitatelje časopisa "Nove staze" i odali im priznanje za brigu koju posvećuju hrvatskom književnom jeziku i hrvatskoj književnosti. Preko svojeg časopisa mladi pisi i mladi čitatelji i sami se uvođe u stvaralački postupak koji nakon duljeg trajanja i sistematske briže može u doglednoj budućnosti urođiti vrlo vrijednim i korisnim plodovima.

Književni jezik svoga naroda, pa tako i hrvatskoga, pripada među najveća narodna dobra. U književnom jeziku izražena su najveća misao i osjećajna ostvarenja svoga naroda, pa je prema tome književni jezik prava riznica spoznaje i umjetničkih vrednosti nekoga naroda, a ujedno

Dr Ljudevit Jonc
predsjednik Matice hrvatske

breme upravljanja narodnim i društvenim dobrima, po primarnim zakonima koji su razumljivi i neminojni.

U današnje vrijeme, kad se ostvarjuje hrvatska suverenost, hrvatska državnost i socijalistički i samoupravni Jugoslaviji, kulturna djelatnost će sigurno ojačati, a s tim u vezi i kultura jezika. Već se navješta potpunija nastava hrvatskog jezika, povijesti i književnosti, što će svakako s radošću prihvati naša omiladina. Ona već zna da je jezik važan element u formiranju pojedinosti i u povezivanju člava na rodnu kolektivu. Stoga ona zaslužuje veliku brigu i ujegu.

U tom smislu pozdravljam na rastanku čitatce "Novih staza" i želim im mnogo uspjeha u njihovu cjelokupnom radu i osobito u brzi i njegovanju hrvatskog književnog jezika.

i najlopljubljajuće ogledalo svejega vremena. Književni jezik današnjice još je jače porastao u toj svojoj funkciji, jer je narodno i individualno stvaralaštvo danas intenzivnije i šire nego ikada u našoj prošlosti. Ali književni jezik današnjega vremena nije još za nas historijska pojava, nego živ organizam današnjice koji se oblikuje pred našim očima prema našoj brzi i sposobnosti, te postiže domet kada mu može dati današnja generacija napregnuta u stvaralačkoj sposobnosti i umjetničkoj djelatnosti. Prema tome upravo je golema odgovornost mlade generacije da prokušano sredstvo i izostrene oružje književnog jezika preuzme od starije generacije u njegovu potpuno bogatstvu, da se služi njime više i značajki te da u njemu stvara nadogradnjući na ostvareno i jestvarujući još nepostignuto i u spoznaji i u umjetnosti i u savršenom izrazu.

Što je neka sredina kulturnja, to je riječ izražina briga za pravilnost, izražajnost i čistoću književnog jezika veća. A funkcija književnoga jezika neobično je raznovrsna, bogata i korisna upravo u socijalističkom društvu, počevši od najprimarnijih društvenih do najviših umjetničkih službi. Sve nas to obvezuje da se s velikom pažnjom i poštovanjem odnosimo prema svježem književnom jeziku, da ga upoznajemo, da ga proučavamo i da se pouzdano njime služimo, da prema svojim mogućnostima, koje često nisu male, u njemu i stvaramo. A nikto to ne može brižljivo! I s većim zanosom nego omladina koja se školjuje i koja feli da "osvoji svijet", tj. da u pravu vrijeme preuzme od starijih svu brigu, sav trud i člavo

IZJAVA

MATICE HRVATSKE

Matica hrvatska prihvatala je godine 1954. Novosadski dogovor, unatoč sumnjama i bojaznima koje su već tada postojale, vjerujući da on može poslužiti kao prilog boljim odnosima među narodima koji su svoje književne jezike izgradili na srodnoj dijalekatskoj podlozi i žive u federalnoj zajednici.

U godinama koje su od tada prošle to se uvjerenje nije potvrdilo. Novosadski se dogovor, naprotiv, pokazao neprilikan da se na njemu zasniva ravnotežni pravni jezični odnosi. Polazeći od uopćene izjave o jezičnom jedinstvu, on još od samog početka omogućio samovoljna tumačenja pa i takva koja nisu samobitnost hrvatskog književnog jezika i tobože oslobođaju obveze da se poštuje njegova prostorna i povijesna cjelevitost. Zbog takvih se tumačenja Novosadski dogovor pretvorio u sredstvo za opravdavanje jezične neravnopravnosti i za nametanje srpskog književnog jezika ekavskog tipa. A gdje i nije bilo takve namjere, Novosadski dogovor se pretvorio u stalni izvor nesporazuma i u zaprek u da se naša jezična stvarnost istinski uoči i znanstveno protumači. I u svakodnevnoj primjeni pokazao se kao neprilikan jer se jezična snosljivost može temeljiti samo na uzajamnom poštovanju individualnosti i prirodnih jezičnih prava, a ne na proglašavanju jedinstva po svaku cijenu koje je često i nijekanje obojih.

Zbog svega toga Matica hrvatska odriče se Novosadskog dogovora smatrajući ga bespredmetnim i nevažećim, jer ga je i povjesna bljiba već opovrgla, upravo kao i Bečki dogovor prije njega.

U Zagrebu, 16. travnja 1971.

UPRAVNI ODBOR MATICE HRVATSKE

CENTROMANIIA

Latinska riječ centrum u doslovnu prijevodu znači središte i to je u tom jeziku ostalo. Kasnije je kao civilizaciona riječ počela ulaziti u evropske jezike istiskujući domaću riječ istog značenja. I sve je više ulazila kako se razvijale znanosti, tehnike, gospodarstvo, trgovina, politika i ostale životne djelatnosti. Njezin korijen cent/r/-, cent/ar/ — veoma je konzistentno poslužio za tvorbu mnoštva riječi (imenica, pridjeva, glagola), prvenstveno za stručne nazive, kao na primjer: centrala, centralan, centralizacija, centralizam, centričan, centrirati. Kao prvi dio složenice dolazi u riječima: centrifuga, centrifugalan, centripetalan, centroman, centromanija, centrosfera, centrosom, centrofor, centarhalf, centuri, centezimalan, centigram, centimetar, centilitar i dr., zatim kao drugi dio: epicentral, hipocentral, egocentričan, egocentral, pedocentričan i dr. Na vremenu se riječi nalaze u službenom nazivu svih kulturnih jezika, dakako, prilagođeni fonemskom sistemu svakog od njih, pa tako i hrvatskom jeziku. I da je na ovome stalo, jedva bi im se moglo što prigoroviti s gledišta jezične čistoće i pravilnosti. Međutim, kako je od velika do smješna samo jedan korak, nevoljna se javila na daljem putu, tj. kad su centar i centralan snagom nenadzirana zamaha izšle iz

područja znanstvenog nazivlja. Tako odjednom korisnost i svrhovitost prijeđe u opasnu štetnost! Naročito su poslike drugoga svjetskog rata u naš jezik počele ulaziti nepotrebne riječi iz tihih jezika, i to na široka vrata. I, naravno, počele su istiskivati dobre domaće riječi. Nema ni jednoga živa jezika u kojem ne bi bilo tih riječi, niti takva danas može biti, pa bi bilo nesmisleno svaku člinstvu u ovom pogledu. Za sve je važna pravila.

Dr Mate Šimundić

va mjera. Ako imamo svoju riječ za određeni pojam ili tvar, suvišna je tuda; nju ćemo uveći ukoliko nemamo za nju dobre domaće zamjene. Na žalost, ne znamo poslužiti umjerost, već smo brzo prešli u suprotnu krajnost. Nerijetko se može služiti kako je upotreba stranih riječi jedan od znakova istaknutijih znakova veće otvorenosti, naobrazbe, kulture, učenosti i niza drugih lijepih osobina. Ovakvo sude malogradani. Pretjerana upotreba stranih riječi, bolje rečeno, civilizacionih riječi svjedoči kako nijihov upotrebljivatelj ne zna materinski jezik, kako je pomodar, snob, polupismenjak.

Kako je najprije zabilježeno, centar i centralni izšli su iz područja svoje opravdane (terminološke) službe i prešli u područje koja im ne pripada. Zanimljivo je da ih nisu proširili književni veći u prvom redu birokrati. Pa birokrati nikad nije krasila velika skrb za dobrobit drugih nego zloupotreba vlasti i položaja koja im omogućuje zapovijedati. Poznato je da s položajem raste i moć, ali je nakaradno milili kako se s položajem istodobno stječe ukus i znanje jezika. Mnoge su velmo određivale nazive svojih ustanova, u reda, poduzeća i sl. i u njih unijeli riječ centar ili centralni. Umjesto dobrih domaćih riječi središte, sredina, ured, ustanova, odjel, odjeljak, zavod, odsjek, stanica i dom određiće jednu, i to — centar. Gusto se streljaju ovi nazivi. Centar za proizvodnju i otkup mlijeka, Centar za informacije, Sportski centar, Centar za obrazovanje radnika, Centar za uzvijanja, Centar za uzgoj tečadi. Ekonomski centar, Centar za proučavanje tržišta, Centar za izobrazbu kadrova, Centar za socijalni rad, Centar za strane jezike, Centar za predvojničku nastavu, Centar za ispitivanje javnog mnenja, Centar za domaćinstvo, Centar za upravljanje telekomunikacionim uredajima, Centar za ispitivanje materijala, Centar za unapređivanje proizvodnje, Medicinski centar, Gradevinski centar, Centar za izdavanje publikacija itd. Itd. Nije bezazlen ni prijev centralni; čitaju se nazivi i natpisi: Centralni dom sindikata, Centralni devizni fond, Centralno smetlište, Centralni magazin, Centralni radnički savjet, Centralna osnovna škola, Centralni organ, Centralni biro, Centralni odbor, Centralna apoteka

itd. Namjesto centralni mora biti stajali prid. središnji, glavni, osnovni ili matični, ovisno o značenju imenice. Brojeći ovakve nazive — u kojima je riječ centar ili centralni — ustvrdio sam da ih je stotinjak, ali držim da ih ne nadoh svi. Jezičnim osjećajem naših birokrata — centromani — zavladala je prava centromanija: nazivi ovakve vrste mnogo se kao glijive poslige obilne leline kiše. I ovaj se počasti ne vidi kraja. Kako svaka točka na Zemlji i u svemiru može biti središte nečega (i nekih), to je očekivati da će u našem jeziku biti toliko "centralnih" koliko je i točaka. Neće biti nikakva čudenja ako li danas-sutra prečitamo i ovakve nazive: Centar za šetnju, Centar za ispitivanje coca-cole, Centar za smijeh i ruganje, Centar za brijanje i siljanje, Centar za uništavanje gamadi, Centar za pomirbe, Centar za razvod i sklapanje brakova, Centar za krpanje obuće, Centar za ogovaranje, Centar za razmišljanje, Centar za suruktu ili Centralni strnjak i kukuruznjak, Centralna pilovina i blanjetina, Centralno pušenje, srkanje i žvakanje itd. Kako se navuknimo na dosadašnje centrumašenje, prihvatićit ćemo mirno i sva buduća. U sredini niske jezične kulture — kako je u nas — moguće je od jezika praviti svaku na-karunrcst. Da je centar i centralni u spomenutim primjerima slučajno zamjeniti sa središtem i središnjim, ne bi se nigdje oostiglo; i dalje bi ostao neukusan Irpanac nepriliknih domaćih riječi. Dode li do zamjene, ona mora biti korjena i polupuna: bez centra i centralnoga! Ako ne ništa drugo, ono je vrijeme da jednom prekinemo s centromanijom, a neka se sadašnji i mogući birokrata — centromani — ostave posla kojemu nisu dorasli. Javnom pismenosti moraju upravljati stručnjaci za jezik, odnosno stručna tijela koja moraju odobriti svaki naziv i natpis, u našem slučaju to su područničke Hrvatske filološke društva, razasute po cijeloj Republici. Da se možda od ranije išlo ovim putom, ne bi bilo jezičnih centromana i centromani, ni mnogih drugih kralja i zakrpa, pogrdi i nagrada u natpisima naziva ustanova, poduzeća, ulica, trgova. Dokle god polupismenjac budu stvarali jezik, stvarat će samo podrtiline! Osiromašit će ono što je stećeno u nepovoljnim vremenima! Usprkos svemu naši lingvobirokrati kroje i prekrajuje jezik, mjeru ga svojim grbavim aršinom — i spokojno hrču nad jednom kulturnom sramnotom, koju svi mi stvorile. Da smo ovako postupali u vremenu Ljudevita Gaja i dalje tijekom XIX stoljeća, danas bi naš jezik bio uškopljenik ili nelakav križnac, ali ako produžimo na lingvobirokratski način siromašni jezik, bit će to u slijedećem stoljeću. Centromani će ga centrirati centromanski!

Drago Ivanišević

(Trst, 1907. – Zagreb, 1981.)

HRVATSKA

Ni brda nisu,
ni doline, ni rijeke, ni more,
ni oblaci nisu,
ni kiša, ni snijeg nije moja Hrvatska...
Jer Hrvatska nije zemlja, kamen, voda,
Hrvatska je riječ koju naučih od majke
i ono u riječi mnogo dublje od riječi,
i ono dublje s Hrvatskom me veže,
s Hrvatskom Hrvata,
s patnjama njinim,
sa smijehom i nadom,
s ljudima me veže,
te ja kao Hrvat brat sam sviju ljudi
i kud god idem sa mnom je
Hrvatska.

Drago Mlinarec**Ja sam feniks**

Kao ptica feniks sam ja
iz pepela sad se rađam
ja duboko sam skrivena snaga
malih ljudi ovog svijeta
ja sam sunčeva svjetlost jarka
kao ptica feniks sam ja

Kao ptica feniks sam ja
vječna želja za boljim
dobrim ljudima nosim nadu
i utjehu kome treba
dok zlima, neka znadu
donosim prokletstva znaš

(album A TI SE NE DAJ - 1971)

Ivan Bošković

(Dubrovnik, 14. 3. 1936. - Split, 25. 3. 2002.)

**U TRAŽENJU DOMOVINE
(HRVATSKOJ)**

Tražio sam Te već od djetinjstva,
kroz dugi niz godina,
vrludajući beskrajnim cestama svemira.
Tražio sam Te svuda po svijetu;
tražio sam Te u očima ljudi,
a našao sam Te i ne sluteći da si tu
oduvijek bila.

Domovino, na dnu moje duše
počivaš smirena,
daleko od ljudi
i buke vremena!

I ostani tu,
pa ćemo zajedno dijeliti boli i radosti;
ostani sa mnom zauvijek!

Čuj! - ja ču prolaziti stazama Vremena
i klicat ču:
Ljudi, ako Nju tražite,
ne tražite je po šumama,
gorama ni dolinama.
Ne tražite je u traku mjeseca,
pjesmi ptica, ni jecajima srdaca!
Zatvorite vaše umorne oči
i gledajte;
tu, u dubini vam duše,
daleko od ljudi i buke vremena,
leži vaša Domovina!

Dubrovnik, 19. kolovoza 1955.

foto: Karlo Lolić

"ČA POD PERUN"

JOŠKO ARMANDA

Misto di se može ne ŽELIT NIŠTA...

TERASA

Treperi u planinu upletena
Vitrajem lišća oku ugođena
Grozdovima što zriju nadsvodeną
Terasa od kamena i vrimena..

Pogledu nudi brod u boci luke
Blistavo tilo dupina u skoku
Mir je blagoslivlje tako vid oku
Dok otoci k njoj pružaju ruke..

Kad suton ugasi požar planine
Nasmišen misec joj daruje oči
Jatima iskri morske srebrenine..

Arome i pismu livade u noći
Budna i utihla terasa piće
Ne želeći ništa, zorom se umije.

MIRO ROM

Materina rič

Na postoju blista, ukopan u kamen.
s libron u ruci i versi notaje,
ca svitle ka feral, blagoslov i znamen
i vikovna forca ča se ne pridaje.
Ni dražje, ni slaje na svitu je nima
suivane u duši, otpome ka stina
Prirasla uz sme jubavju se prima.
ta tepla i lipa rič materina
Iznikla iz grudi stare didovine
ponoson se čuva njeguje i šenje.
Puntarskin justiman, zovon domov-
ine.
Marulovin libron po svitu putuje.
I svitli svon forcon, versan dušu lic
lanterna jazika - materine riči.
Rasule se sviton riči Marulove.

1971.

NAĐAN DUMANIĆ

LIPA RIČ

Malo mi triba, znan ča bi tija
Slobodu i forcu kako mladi tić
Jušto kap'ju sriće, mrvu smija
Bokun čiste duše i lipu rič

Ona ča vridi, potriba je čuva'
I rišpet sebi dikod prič, sič
Za pismu mora, vonj tepla kruva
Za guca'j friške arje, i lipu rič

Nada i vira nika' ne uteče
U suzu rose na oštiri smrič
Ka' ništa neće jur besida priteče
I portu o'raja otvara lipa rič

Besida juska k'juč za sva vrata
Balotu zema'jsku za tren obić
Znan jude ča jemaju bavulezlata
A sve bi dali za lipu rič

Ča POD PERUN - Nađen Dumanić, Joško Armanda, Divna Ban Bakota i Miro Rom
(foto: Zoran Jurišić)

Glavna skupština Matice hrvatske izabrala novo vodstvo

Piše: Darijo RADOVIĆ

Izborna skupština Matice hrvatske, koja je održana 6. studenog 2021. u kinu Studentskog centra Zagreb, izabrala je novo vodstvo naše najstarije udruge, koja ovim izborima ulazi u obilježavanje 180 godina djelovanja.

Skupština, koja je održana u skladu s epidemiološkim mjerama, započela je izborom radnih tijela, nakon čega je dosadašnji predsjednik Stipe Botica u svojem izvještajnom govoru iznio rezultate rada, govoreći o Matičinim programima, koji su bili brojni i plodni usprkos brojnim teškoćama – pandemiji, potresu i drugim nedaćama. Istaknuo je obilježavanje velikih obljetnica: 50. obljetnicu hrvatskoga proljeća, 30. obljetnicu Domovinskog rata, 500. obljetnicu Marulićeve *Judite*, 700. obljetnicu velikoga Dantea. Osim toga, pristupilo se obnovi Matičine palače oštećene potresom.

Potom je uslijedila rasprava, kako o izvješću predsjednika, tako i o izvješćima glavnog tajnika, Nadzornog odbora, Časnoga suda, kao i o Financijskom izvješću MH za 2020. godinu.

U raspravi su zastupnici raspravljali o otvorenim pitanjima i problemima, među kojima se kao najvažnija problematika isticalo financiranje djelatnosti ogranaka i Središnjice, zatim o položaju ogranaka u odnosu na Središnjicu MH, te o potrebi izmjene Pravila MH. Najviše kritika upućeno je na odnos Središnjice i ogranaka, iako se svi već godinama kunu u ogranke ističući kako su oni najvrjedniji dio MH. Kao rezultat ove rasprave donesena je odluka da se članarina vrati ograncima u cjelovitom iznosu.

U izbornom dijelu skupštine dva su kandidata za predsjednika, Stipe Botica i Miro Gavran, predstavila svoje programe rada za sljedeće četiri godine. Stipe Botica u svojoj je kandidaturi ponudio „politiku kon-

Miro Gavran, Novi predsjednik Matice hrvatske.

tinuiteta primjerenu 180. obljetnici ustanove, red i rad – uz poboljšanje uočenih nedostataka“, dok je Miro Gavran naglasio da je za uspjeh u budućem radu potrebno da u Predsjedništvo MH uđu novi ljudi „s iskustvom u rukovođenju složenim sustavima i u ekonomiji“. Gavran je također naglasio da će nastojati „sačuvati i njegovati sve dobro i vrijedno što je karakteriziralo Maticu hrvatsku u proteklih 180 godina, počevši od brige za kulturu u širem smislu riječi, brige za knjigu i književnost, gospodarstvo, obrazovanje, znanost u širem smislu, u konačnici za naš identitet, prošlost, sadašnjost i budućnost“. Svoje programe iznijeli su i kandidati za glavnog tajnika, gospodarskog tajnika, te pojedini kandidati za Glavni odbor. Posebno je odjeknulo obećanje kandidata (i potom izabranog) gospodarskog tajnika koji je u kandidacijskom govoru obećao da će putem gospodarstvenika i sponzora u sljedećih godinu dana Matici hrvatskoj priskrbiti milijun kuna, uz uvjet da se polovina sredstava namijeni ograncima MH. U slučaju da ne ispuni ovo obećanje ponudit će ostavku na sljedećoj skupštini.

U izborima, na kojima je sudjelovalo 122 zastupnika, za novog, 26.

predsjednika Matice hrvatske izabran je književnik Miro Gavran, za kojega je glasalo 72 zastupnika.

Za potpredsjednike su izabrani povjesničar Mario Jareb, dosadašnji gospodarski tajnik MH Damir Zorić, glavni direktor Hrvatske udruge poslodavaca, te akademkinja Dubravka Oraić Tolić, koja je dužnost potpredsjednice MH obavljala i u proteklom mandatu. Za glavnog tajnika Matice hrvatske izabran je ekonomist Marijo Dominiković, dosadašnji gospodarski tajnik u Ogranku MH u Dubrovniku. Novi gospodarski tajnik u idućem mandatu bit će gospodarstvenik Ivica Nuić, dok je za književnog tajnika izabran Božidar Petrač, koji je tu dužnost obavljao i do sada.

Osim članova Predsjedništva, izabrani su i članovi Glavnog odbora Matice hrvatske, Nadzornog odbora i Časnog suda.

U svojem prvom govoru novi predsjednik Matice hrvatske, Miro Gavran, zahvalio je na izboru te istaknuo da bi volio da se svi okrenu budućnosti, zasuču rukave i pokušaju učiniti nešto bolje za Maticu hrvatsku. Vjeruje da će i oni koji nisu izabrani dati doprinos, te da u prijelaznom razdoblju očekuje pomoći bivšeg predsjednika Stipe Botice.

KNJIŽEVNIK MIRO GAVRAN - NOVI PREDSJEDNIK MATICE HRVATSKE

Piše: Dragica ZELJKO SELAK

Književnik Miro Gavran novi je predsjednik Matice hrvatske, izabran je na četverogodišnji mandat većinom glasova Skupštine 6. studenoga 2021. u Zagrebu.

Novi predsjednik Matice hrvatske rodio se u Gornjoj Trnavi 1961. godine. Piše drame, romane i pripovijetke. Član je i suradnik Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

Gavranova djela prevedena na četrdeset jezika

Miro Gavran najizvođeniji je hrvatski dramski pisac. Djela su mu prevedena na četrdeset jezika, a njegove su knjige imale više od 250 izdanja u zemlji i inozemstvu. Prema Gavranovim dramama i komedijama

nastalo je više od četiristo kazališnih praizvedbi širom svijeta, a vidjelo ih je više od tri milijuna ljudi.

Jedini je živući dramatičar u Europi kojemu je posvećena jedna kazališna smotra, i to izvan matične zemlje, na kojoj se izvode isključivo predstave nastale prema njegovim tekstovima. Smotra od 2003. djeluje u Slovačkoj, u Trnavi, pod nazivom *Gavranfest*, od 2013. u Poljskoj, u Krakovu, od 2016. u Češkoj, u Pragu, a 2019. godine održala se u njemačkom Augsburgu.

„Čovjeka određuju njegovi postupci i odnos prema ljudima“

Ovom prigodom uime uredništva *Podstranske revije* čestitamo na izboru novom predsjedniku i izabranom vodstvu, kao i Matici hrvatskoj, koja će sljedeće godine

proslaviti svojih 180 godina od ute-mjenja. Neizmjerno nam je draga što smo novoizabranog predsjednika *Matrice hrvatske* Mira Gavrana imali prigodu upoznati i predstaviti našim čitateljima prije desetak godina, kad je prije praizvedbe svoje komedije *Pandorina kutijica* gostovao u našoj *Podstranskoj reviji* br. 19 i u zanimljivu razgovoru iznio svoja viđenja o umjetnosti u Hrvatskoj i u svijetu, o onome što određuje čovjeka, a što pisca, te nam je tako već tada približio svoju umjetničku riječ i viziju. Stoga vjerujemo da će Mira Gavrana, na tragu njegova tadašnjeg odgovora da „čovjeka određuju njegovi postupci i odnos prema drugim ljudima, a pisca određuje njegova rečenica i specifični svijet koji je tom rečenicom opisao“, u ovom njegovu četverogodišnjem mandatu to odrediti kao uspješnog predsjednika Matice hrvatske, te časne hrvatske institucije koja čuva, njeguje i promiče Hrvatima ono najsvetije: hrvatsku kulturu i hrvatski jezik. Hrvatsku baštinu.

Foto: Karlo Lolić

25 GODINA DOBROJUTRENJA U PODSTRANI

Hrvatski književnik i general Ivan Tolj laureat je pjesničkih susreta

Piše: Zoran Jurišić
Fotografije: Nenad Stanić

Već 25 godina pod surim se ljetnicama brda Peruna, u Staroj Podstrani, u ozračju ponosa i zahvalnosti slavi sloboda naše voljene domovine, najsvetiji blagdan novije hrvatske povijesti. Stihom, slikom, glazbom, kolopletom umjetničkih dostignuća veličamo pobedu Hrvatske vojske i uzdižemo Dan pobjede i domovinske zahvalnosti i Dan hrvatskih branitelja. Po znakovitom stihu velikog poljičkog pjevnika Josipa Pupačića, ova kulturna manifestacija dobila je naziv *Dobrojutro more*, te evo već 25 godina brodi, slavi more hrvatske slobode i pjeva slobodnom hrvatskom moru. Pjeva hrvatskoj slobodi.

Prvi dan ove manifestacije, 3. kolovoza, otvorila je šansonijerka Ana Opačak predivnim koncertom u vrtu ljetnikovca Cindro. Kristalno čistim, melodičnim glasom pjevala je o ljubavi i sreći, izvodeći autorske pjesme te hrvatske i svjetske *evergreen*ne, uz pljesak oduševljene publike.

Sutradan, 4. kolovoza, održao se bogat kulturni program: primanje kod načelnika općine Podstrana

foto: Nenad Stanić

Mije Dropuljića, prezentacije različitih povijesnih zanimljivosti iz Podstrane, misa zadušnica za umrle pjesnike i laureate koji su sudjelovali na ovoj manifestaciji u Podstrani, a koju je predvodio fra Ivan Kramar, izložba slika posvećenih moru koju je postavio akademski slikar Duško Aničić, predsjednik LU *Ante Kaštelančić* iz Podstrane, na kojoj je svoje radove izložilo 50 slikara. Na koncu je, kao i uvijek, održana pjesnička priredba na kojoj su svoje stihove recitirali laureati Luka Paljetak i Drago Čondrić, a potom pjesnici Nada Topić, Darija Žilić, Divna Ban Bakota, Miljenka Koštiro, Katarina Makjanić, Hrvoje Marko Peruzović, Ivan Kramar i Nadan Dumanić.

Kao finale ove manifestacije, laureatu ovogodišnje priredbe, hrvatskom pjesniku i generalu po-

bjedničke Hrvatske vojske Ivanu Tolju uručena je plaketa *Dobrojutro more* za sveukupni doprinos hrvatskoj književnosti. Plaketu su predali Zlatko Krilić, predsjednik DHK-a, i Dario Radović, predsjednik OMH-a u Podstrani. Obrazloženje je pročitao književnik i bivši hrvatski veleposlanik Đuro Vidmarović.

Laureat Ivan Tolj kazao nam je što mu znači ovo književno priznanje:

– Za mene je ovo priznanje radosan trenutak koji nisam očekivao, a dogodio se u Podstrani uoči Dana pobjede i domovinske zahvalnosti. Da samo spomenem rat i doprinos Četvrte gardijske brigade, također da se iz povijesti prisjetim Poljičke republike i svega onoga što je ovo područje značilo u očuvanju hrvatskih težnji i borbi za slobodu, od srca zahvaljujem organizatorima što su me, upravo na ovaj dan, uvrstili u časno društvo književnika koji su dobili ovu nagradu za životno djelo. Sretan sam što mogu sjediti za stolom s velikanima hrvatske pisane riječi, što mrtvima, što živima, pogotovo zbog toga što se ova nagrada dobiva samo voljom i prosudbom kolega književnika, a ne nikakvim sektaškim institucionalnim okvirima.

Publika je uživala u svakom izgovorenom stihu, a vrhunac pjesničke večeri zbio se kad je akademik Luka Paljetak recitirao laureatovu pjesmu *Anima Creatorum*.

U glazbenom dijelu sudjelovala je klapa *Ventula* iz Splita, a program

Sudionici i domaćini 25. manifestacije "Dobrojutro more" - Gornja Podstrana, 5. 8. 2021
foto: Nenad Stanić

je vodio Mladen Vuković.

Naposljetu smo upitali nekoliko sudionika o dojmovima s ove kulturno-umjetničke manifestacije.

Luko Paljetak nam je rekao:

– Okolnosti su bile izuzetne, prvenstveno s izuzetnim danom, danom za pamćenje ne samo za pojedinca, nego danom za pamćenje cijele naše zemlje. To je dan koji mi moramo čestiti, koji mora biti naš, koji mora biti ukorijenjen u svaki naš postupak, i dan koji treba očekivati cijelu godinu. Po tome je i važnost skupa pjesnika koji su se ovdje okupili, jer iza poezije ipak stoji čovjek. A ja sam uvjeren da se ovdje okupila skupina dobrih ljudi i pjesnika. Najvažnije je da smo uspjeli reći drugima ono što smo naumili, premda to nije uvijek lako. Majakovski ima jedan prekrasan stih: „Kako u debelo uho zabosti nježnu riječ.“ To je naš problem, ne samo ove manifestacije, nego i svih drugih. Žao mi je da se ova manifestacija skoro od samog početka nepravedno i sustavno prešuće na medijskoj i kulturnoj hrvatskoj sceni, jer već odavno je prešla granice Podstrane ili Poljičke republike. No, svjesni smo da živimo u vremenu u kojem živimo. Budimo sretni što smo se mogli okupiti, što postoje ljudi koji su ipak našli dio vremena i novca da dođu, i budimo sretni da, hvala Bogu, među nama ima još ljudi koji znaju pisati stihove.

Zlatko Krilić, predsjednik DHK-a:

– Ja sam izuzetno zadovoljan time kako je sve prošlo i kako je sve organizirano. Divni gosti, izvrstan laureat, dovoljno publike, čak nas je i vrijeme poslužilo. Ja sam naprsto jako, jako sretan zbog svega što sam doživio. Prvi put sam u Podstrani, no vidim da je organizator ove manifestacije podigao ljestvicu jako, jako visoko, i na tome im od srca čestitam.

Duro Vidmarović:

– *Dobrojutro more* se i lani, a jednako tako i ove godine, uz sve opasnosti od pandemije, održalo na visokoj razini. Posebno je značajno to što se održao kontinuitet ove manifestacije, a što je jako, jako značajno. Drugo, odazvao se velik broj

i sudionika i gledatelja, treće, sudionici su bili kvalitetni, a četvrti: laureat je bio jako raspoložen, izložba je bila lijepa, večera dobra. No još je nešto ovdje što samo večer diže na nemjerljivu razinu, a to je sam ovaj ambijent: ovaj sveti ambijent Stare Podstrane, mističan pogled noću na nebo i modro more oslikano zvjezdama, pogled u daljinu koja otvara čudesne horizonte. Sve je to nezabovljivo. Upravo taj mistični doživljaj planine Perun i tog starog lijepog sela Stare Podstrane motiv je svima da u Podstranu dođu radosni, a odu još radosniji. Od srca vam čestitam na trudu, prošlo je skoro savršeno.

U ime organizatora zahvaljujemo našim dragim gostima, jednakako tako i svima koji su dali svoj doprinos tome da ovogodišnja manifestacija *Dobrojutro more* prođe u najboljem redu. I bez novinara javnih glasila, televizijskih kamera i komentatora, *Dobrojutro more* plovi u sigurnu luku najvrjednijeg što hrvatska kultura ima: veliki književnici, slikari, glazbenici svake se godine izmjenjuju, donoseći uvijek nešto novo, nešto dobro, nešto svoje. Tako će biti i ubuduće. Upravo neovisnošću o kojekakvim kulturnim klanovima koji, nažalost, nemaju gotovo nikakva dodira s istinskom kulturom, *Dobrojutro more* u ovih je 25 godina postalo jedna od najvažnijih kulturnih manifestacija na kulturnoj mapi

Hrvatski književnik i general Ivan Tolj laureat je pjesničkih susreta
(foto: Nenad Stanić)

IVAN TOLJ

ANIMA CROATORUM
(Duša Hrvatâ)

Ja sam roditeljica i hraniteljica.
Ja sam tvoja ljubav: djevojka i zaručnica, žena i vjernica.

Ja sam ratnica, mučenica, uznica i patnica: brojim korake po rubu i strepim da se ne polome niti između biti i sniti. Između opstati i nestati, jer ja sam java i san naše plovidbe što zori i čeka da na pladanj jesenske gozbe padne jednom sve što se sijalo: nad čim se bdjelo i sve što se moglo i smjelo...

Ja sam to nagnuće. Nevidljiva slutnja, bljesak i visina.
Tvoja misao i tvoja dubina.
Sjećanje i pjesma koju ruka zapisuje dok me raspinju i dok ostavljam crveni trag ljubavi i krvi. Ja sam kruh što se mrvi dok domahuješ, odmahuješ životu. Dok se žalostiš, raduješ. Dok boluješ, sumnjaš i samuješ.

Ja sam tvoj Ne i tvoj Da.
Tvoj Kako, Gdje i Što.
Tvoja blizina i onda kad misliš da me nema. Ja i tad lebdim između tebe i visina.
Tebe i mraka. Tebe i dubina.

Sve sam tvoje: tvoja davnina.
Tvoj krvotok, tok koji se ulijeva u Rijeku Neprolaza.

Ja sam tvoje jastvo. Ja sam ljudskost, bratstvo i tvoje hrvatstvo: korabla tvojih kraljeva i vila tvoga mora.

Ja sam neuništivi dio tebe satkan od niti koje povezuju: vezuju i obvezuju. Tvoja silina i tvoja milina. Tvoj mir i nemir. San i nesanica. Sapetost i propetost.

Ja sam tvoja zemlja, tvoje rijeke, tvoje nizine, tvoje more i tvoje gore: šum, žubor, huk i jauk.

Ja sam tvoj Kaj, Ča i Što.
Tvoj jezik, tvoje tijelo, duh, grob i spomenik.

Ja sam Jedina koju se ne zaboravlja:
amanet, oporuka, znamen i Amen.

(1983.)

Anđelko Vuletić
Laureat *Dobrojutro mora*
za 2018. godinu

Govor na pogrebu Anđelka Vuletića

Piše: Mile PEŠORDA

**Dragi Anđelko,
prijatelju,
veliki hrvatski književnič!***

Danas se oprštamo s Tobom, na groblju u Šestinama, tu gdje počiva znameniti slobodarski velikan Ante Starčević, „dobrotvor i učitelj duše naše“ (A. G. Matoš). Šestinsko je posvećeno mjesto izabrao Otac Domovine, junak i velikan (kojega su toliki izdali, za života, ali i poslije njegove smrti) s dubokom vjerom da upravo ovde najsnažnije kuca srce hrvatstva. Svojim si slobodnim izborom starčevičevskih Šestina, u čijim hrastovima šumori i govor Zrinskih, ovdje pokraj narodnoga proroka i barda „najlucidnije naše glave koja je našu stvarnost promatrala najpreciznijom pronicljivošću“ (M. Krleža, 1933.), pokazao da tu želiš pronaći mir i utočište, takovim svojim izborom izričući snažnu poruku rodu i narodu. „Navik on živi ki zgine pošteno“, slavna je poruka koju naš narod pamti.

Od danas, od ovoga tužnoga dana, ovdje počivaš i Ti, znameniti hrvatski pjesnik, romanopisac, ponosni sin Hercegovine, koji si pri kraju svoga životnoga vijeka gotovo zanijemio od boli nad svojevrstnom izdajom i prodajom jedne jedine domovine za koju si živio i stvarao.

Tvoje se *Gorko sunce*, objavljeno u Sarajevu 1958., s pravom smatra „početkom razvitka moderne hrvatske književnosti u Bosni i Hercegovini nakon II. svjetskog rata“ (Ž. Grahovac).

A baš u tom razdoblju bio si progonjen, dvaput si bio iza tamničkih rešetaka, godine 1957. i godine 1968.

Unatoč tome nastavio si pisati i djelovati suvereno i profetski. Du-

hovno srodnji, upoznali smo se u Sarajevu, odakle smo već 1969. g. krenuli na jug, zajedno s još nekoliko pjesnika, na knjigočaše u narod svoj, u Hercegovinu, u duhu hrvatskoprojektarskoga preporodnoga gibanja. Iz toga su niknuli prvi Šimićevi susreti 1970. g. i *Sarajevska deklaracija o hrvatskom jeziku* 28. siječnja 1971. s narodnim zahtjevajnjima o slobodi, istinskoj demokraciji, jednakopravnosti, nacionalnoj i kulturnoj suverenosti.

Povijesnih godina 90-ih aktivno si se uključio u demokratski tijek preobrazbe društva i stvaranje prostora slobode. A u tim danima, u listopadu 1991., srpsko-ratnički tenkovski napad sravnio je sa zemljom hrvatsku općinu Ravno, kuću Tvoga otca i majke, Tvoj rodni dom, gdje si se rodio 1933. g., i crkvu u kojoj si bio kršten.

Tebi su srušili rodnu kuću, a ti si ostavio potomstvu svoju poruku i životni CREDO, testament sliven u pjesmu.

Ijeni susret sa stablima i korijenjem, u zagrljaj šume maksimirske, koja, makar raskošna i šumorna, ipak nije poput one na Trebeviću, gdje si bio skupio toliko čudesnoga korijenja da je izložba koju si potom priredio bila kulturnim dogadjajem u pretkaradžićevskome Sarajevu. Svi žalujemo, jer nije se dogodilo čudo ozdravljenja, a naša se sestra smrt neumoljivo pobrinula blago Te povesti na zelene Gospodnje poljane, tamo daleko u bližu blizinu blistavih sestrice zvijezda.

Sada kada si toliko nijem koliko i zemlja koja Te je primila u svoje krilo, iz njezinih nam dubljina pristiže Tvoj glas koji pjeva o čempresu u zavičaju, o tajnoj večeri i velikoj izdaji, o tome da „gdje će kamen pasti gdje će kamen rasti to ti pitaj sudbu to ti pitaj vlasti“, o kraljici puteva, koja nas uvodi u otajstvo svete zemlje Hercegovine, u kojoj

„... bijeli se grab i crni se smreka i urliče vuk i sikće otrovnica i zuji pčela na bagremovom i zano-

MOLITVENIK MOJE MAJKE:

*... Kad gori kuća moga oca i moje majke, ja možda mogu biti
na nekom dalekom rtu dobre nade, tako
da do mene ne dopire miris paljevine, ali –
u crno zgarište zauvijek liježe,
kao u kolijevku,
i moj prvi plač, i moj prvi korak, i moj prvi crtež u pepelu,
i moja prva dječja maštarija, i prva pšenična vlat
sa svijećama za božićno slavlje,
i prva materinska riječ – taj temelj na kome je počivala
cijela zgrada, taj krov nad glavom, to nebo
s oblacima od uspavanki, s oblacima od bajki,
kad gori kuća...
Kad gori moja kuća, kao da gori i moja prva pričest i
crkveni toranj
i angelus i duša moja moje duše, i s njom
i molitvenik moje majke, i dan sastanka, i dan pozdrava.*

Posljednji put smo se vidjeli u Tvome zagrebačkom stanu, među tvojim najbližnjima, koji su Te s bezgraničnom ljubavlju i pažnjom njegovali; sinovljeva skrb puna topline i nježna privrženost i uznesita vjera supruge načas su me bili ohrabrili u nadi da ćeš se oporaviti i ustati s bolestničke postelje i krenuti u šetnju u prirodu, na svoj omi-

vetnom svijetu i topi se stijena pod suncem i huči Neretva i šumi Trebišnjica i žedni hrašće i gori nebo i miruju kosti mongolskih i tatarskih hercega i pjevuše nekropole patarena i bogumila i šušti ječam i povija se raž i dimi se i plamti lišće duhana i sije sjeme kukute i ninaju se čašice divljeg makovog cvijeta i sjaju jasenja i viju se loze vinove.“

Pokoj Tebi, vrli pjesniče, čuvaju vatre našega *lipoga jazika*, jer si svojim pjesmama i romanima, govorom i razgovorom s ljudima, na najbolji mogući način pridonosio ozračju povjerenja i slobode i ljubavi za umjetnost i književnu riječ.

Mirno počivaj, prijatelju, jer Bog je pravedan, a tvoja je pjesnička riječ jamstvom da je vječno živ i neosvojiv naš tisućljetni i samosvojni jezik hrvatski. Otišao si od svojih najmilijih, napustio Preljepu Našu, ali si rodu i narodu i cijelom svijetu ostavio svoje bogato, raznovrstno, slojevito i moderno književno djelo: pjesme, priče, romane, drame, pedesetak knjiga, koje čekaju svoje nove čitatelje.

Oplemenjeni Tvojom pjesmom, zavjetom vjernosti materinskomu jeziku i toplini domaćega ognja i duha molitve, slušamo, pjesniče, Tvoj zvonki glas ljubavi prema sve му stvorenju, obuzeti spoznajom da je hrvatska književnost u šumi svojih visokih stabala sada izgubila vitak čempres, istinskoga klasika. Neka nam zato svima u trajnom i život sjećanju ostane Pjesnik, koji je – unatoč svim proživljenim strahovima i zlostavljanjima, prešućivanjima i grubim zlotvornim napadajima – nad tajnovitom križaljkom za čitanje sADBINA ustrajno sanjario slobodu, izpisivao nadu. S tim je snom u srcu i napustio ovaj svijet naš Andelko. Pokoj vječni daruj mu, Gospodine! Requiescat in pace – počivao u miru!

U ime Društva hrvatskih književnika i predsjednika Zlatka Krilića, i osobno, izražavam iskrenu sućut svima ožalošćenima: sinu i suprugi pokojnoga Andelka Vučetića, njegovoj braći i svim njegovim rođacima i prijateljima, gradovima, selima i mjestima u kojima je živio i stvarao, a nadasve njegovu rodnom hercegovačkom kraju i općini Ravno.

Neka Tvoja pjesma, dragi Andelko, pjeva u našim srcima i svim budućim naraštajima!

*Izgovoreno u ime Društva hrvatskih književnika, u Zagrebu, na groblju u Šestinama, u ponедjeljak, 25. listopada 2021., na posljednjem ispraćaju hrvatskoga književnika Andelka Vučetića

Slavica Oka Pažanin

DA SE NE ZABORAVI

Dok suze sklizu mi niz lice
Poruku šaljem
Probudi se, smrznuti Dunave,
Probudi se, žalosna Vuko
Čekaju vas žita Slavonije,
Ta žita žuta što krvlju su natopljena.
Preorite, konji vrani,
Crnu zemlju Vukovara.
Ej, valovi Vuke i Dunava,
Kad prekrije zora plava
Proljetna jutra rana
Kad polete prve ptice
I pomiluju slavonske ravnice
Rijeke naše, napojte ih,
Nemojte da samoča sebično ubija.
Zora je jača od svakog zla,
Ona svijet budi
Žalosno srce majke olakšava bol
Kada uz nju stoje dobri ljudi.
Dok svake noći šapatom molitvu
izusti
„Neka nebo na te pazi,
Hrvatski sine“
U zlatnomete žitnom klasu
Neka ponos u tvom glasu
Vrati srce Vukovaru
Heroju Gradu.

Velimir Vele Vrsalović

Vukovaru povodom tridesetogodišnjice uništenja i pada

Godina je 21., milenija trećeg
Otad prošlo je ravno trideset ljeta
Ima li što slavnijeg i većeg?
Gradu heroju,
postao si tada glavna meta.

Oh, Vukovaru naš i moj,
Pamtim svaku ulicu i kućni broj tvoj.
Maksimalno poštujem svakog
Tko je branio obitelj svoju i tvoju
Pamtim svaki kutak tvoj
I nekad sretnih lica,
Ne znam im ni broj.

Vandali te, barbari, četnici
Nikad ne pokoriše
Već te sustavno rušiše i ugušiše
I tisuće ljudi ubiše!

Oh, Vukovaru naš i moj, gradu heroju,
Ponosno si pao u dugotrajnom boju!
Svaka tvoja ulica
Osta pusta bez ljudi i cvrkuta ptica
Bez ijednog lica.

Ah, doslovno iz pepela
Poput feniks ptice
Obnoviše ga naši vrijedni ljudi
I njima i braniteljima
Slava neka budi!

Vukovaru, heroju,
Danas novi grade
Ponosu svih Hrvata
vječna ti slava
i najvećem udjelu u slobodi
neizmjerna Ti hvala!

Foto: Karlo Lolić

Mario Tomasović

Moj prijatej

Iman jednog prijateja
Cili život nad mnom bdije
Ča bi dosad s menom bilo
Da ga pokraj mene nije.

Mnogo zla bi doživija
I od judi i od kobi
Da on nije tu uz mene
Da u ruci me ne vodi.

A nisam mu uvik viran
Ponekad ga i uvrđin
On mi ipak ne zamiri
Jer ga cili život slidin.

Prijatej je u veselu
Prijatej je u nevoji
Isukrst je Bog moj veli
Prijatej je jedinstveni.

Divna Ban Bakota

ČETIRI GODIŠNJA DOBA

Prije nego svjetlost obasja
miomirisne grane
Prije nego tama zauzme mjesto
Kao odraz svjetlosti
Samo se zanjiši
Pristani na sve
Pristani da odboluješ njegov
odlazak
Pristani da ti je nitko
Pristani na to da mu pomogneš
Iako on tebi ne bi pomogao
Pristani da se odlomi
Sve ono što onemogućava da dođe
jesen
Pristani da se snijeg i led nastane
Na tvojim granama
Drži taj led koliko god da je
potrebno
Sačekaj sunce mirna
I procvjetaj u boji koja je posijana
Ne odnosi se prema cvatu
Kao da bi htio nešto drugo
Postoje razlozi za to
Pristani na sve
Pristani da ti zbog ljepote odlome
grane
Pristani na bolni rez na svom vratu
Pristani da budeš toplina u nečijoj
kući
Pristani da budeš pepeo
Samo pristani

Mara Mamić

POZDRAV NEBU

Ispratit će sunce
Svakoga dana
Zahvalna za svjetlo
Koje udijem
Ispratit će sunce
Trčeći zelenim livadama
Moga djetinjstva

Možda se blagost neba
Vrati na sjenovite staze
Možda blagost sunca
Vrati sjaj u tvome oku
I sjedit će na kamenu
I dugo promatrati suton
I čekat će te

Danica Bartulović

POSVUDA RASIPAŠ

Što bi netko dao
da napiše jedan stih
dahom procvate

a ti ih pune vreće
pune torbe i pletene košare
pune oči
srce
džepove
nosiš u sebi i na sebi

u krvi ti bruji tisuću zvona
pjeva bezbroj ptica i cikada
posvuda rasipaš ih rastrošno
bezobrazno
nisi za njih orala ni kopala

umjesto da ih sve skupiš
budu zanjihano zlatno more
što ljeska se u beskrajima tvoje duše

duga što Nebo i Zemlju spaja
čup pun cekina

pa neka se raduju ptice i ribe
i Mjesec što sjenama noćnim vlada

stihovi su puno više od čaše rujna
vina
više od dragocjenih metala

oni su slastice koje duh site
ljekovita hrana

Zoran Bašić

MORE NAS OBLIKUJE

(Josipu Pupačiću)

more nas oblikuje
oblikuje nas more
bučno i samozatajno
nadasev ustrajno

tvrde strukture oblikuje u oblutke
a one mekane - u porozne i hravave
za tabane opasna šarena stakalca
u bezopasnu bijuteriju

more nas oblikuje
oblikuje nas more

i među sikama u grudima buči
prelijeva se između moždanih vijuga
u ušnim spiljama šumi

more nas oblikuje
oblikuje nas more

šutnju nam u riječ
riječ nam u biser
čežnju u galebovo krilo
u riblju kost nam nadu

more nas oblikuje
oblikuje nas more

dijete u kapetana
kapetana u vuka
djevojčicu u ženu
ženu u ribu

more nas oblikuje
oblikuje nas more

s i š u sss i ššššš

i tvoja brončana koljena
oblikovalo je more
i moju misao da ta koljena dogodine
neće biti ista koljena
oblikovalo je more

more nas oblikuje
oblikuje nas more

Foto: Karlo Lolić

Vesna Dumičić

ODLUČIO SAM "STOP NASILJU NAD ŽENAMA"

U PRLJAVAJOV KAVANI
PUN PIVA
SJEDIM SAM ZA STOLOM
PUNOM PRAZNIH ČASA
A MOJA GLAVA I MISLI
OTIŠLE SU DALEKO...
DALEKO.
ODLUČIO SAM, DRAGA,
„VRATITI SE TEBI I DJECI“.

ODLUČIO SI, A NISI
PITAO MOGU LI?
HOĆEŠ LI ME PRIMITI?
NE, TI SI ODLUČIO

NARCISOIDNO MUŠKI
EGOISTIČNO I
SAMOUVJERENO.
„VRAĆAM SE TEBI I DJECI.“
TREBAJU LI ONA TEBE SADA
KAO ŠTO TI TREBAŠ DOM
UDOPLAN, TOPAO
BRIGU, NJEGU.
TI SI ODLUČIO.
SILNIČE, NE USPOREĐUJ SE
S BOGOM!

Foto: Karlo Lolić

Joško Bekavac

SMJEROKAZI

Smjerokazi nad ružom vjetrova
Zemlja žudi za zemljoradnikom
Čovjek plete paukovu mrežu
Žuto-bijeli leptir traži cvijet
Trs loze nadligeće golubica
(14. 11. 2021.)

Denis Jonjić

KRILA

O da...
Onaj koji vjeruje
U svoj let...

Ne smetaju mu
Tuđa krila...

Zoran Bašić

AFORIZMI

Ne nose svi heroji plašteve. Neki ni masku ne nose.

Oko mene sve sami medicinari. Svi se trude uzeti mi bris nosa.

Zlo vrijeme. Zlopamtita su došla na svoje.

I među ljudima dobre volje sve je više zlovoljnih.

Kad dobiješ priliku pokazati ono što znaš, imaš lijepu priliku pokazati i ono što ne znaš.

Nije lako naći srodnu dušu. Dušu i inače nije lako naći.

Ima pravde! Zaboravio sam mnoge nepravde.

Teško je živjeti od uspomena. Još je teže živjeti kad ih nemaš.

Mlad čovjek traži sebe nenađenog. Onaj u godinama traži sebe izgubljenog.

Sve što imam stekao sam s deset prstiju. Nekima je to uspjelo samo s jednom šapom.

Samo za ljubav nije loše da ide u krevet gladna.

Kažete: Bolni rezovi! Ma ne folirajte, vas ništa ne boli!

Istina je voda duboka. Pametnom dovoljan razlog da se drži plićaka.

Kažu: Stani malo na loptu. Kao da mi nije dovoljno što sam na poludjeloj kugli.

Djeca su mali pametniši. I ne mogu se načuditi otkud toliko odraslih glupana.

Ništa nije tako teško kao pronaći dobra čovjeka. Osim, možda, pronaći dobar kineski kišobran.

Zanimljivo... Milijunaši! A nijedan ne zna odgovor na milijunsko pitanje!

Kad se političari malo zaigraju, nastane velika prljava igra.

Ako dirneš u osnjak, nemoj se čuditi ako iz njega izlete i neki nabildani tipovi.

Otkud nam frazem „pasji život“? Proizišao iz naroda i pripada narodu!

Postali smo jalova zemlja. Nemamo više budala za eksploraciju.

Tjelohranitelji su redovito uz njih. A mi ugrozeni!

Most

Kratica priča

Zorana IVANKOVIĆ BULJAN

Cudesni izgled luka mosta često sam sanjao. Nikad ga nisam vido, a poznajem svaki kamen koji je u njega ugrađen. Most je toliko tanak i visoko iznad vode da je mnogima teško zamisliti da je moguće napraviti takvo remek-djelo od kamenih blokova. Kontrast je bijeloga kamena i tamnozelene Neretve pod stijenama koje zovu pećine. Govori se da predstavlja život, most kao jedna polovina kruga, a njegov odraz u vodi druga polovina kruga, a ta cijela slika predstavlja život. Govori se i da je krug razapet između svjetova. Za mene predstavlja ljubav, za mene se taj krug davno zatvorio. Još onda kada sam prvi put došao u tu kasabu, Mostar.

Ovdje sam došao na poziv Sina, mog učitelja i najvećeg graditelja Osmanskog Carstva. Nakon dva mjeseca, koliko je trajao put iz Perzije, stajao sam pred njim. Nije puno okolišao, odmah je rekao: „Hajrudine, naš veliki sultan Sulejman Veličanstveni naredio je da treba napraviti most u Mostaru. Na pazarni dan petkom bude puno ljudi koji nose svoje stvari za prodaju na pijaci i onaj se stari drveni most toliko trese da se ljudi boje da će se srušiti u hladnu Neretvu. Mostarci su došli čak na carigradsku Portu tražiti od sultana da im napravi novi most. Zato sam poslao telala u Carigrad da ti poruči da dođeš ovdje i vidiš kako to sve izgleda. To će biti tvoje djelo kojim ćeš položiti ispit za graditelja. Možeš li ti to napraviti?“

Bio sam zbumen. Koliku čast i obavezu mi je ukazao! Htio sam biti

graditelj kao i on. Htio sam jednog dana zauzeti njegovo mjesto i biti u sultanovoj milosti. Njemu je sultan najviše vjerovao. Kad bi došao sa svojom karavanom u neko mjesto graditi, ljudi su znali da će im Mimar Sinan napraviti dobar put ili most ili akvedukt da im život bude bolji. Znali su oni da to ostaje njima, ali su se ipak čudili Osmanlijama i pitali se zašto oni to grade tako dobro, kao da misle da će zauvijek ostati tu. Nisam ga smio odbiti i reći da se ne osjećam spremnim.

Kad sam počeo raditi na nacrtima, materijalima i statici svoga mosta, upoznavao sam čudi Neretve i njezine vodostaje, koji su se u jednom danu znali jako mijenjati. Počeo sam osjećati strahopoštovanje prema toj snažnoj i nemilosrdnoj rijeci. Kad smo počeli graditi temelje, sve što bi po danu moji vrijedni radnici napravili, Neretva bi po noći srušila. Stalno sam bio na početku, ljudi su već počeli podrugljivo ismijavati naše napore. Jedino je rješenje most iz jednog luka, bez temelja, s osloncem na okolne stijene. Ali kako onda povećati nosivost tolikog luka? Hoće li pasti? Radilo se s velikim kamenim blokovima tenelije iz obližnjega kamenoloma, koji su bili porozni. Doveo sam u pomoć dubrovačke kamenoklesare, koji su smislili način kako povezati kamene blokove tekućim olovom i žbukom.

Prvo smo napravili probnu konstrukciju na obližnjoj rijeci, most u obliku luka, kako bismo provjerili nosivost. To je bila Kriva Ćuprija, most četiri puta manji, ali vjerna replika koja je dobro izdržala sva opterećenja, jer smo shvatili da unutar

mosta moramo napraviti tunele kroz koje se voda može izljevati. Taj mali most bio je čudesan. I veliki most trebao bi biti jednako čudesan. Gradio sam ga vizijom ljepote koju sam tražio cijeli život.

Uvečer, kad bih došao s posla, volio sam večerati skupa s ukućanima moje gazdarice. Ujutro bi mi napravila doručak i mirisnu kahvu, koju sam bio proučavajući nacrte ispred sebe. Cijeli sam život proveo s janjičarima koji su me odveli iz mog doma kad sam još bio mali dječak. Ne sjećam se dobro ni roditelja ni rodne kuće, ni rodnog mjesta. Ponekad mi, kao u snu, ispred očiju bljesne neki ženski lik duge crne kose i osmijeha punog velikih bijelih zubi. Znam da je to lik moje majke. Odgojen sam vojnički pa sam tek u njihovoj kući prvi put osjetio što znači toplina doma, koji mi je nedostajao cijeli život. Mogao sam ja imati svoju kuću, ali meni je bilo lijepo s njima.

Gazdarica je imala tri kćeri, Mara je bila najmlađa. Dočekala bi me svaki put i ispričala kako joj je prošao dan. Jednom je to bio pauk, drugi put cvijet koji je ubrala, a jedanput me dočekala na vratima s ispruženom rukom u kojoj je bljeskao sjajni zeleni kamen: „Evo, ovaj sam kamen pronašla u rijeci, možeš li ga ugraditi u svoj most?“ „Naravno“, odgovorio sam i spremio kamen u svoju sobu. Taj živahni štrkljavi djevojčurak svaki bi mi put izmamio osmijeh kad bih došao kući. Jednog ljeta, kako to i biva u toj dobi, naglo se razvila u prelijepu djevojku. Gledao sam je kako raste, kako joj se jagodice lica izdužuju, kako se uspravlja u držanju i postaje prava ljepotica. Shvatio sam to kad sam je vido kako hoda kaldrmom i razgovara s prijateljicom. Kao zanesen gledao sam je kako rukama dodiruje crnu valovitu kosu smijući se tako da joj se vide svi zubi.

Kako je napredovao posao na mostu, sultan je čuo za moje probleme sa statikom mosta. Poručio mi je da pazim što radim. Običaj je bio kad se neki most napravi, da ga se maksimalno optereti i graditelja se zavere za most. Ako padne most, past će i on. Nekako sam se pripremao i za svoju smrt. Nisam vjerovao da će toliki raspon luka izdržati. Sanjao sam kako kameni blokovi padaju u zelenu rijeku. Jeden po jedan. Ta me slika progonila i po danu. Svi su proračuni tvrdili da će izdržati, ali to nismo znali dok ne probamo. U to vrijeme glava je padala i za puno manje od rušenja mosta. Mislio sam da ludim.

Kako je rastao most, tako je rasla i Mara i moja ljubav prema njoj. S čežnjom sam očekivao večeru, kad sam znao da će doći kući i da će mi je ona donijeti. Za ljetnih vrućina sjedilo se u hladu smokve ispred kuće, kad bi se uvečer povjetarac smilovao i malo zapuhao kako bi nas rashladio. Pamtim da sam bio sretan jer sam bio baš tu, s njom. Jedne sam se večeri pošao presvući u sobu kad sam osjetio nešto pod nogama. Bio je to kamen koji mi je davno dala Mara. Uzeo sam ga i pokazao joj ga dok mi je stavljala hladnu vodu u bukaru da se napijem. Uzela ga je u ruku i rekla mi: „Divan je.“ Mene je i po toj vrućini oblio hladan znoj, a koljena su mi zaklecali. Gledao sam u njezinu ruku; to nije bila ruka djeteta, nego žene. Nekako bih zaboravio na sve svoje strahove kada bi ona bila moja. Usporavao sam radove iz straha od sultanovih prijetnji, a i kako bih što duže bio bliže Mari.

Sutra počinjemo skidati skelu s mosta. Nakon devet godina. Cijelo to vrijeme nisam se usudio tražiti Marinu ruku. Most je gotov, ljudi nestropljivo čekaju kad će moći prelaziti Neretvu novim mostom. Mnogi su se veziri, begovi, janjičari i njihovi zapovjednici javili da će doći gledati skidanje skele iz okolnih mehana. Žele vidjeti kako izgleda novi most, prvi takav u svijetu. Trajat će to tjednima.

Večer prije odlučujem pobjeći iz Mostara i sa svojom karavanom smjestiti se u Bijelom polju. Ne znam, taj prokleti luk će se možda srušiti kad se skine skela koja ga pridržava. A možda i priželjkujem da most padne. Da mi skine teret s duše.

Dogovorio sam glasnika da mi dođe reći je li se srušio. Čekajući tela iz Mostara, više od 40 dana stojim ispred jedne stijene, neprestano lupačući metalnim bićem po njoj. Toliko jako lupam da sam u kamenu napravio korito.

Telal napokon stiže i više: „Most je uzgor, nije se srušio, nije, uzgor je!“

Skupljam ruke i zahvalno pogledam u nebo. Bacam mu pet vreća dukata.

I evo me, umjesto prema njemu, i prema njoj, ja bježim. Bježim, da nikad ne vidim svoje djelo, da nikad ne vidim nju, moju. Ali svaku večer u snu ga vidim, i nju kako стоји na velikom bijelom mostu, između planine i najzelenije rijeke.

Priča o trikiniju

Zapis iz bilježnice Martina VLAŠIĆA

Znate li što je trikini? Posve je sigurno da ste nekad na plaži s užitkom promatrali reviju ženskih kupačih kostima, kao što su monokini, bikini ili toples.

Oduševljavala vas je kreativnost, modistika uskladena s figurom nositeljica, pogotovo kad je riječ o kostimu „lavica“, ali o tome nešto kasnije.

Međutim, prije svega riječ-dvije o *Lavici*. Prije četrdesetak godina *Lavica* je urbanističko-planski koncipirana kao ribarsko naselje s apartmanima. Da ponovimo ushit i tvrdnju jednog Čehovljeva junaka koji kaže: „Kako vrijeme brzo leti...“

Eto, prohujalo je više od 40 godina otkada je turistička destinacija *Lavica* otvorila vrata svojim elitnim gostima, koji su ljetovanje u strožanačkoj uvali Miljevac doživljavali kao stvar prestiža. Startala je kao iznimno atraktivna destinacija i kao „superhit“ u turističkoj ponudi.

Zanimljiva je po svojem položaju i inventivnoj urbanističkoj konцепцијi, koja je imala sve sadržaje za kompletan odmor i rekreaciju. Inženjer Rošin zamislio je turističko naselje kao skupinu ribarskih katnica razigranih krovova s crijepon mediteranskog štiha.

Naša je turistička aglomeracija položena subočice stobrečkom naselju na ulazu u slikovitu strožanačku uvalu s ljetnikovcem i raskošnim perivojem obitelji Cindro.

Oko *Lavice* su borovi šumarci. Samo je naselje povezano uličicama

i skalinadama uz koje su žardinije i cvjetnjaci te čitavi slapovi ljubičastih cvjetova bugenvilije koji se penju do balkona i lođa. Na svakom kutku miriše ružmarin, koji cvate cijele godine.

Sve u svemu, vizualno skladan ambijent.

Naselje je imalo i svoj vrtni restoran uz more, gdje su se ugodno provodile večeri uz mandoline i dalmatinski melos. Inače, *Lavica* je građena za potrebe Mediteranskih igara, poznatih pod kraticom MIS '79., ali je dovršenje nešto kasnilo pa je tek iduća sezona označila početak rada.

Posebno je plaža *Lavice* svojom ekskluzivnošću privukla znatiželju mnogih i „ekspresno“ postala top-plaža. Položena je nadomak legendarnoj Ženskoj pravdi, kao svojevrsnom odredištu plivačima.

Isto tako, gostima su u krugu *Lavice* posebno bila zanimljiva vrlo atraktivna stabla smokava, koja su svojim širokim lisnatim krošnjama pravila hlad i vizualnu ugodu podsjećajući na rajske vrt.

Malo je poznato da je plaža *Lavice* već samo svojim nazivom pobudila znatiželju mnogih jer se tumačilo da riječ „lavica“ dolazi od engleske riječi „love“, a implicira ljubav i „mlade lavice“.

Znatiželja je bila tolika da su mnogi mještani htjeli upravo na tu plažu.

Bacili bi pogled preko ograda kojima se osiguravala diskrecija i

Iz arhive obitelji Vlašić: skakaona na lukobranu HC "Lav"

ekskluzivnost. Također bi plivajući pogledavali na plažu kao na modnu pistu, gdje su dražesne kupačice podsjećale na antičke Venus-ljepotice. Strogi redari pravili su red na način da su zaustavljali „padobrance“ svih vrsta, pa je nekada dolazilo i do „šušura“ i naguravanja.

Govorilo se, a i vidjelo, da se ljetopitice kupaju najčešće u toplesu ili čak u „kostimu bez smokvina lista“, što je dalo povoda da plaža dobije epitet „nudistička“. Kao pikanterije kolale su priče o raznim novotarijama i modnim hitovima u sferi nastupa na samoj plaži i u krugu turističke destinacije.

Pojavio se novi naziv uz klasični kupaći kostim, monokini, bikini, još

i senzacionalno erotizirani „trikini“. Naziv „trikini“ sadržavao je nešto tajanstveno, ali istodobno i provokativno.

Sve je to zahtijevalo intervenciju dežurnih čuvara čudoreda koji su inzistirali barem na aplikaciji „smokvinim listom“.

Valja napomenuti da se stanovita doza nudizma javila pod motom kriлатice bez „smokvina lista“ i dame su se počele pojavljivati nakon svojih budoara opremljene za plažu s tri dodatno modno-ženstvena detalja: 1. najnoviji tip sunčanih naočala, 2. blistavi lančić i 3. elegantne sandale, a sve u slavu Njegova Veličanstva Erosa.

Zapravo, u hotelskom modnom

salonu lansirane su dvije verzije kostimskih novotarija: „smokvin list“ kao treći element kostima, ili modni detalj: zlatni lančić.

Poslije su dugo kolale raznorazne priče i govorkanja da su dame u restoranskom štimungu jedne večeri uz pjesmu i zamaman miris jela s gradela uz dalmatinski plavac i mrmor mora izabrale aklamacijom ovu pikantniju verziju. Ostale su do sljedne svojim uzorima iz legendi o Evi bez smokvina lista.

Izbor je pao na verziju koja je bila senzacionalno eksplicitna glede predanosti suncu, moru i pogledima.

Lavica je izabrala tip ženskog kostima pod motom „neki to vole vruće“ za dugo vruće ljetovanje...

TRIPTIH

Piše: Dragan VUČETIĆ

NEPOZNATA SUDBINA

Kako zastrašujući osjećaj. Čitam, gledam, slušam radioaparat i pratim filmove na TV-u. Koliko svijeta, bljeskova života, samo nedostajem ja u svojim fantazijama koje se pretvaraju u ozbiljne slike i, naravno, priče. Nižu se umišljaji, imaginacije, prostori, neznani gradovi, lica, sve nepoznato. Odjednom neočekivano, u neko neznano vrijeme izroni osjećaj otetosti, izgubljenosti, to me netko ukreao u vozilo i odveo u nepoznatom pravcu. Kad se otvore vrata, ukaže se kuća u kojoj ću, ako ostanem živ, provesti ostatak života, proći će vremena dok se ne naviknem na okoliš, sasvim nepoznate ljude, ulice, običaje, čak tuđe sudbine, bez povijesti ću živjeti, bez ikakve veze s predašnjim životom, osim što ću i opet biti u rukama ljudi. Oni su na kraju ipak samo ljudi i dobri su, spremni i na nelogične usluge. Znat ću gdje sam stigao kada čujem njihov jezik koji će mi biti najbolji drug, a moj jezik prošlosti koji ne razumije nitko ostat će utjeha, kao što je i bio, kao što je i sada. Ostalo znate sami, ne treba oštira priča za jednu sudbu, ne treba ni vrijeme da se opet bude zajedno. S tobom smo u mislima, da, svemu dođe kraj na kraju. Moje otmičare utješit ću kada vidim s koliko me ljubomore ispraćaju na svome svršetku. Uzvratit ću – i opet

pogledom u daljinu – nema povratka. Znaju oni to oduvijek, jer tako su odlučili. Neki san sam im ostvario, priznajući svoju nevolju, da vide nešto što je zaista stvarno.

NIKOME

Dragi moj, bio bih pametniji da sam odgojeniji. Udomljen u svojoj kući, u kući učitelja. I tako sam završio na ulici, gdje sam i sada, prolazeći i tražeći konačište za pogled prema životu. S ključem u džepu, još od vrlo ranih dana, izađem dotičući kraće izvještaje za svoju pohranu. Nekad, vidjeli bismo se navečer, a danas, u bilo kojoj godini Gospodnjoj, nema nikoga koga bih napao od srca. Šarolik život u čekanju, istančan zvuk koji otkriva nekoga koji konačno stiže iz svoje pustoši. Nije bilo dovoljno gromova da me ubiju. Život se odužio. Da li se isplatilo isto tako u bilo kojem pogledu, pitanje je zadnje. Je li bilo rajske trenutaka? Ipak se kroz mene provlačila neka sumorna sblast, neosjetno se taložilo nevidljivo oduzimanje, nešto što ne primjećuješ da nedostaje. Da ne duljim, skakat ću često s teme na temu, prema sjećanju. Da nisam promatrao sa strane, ne bih video, nerijetko gledajući ljude koji su mi govorom tijela pokazivali svoje umišljaje. E, to je tako smiješno kako sam ih video nedužne! Kompleks oskudice. Hvalevrijedna sirotinjska hrana davala im je razlog za uspravno držanje, uz nepostojeći unutrašnji šapat: graha, graha, zelja, zelja, gospodine, zborilo je iz njih, to je ono što te čini jačim. Kako su se oni ponosi-

li, mislio sam. Uvijek sam promatrao ljude u uvjerenju u njihove umišljaje, a bilo je sigurno i toga, nešto o čemu opstaju, suprot klasi koja se ispriječila na obzoru povijesti. Grandomanija, lik za nedostizno, zapravo nepoznato.

RIJEČ IME

Vrijeme je još uvijek ovdje. Izišao bih na šetnju, ali ne znam bi li bilo bolje u stihu ili u prozi. U stihu je sigurnije bilo kako uzmeš. Ne zaboravljaš naredni stih, pjesnik si bilo kako. Pak u prozi, dok ne dođeš do bilo kojeg kraja, zaboraviš onaj *<nečitki>* dio, koji će se uklopiti u osnovnu misao. I da započнем ovu nevolju: naime, kada želim nešto izreći u svakidašnjem govoru ili u mislima, nedostaje mi za željnenu, možda nužnu riječ (ime) prvo slovo po kojem bih je izvukao iz privremenog zaborava. Ta se jadnica teško rađa ili je moram zamijeniti drugom. Uto nagrnu suvišne misli ili riječi i sve je opet izgubljeno. Tako i sada se sve rasplinjuje, prvo slovo mi nedostaje da bih rekao nešto o riječi koja je negdje duboko u svome suštinskom značenju. A kao što znate, s godinama je sve jasnije i prejasno. Samo se možeš upitati: jesu li riječi koje si upotrebljavao na svome mjestu ili su imale sasvim sporednu ulogu na kraju balade. Ili: što je to uskrsnuće riječi, jer svakako da postoji ono i zašto je to upravo iz tebe izašlo kao svijet u nadoknadi postojanja. Nižu se riječi i njihovi tvorci, nižu se ljudi i nestaju, riječi ostaju, ubilježene tko zna gdje, a razvidno je da su i tako još uvijek u duši, što negdje leži zajedno s oblaci ma na obzoru.

XV. Mediteranski korijeni filozofije

Galen: *Najbolji je liječnik ujedno i filozof - ljubav mudrosti u doba pandemije*

Sveučilište u Splitu - Poljana kraljice Jelene 1/III (Peristil), Split

...Mediteran je kolijevka zapadnoeuropejske filozofije i znanosti koja, zajedno s također mediteranskim naslijedom hebrejsko-kršćanske religijske tradicije, udara temelje zapadnoeuropejske kulture i civilizacije. Zapadna filozofija i znanost započinju svoj povijesni razvoj početkom 6. st. pr. Kr. na istočnoj obali Mediterana, u maloazijskim grčkim kolonijama Miletu i Efezu, te na obližnjim otocima, potom se širi do Eleje i Sicilije, da bi svoj vrhunac postigla u Ateni, jednom od središta antičkog Mediterana. Daljnji razvoj antičke filozofije, od helenizma do srednjovjekovne epohe, preko novih središta filozofske misli Aleksandrije, Antiohije, Kartage i Rima, također je sudsinski vezan za Mediteran. Stvaranje, sukobljavanje i međusobno prožimanje mediteranskih kultura, specifični mediteranski multikulturalizam dao je bitno obilježje dalnjem razvoju filozofije zapada. Grčka i rimska antika, helenističko-rimsko naslijede, Bizant, orijentalne arapske tradicije, uz pečat nove islamske religije stupaju se u islamsko-arapsku srednjovjekovnu filozofiju, kulturu i civilizaciju. Bizantinci su grčku filozofiju prenijeli Arapiima, a oni, posredstvom križarskih ratova, preko svojih vodećih filozofa, Avicene, Averoesa, Ibn Halduna, vratili Europi u njoj već zaboravljenu nasljede Aristotelove filozofije.

To su samo neke od početnih premisa i mogućih naputaka za tematiziranje sadržaja simpozija *Mediteranski korijeni filozofije*. Dakako ne i jedini. Sljedeći aspekt koji ulazi u tematski okvir simpozija odnosi se na utemeljenje hrvatske filozofije, koja se, kako u svojim početcima, tako i u najsajnijim vrhuncima, korijeni u mediteranskom dijelu svojega višeregionalnoga kulturnog identiteta. Počam od Hermana Dalmatina, preko

Marka Marulića, pa do Matije Vlačića Ilirika, Frane Petrića i Ruđera Boškovića, da spomenemo samo najznamenitija imena.

Treći sklop što ulazi u okvir teme simpozija odnosi se na filozofsko, ali i interdisciplinarno promišljanje specifičnosti mediteranskog multikulturalnog prostora koji je iznjedrio aktualne međucivilizacijske napetosti koje prijete globalnim sukobom civilizacija, ali otvaraju i mogućnosti dijaloga i pomirenja. U vezi s tim otvaraju se pitanja na koja bi ovaj simpozij mogao ponuditi odgovore:

- Utječu li mediteranski korijeni filozofije na nastanak i razvoj suvremene filozofije Mediterana?
- Filozofsko promišljanje mediteranskog multikulturalizma
- Poticaji mediteranske filozofije za utemeljenje globalnog *ethosa* kao prepostavke međucivilizacijskog dijaloga

- Filozofija Mediterana kao globalizacijska paradigma.

Uz bavljenje generalnom temom simpozija, opisanoj u prethodnim redcima, pojedine godišnje simpozije posvetili smo, mahom jubilarno, velikanima mediteranske filozofije poput Protagore, Boškovića, Camusa. Slijedom toga, na jubilarnim XV. *Mediteranskim korijenima filozofije* kanimo skrenuti pozornost na aktualnu pandemiju koja presudno utječe na naše živote, pa i na događanja poput ovoga. Prošlogodišnji XIV. *Mediteranski korijeni filozofije* jedna su od rijetkih konferencija koja se, iako s odgodom, održala uživo. I ove će godine, dakako, održivot planiranog termina za *Ljubav mudrosti u doba pandemije* ovisiti o njezinu intenzitetu. Stoga, ovaj simpozij posvećujemo Galenu, znamenitom utemeljitelju antičkog liječništva mediteranskih korijena, čije djelo *Najbolji je liječnik ujedno i filozof* izrijekom povezuje Mediteran, medicinu i filozofiju te upućuje na filozofsko promišljanje medicinskog, bioetičkog, kulturološkog, socijalnog i političkog problema, kako aktualne pandemije, tako i njezine povijesne fenomenologije, od kuge i kolere – do španjole i korone.

prof. dr. sc. Mislav Kukoč
predsjednik Organizacijskog odbora

IZBOR SAŽETAKA IZLAGANJA

BRUNO ĆURKO

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

**MOŽE LI NAM FILOZOFSKO
SAVJETOVANJE POMOĆI U
PANDEMIJAMA?**

I deјa filozofskog savjetovanja, odnosno filozofije kao lijeka za dušu, potiče od samih početka filozofske misli. Suvremeno filozofsko savjetovanje razvija se usporedno s filozofijom u praksi Gerda Achenbacha (1947.). On je 1981. godine otvorio privatno savjetovalište u Kölnu u kojem je primjenjivao etiku, kritičko mišljenje i druge različite filozofske resurse kako bi pomogao klijentima

Foto Karlo Lolić

nosi se sa svakodnevnim problemima i u potrazi za smislenim životom. Danas postoji na desetak različitih pristupa filozofskom savjetovanju. Zajednička svim tim strujama je duboka ukorijenjenost u Sokratovoj ideji kako neistražen život nije vrijedan življenja te usmjereno na racionalno ispitivanje i samoispitivanje. Dobro usmjerenim pitanjima filozof-savjetovatelj usmjerava svog klijenta na samootkrivanje problema i samopronalaženje mogućih rješenja. Filozofsko savjetovanje može usmjeriti klijenta i na puno više od toga. Može li ono pomoći pojedincu i grupi sa životom u pandemiji i sa svim problemima koje pandemija nosi?

MISLAV KUKOĆ

Fakultet hrvatskih studija,
Sveučilište u Zagrebu, Hrvatska
**GALEN: FILOZFSKE
PREPOSTAVKE
LIJEĆNIŠTVA**

Ovaj je prilog inspiriran Galenovom postavkom formuliranom kao naslov njegove rasprave *Najbolji je liječnik ujedno i filozof*, koja obilježuje jubilarne 15. Mediteranske korijene filozofije. Odnos antičke mediteranske filozofije i liječništva razmatra se kako u svjetlu Galenovih oštrednih sarkastičnih objekcija o nemoralnim pohlepnim liječnicima njegova vremena, tako i u širem kontekstu socijalnofilozofiskih odnosa antičkog i srednjovjekovnog društva, gdje filozofska *theoria* i medicinska *techne* pripadaju različitim sektorima djelatnosti, u smislu Aristotelove podjele dokolice (*sholé*) i rada (*asholía*).

TONČI KOKIĆ, IVANA BATARELO KOKIĆ

Filozofski fakultet, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

UTJECAJ ATENE I SPARTE NA SUVREMENO OBRAZOVANJE

Razumijevanje utjecaja globalnih političkih kretanja na stalne promjene obrazovnih sustava može se tražiti u antičkim izvorima: Ateni i Sparti. Stereotipna idealizacija ovih dvaju društava vidi Spartu kao zajednicu hrabrih patriota vojnika, ravnopravnih muškaraca i žena, dok se Atena vidi kao demokratska zajednica humanistički obrazovanih slobodnih građana. U Sparti je

Foto Ante Ružić: Pogled sa Peruna

obrazovanje bilo strateški važno i zato detaljno institucionalno uređeno, bilo je obavezno i pod izravnom apsolutnom kontrolom političke vlasti. Obrazovanje je podrazumijevalo opći inicijacijski proces i specifičnu preobrazbu mlađih radi opstanka zajednice i njezina načina života. Ključna pedagoška metoda bila je u discipliniranju (sg. to *eukosmon*) različitosti radi stvaranja jednoobraznih građana, *hoi homoioi*. Atenjani su napustili isključivo vojnički život i obrazovanje te usmjerili obrazovanje mlađih prema tjelesnoj vježbi (sg. *gymnastike*), glazbi (sg. *mousike*), pismenosti (sg. *grammata*) i računanju. U Ateni politička vlast nije izravno upravljala obrazovanjem niti je ono bilo formalno obavezno. Antičke obrazovne sustave moguće je usporediti sa suvremenim europskim obrazovnim sustavom iz perspektive svrhovitosti, dostupnosti obrazovanja i strukture kurikuluma.

ANA JELIČIĆ

Sveučilišni odjel za forenzičke znanosti, Sveučilište u Splitu, Hrvatska

TEROR ZDRAVIZMA U MISLI MANFREDA LÜTZA

Manfred Lütz, psihijatar i teolog, u svojem bogatom znanstveno-istraživačkom i stručnom opusu progovara o jednom od ključnih problema današnjice, a to je odnos čovjeka prema zdravlju. Mada se s posebnim senzibilitetom odnosi prema bolesnima, Lütz prvenstveno upozorava i obraća se zdravom čovjeku sklonom diviniziranju zdravlja kao vrhovne vrijednosti. Zdravlje se pretvara u

fenomen koji obiluje elementima religioznog i sakralnog. Takvu sakralizaciju zdravstva prati potpuna komercijalizacija zdravstvenog sustava. Tome pogoduje glorifikacija zdravlja, odnosno teror zdravizma, koji Lütz razotkriva kao dominirajuću ideologiju suvremenog društva. Svojim tezama on zapravo revitalizira starogrčko uvjerenje kako je pretjerana briga za zdravlje također svojevrsna bolest.

ZLATKO JURAS

Matica hrvatska, Podstrana,
Hrvatska

BOŠKOVICEVA PRIRODNA FILOZOFIJA I TEORIJA „VELIKOG PRASKA“

Svemir *Teorije prirodne filozofije* ima Početak u komu je determiniran upravo onaj zakon sila i red stvaranja u kojem može postojati život i svijest. Nevjerojatno je da bi ovaj zakon prirode bio proizvod slučaja, među mnoštvom mogućih slučajeva drugačijih uređenja materije. Ovo pitanje formulirano je antropskim načelom kozmologije istaknutim u Boškovićevoj teoriji. Njegova jedinstvena sila, i određenost početka vremena, navodi na analogiju s teorijom „velikog praska“, o nastajanju elementarnih i složenih čestica po diferenciranju sila iz jedinstva Početka. Ako se ekstenzija prostora prikazana krivuljom sila stegne u stanje ogromne gustoće tvari materijalnih točaka, odbjno-privlačne sile su u nerazlučivom jedinstvu. Početno stanje visokih energija i kinetičke ravnoteže uz dominaciju od-

bojne sile ekspandira ka kohezivnim momentima, kako predviđa budući toplinski model svemira. Bošković razmatra moguće izglede začetne tvari i prvič čestice – kako nastoje i suvremene teorije smjerajući sintezi kvantne fizike i opće teorije relativnosti, k ujedinjenju sila u visokim temperaturama Početka.

VLADIMIR RISMONDO

*Akademija za umjetnost i kulturu, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku,
Hrvatska*

**IDEJA RAVNOTEŽE U
GRČKO-RIMSKOJ MISLI: OD
PREDSOKRATOVACA, PREKO
HIPOKRATA I DEMETRIJA,
DO VITRUVIJA**

Tema pokušava sumirati što je u grčko-rimskom svijetu značila ideja ravnoteže u filozofskoj, medicinskoj, retoričkoj i arhitektonskoj misli, odnosno praksi. Nijedna civilizacija prije ili poslije one grčko-rimske nije se toliko zanimala za problem ravnoteže, a on se iskaziva kroz odnos ekstrema u nekom zadanom sustavu. Isti se problem, dakle, uspostavljao između onoga što je ljudsko s jedne te božansko s druge strane, ali i onoga što se u hipokratovskoj medicini pojavljuje između ravnoteže četiri različite tjelesne tekućine unutar ljudskog tijela te ljudskog tijela kao mikrokozmosa s astronomskim, makrokozmičkim zadanostima. Također, dobro uravnoteženi govor se, prema helenističkom retoričaru Demetriju, razvijao prema metričkim zadanostima ljudskog tijela, nabrajajući dijelove teksa od najmanjih do najvećih, vrlo slično kao što se i korpus antičkog hrama gradio prema istim načelima. Izlaganje istražuje je li ovakvo shvaćanje ravnoteže posljedica ekskluzivnog antropocentrčnog razumijevanja svijeta u antici ili postoje i drugačija shvaćanja problema.

NENAD VERTOVŠEK

*Poslovno veleučilište Zagreb,
Hrvatska*

**PLAVI RAST KAO
NOVA PARADIGMA
– PROMIŠLJANJE
MEDITERANSKE
BUDUĆNOSTI**

Pandemijske promjene nisu imošle ni Mediteran, kriza je donijela opasnosti, ali i šanse za nove

obrasce promjena. Potrebni su novi tehnički i tehnički, ali, ključno, i novi etički okviri za promjene koje neće biti puki dio globalizacijskog ustroja koji je nekoliko desetljeća lomio tradicionalni i ustaljeni poredak. Kakva je nova „znanost i filozofija mora“ u slučaju Mediterana, zajednice koja se proširuje ne samo ljudskim bićima i društvenim normama, nego sinergijom i multikulturalizmom zemalja koje žele pokrenuti mediteranskog i europskog Levijatana? Tradicija i korijeni Mediterana dobro su poznati, ovdje se promišljaju i koriste, poput paradigm plavog rasta i sličnih projekata, u okretanju budućem zdravom i održivom materijalnom i intelektualnom razvoju, očuvanju ne samo prirodnih atributa, nego i dopuni civilizacijskih dosega. Bolji socijalni i ekonomski uvjeti traže nužno nove idejne i filozofske-etičke temelje za budući integritet Mediterana, kojemu prijeti i rastakanje zbog globalizacijskih i hegemonističkih procesa dopunjениh pandemijom.

BORIS VUKIĆEVIĆ

*Fakultet političkih znanosti,
Univerzitet Crne Gore,
Podgorica, Crna Gora*

**CRNOGORSKI MEDITERAN:
IZMEĐU BALKANA I
MEDITERANA - POVIJEST
ŽUDNJE ZA PRIPADNOŠĆU**

Dugotrajna crnogorska borba za obranu neovisnosti neodvojivo je vezana za izlaz na more. S jedne strane, njezini običaji, jezik, kuhinja, arhitektura, i sam njezin multikulturalizam, držali su Crnu Goru u okviru mediteranskoga kruga. S druge strane, Jadran je bio vrlo blizu, no nedostajan zbog Lovćena između, poput alpskih planina u pjesmi Emily Dickinson. Borba između unutarnjih snaga koje su dolazile iz, katkad mistične, no mračne unutrašnjosti, i svijetle, osunčane otvorenosti mediteranskog kozmosa ostaje dijelom crnogorskog identiteta, jednako kao što je bila u vrijeme kad je crnogorski vladar, pjesnik i pisac Njegoš pisao o svojim putovanjima po Italiji ili divljenju prema Homeru, kao mediteranskom pripovjedaču. Sredozemlje je oduvijek bilo, i ostaje, nepresušna inspiracija crnogorskih umjetnika i misličara. Današnje vrijeme, pa i aktualni društveno-politički trenutak u Crnoj

Gori, također svjedoči borbi između ideje otvorenosti i kozmopolitizma, vezanih za široko polje Sredozemlja, i zatvorenosti, podijeljenosti i sidrenja u mitove prošlosti, često povezanih s idejom Balkana i balkanizacije.

TOMISLAV ZELIĆ

*Odjel za germanistiku,
Sveučilište u Zadru, Hrvatska*

ŠTO BIJAŠE**MEDITERANIZAM? O
NJEMĀČKOJ KNJIŽEVNOSTI
KLASIČNE MODERNE UOČI
PRVOG SVJETSKOG RATA**

U ovom izlaganju obradit će se njemački književni tekstovi iz doba klasične moderne u kojima nalažimo mediteranske trope i figure. Sredozemlje, paradoksalno rečeno, predstavlja za srednjoeuropski duh svojstvenosti u obliku relativnog ili apsolutnog Drugoga. U kontekstu kolonijalizma i imperijalizma, masovnog turizma i migracije, došašća novih bogova i izbijanja epidemija, uslijed čega prijeti „bezgranično komešanje“ (Th. Mann), čudoredni razvrat i raspad, a naposljetku i potpuna propast srednjoeuropske kulture, Sredozemlje predstavlja za srednjoeuropski duh proročansko mjesto poput Elizejskih, odnosno Asfodelskih poljana, tj. Negdje između Arkadije i Hada, života, smrti i posmrtnog života vječnog, nasilja i mira, nostalгије i utopije itd. Ukratko, mediteranski tropi i figure sadrže cijeli niz oprečnih osjećaja, predodžbi i spoznaja.

Na simpoziju su predstavljene publikacije:

- Mislav Kukoč, Anita Lunić (ur.), „Multikulturalizam Mediterana“, u: *Filozofska istraživanja*, vol. 41, no. 2. (cjeloviti tekstovi se mogu naći na adresi: Filozofskaistraživanja.hr, vol. 41, no. 2. - hrčak.srce.hr)

Mislav Kukoč - Posada Mediteranskog dana obale 2020, *Jadrane, imamo problem!*, PAP/RAC, Split,

2020. Predstavljači : Nebojša Lujanović & Bruno Čurko

Josip Guć, Hrvoje Jurić (ur.), *Nikola Visković: pravo – politika – bioetika. Zbornik povodom osamdesetog rođendana*. Pergamena – Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Centar za integrativnu bioetiku – Pravni fakultet Sveučilišta u Splitu – Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Zagreb – Split, 2020.

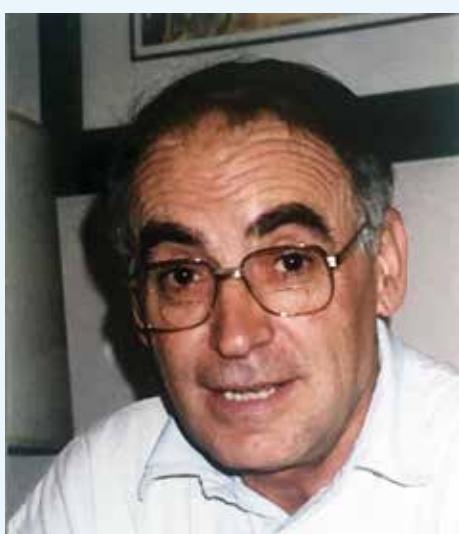
Predstavljači: Marita Brčić Kuljiš & Josip Guć

- Hrvoje Jurić, *Pandemija kao simptom*, DAC, Zagreb, 2021.

Predstavljači: Anita Lunić & Hrvoje Jurić

Bilješka uz pjesmu posvećenu razaranju Dubrovnika

Kad sam se kao kulturni ataše u Madridu (1993. – 1999.) – a prethodno sam se kao novinar dvadesetak godina bavio pitanjima odgoja i obrazovanja – najavio gospodi Milagros Lopez Salvador – koja je u Odjelu za međunarodnu suradnju pri Ministarstvu prosvjete radila kao savjetnica za bilateralne odnose – s nakanom da (i) putem zakonskih i drugih akata upoznam djelovanje španjolskoga obrazovnog sustava, uistinu se nisam nadao da će nakon razgovora o načinima permanentnog usavršavanja nastavnika, mogućnostima njihova napredovanja u poslu itd., doživjeti ugodno iznenađenje. Tema rata, razaranja, nije se mogla izbjegći, pogotovo ne s osobom koja je upoznala Dubrovnik, proživjevši u njemu, zajedno sa suprugom, nezaboravan tjedan. Sjećanje na tu jedinstvenu ljepotu koju je upoznala u ljetu 1986. godine pomiješano sa slikama barbarskog razaranja grada urođilo je pjesmom posvećenom Dubrovniku. Tako sam doznao da je gospođa Milagros Lopez Salvador književnica, da je objavila nekoliko zbirki pjesama, da je uvrštena i u pjesničke antologije. (I. K.)

MILAGROS SALVADOR (ESPAÑA)

DUBROVNIK, DUBROVNIK

Reconocía el mar el perfil de la historia
de tus tejados rojos,
se acercaba la música a tus viejos oídos,
y extendías tus calles como brazos, confiadas y abiertas
Siempre estabas allí, como si nunca hubieses empezado, botón de paraíso,
Pero hay locuras -más-grandes que la gloria, y al instante la muerte te penetró indefensa
Tu corazón reliquia, tu piel ensangrentada, mártir del sur,
Ha estallado tu imagen en todos los periódicos, como una pesadilla, Dubrovnik, mis lágrimas ya no te reconocen.

Acaso todo nació para el silencio.

DUBROVNIČE

U moru odraz davnine
tvojih crvenih krovova,
glazba u tvojim starim mirima,
tvoje ulice
kao raširene povjerljive ruke.
Oduvijek tu,
kao da nikad ni začet nisi,
popoljak rajske
Ali ludosti ima
većih od tvoje slave;
smrt te napala namah bez obrane.
Tvoje srce relikvija,
tijelo tvoje okrvavljen,
mučeniče Svjetla.
U svim novinama tvoja slika,
kao mòra.
Moj zamućeni pogled ne prepoznaće
te više,
Dubrovniče.

Zar doista sve što se rodi
čeka tišina.

Prepjevao: Ivo Klarić

Ivo Klarić diplomirao je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu romanSKU grupu jezika – francuski, talijanski i latinski. Radio je kao profesor, a zatim kao književni prevoditelj, novinar urednik, glavni urednik (tjednik Školske novine, revija *Naša knjiga*, časopis *Umjetnost i dijete*). S francuskog, talijanskog i španjolskog jezika preveo je više od 50, uglavnom beletrističkih djela. Među ostalim, s francuskog je prevodio A. Gidea, A. Camusa, S. de Beauvoir, F. Sagan, A. Dumas-a, M. de Sadea, J. Geneta. Za prijevod Genetova romana *Gospa od cvijeća* (Notre-Dame des fleurs) dobio je nagradu Društva hrvatskih književnih prevodilaca za najbolji prijevod proze 1989. godine. Svi njegovi prijevodi, pogotovo oni s francuskog, izvrsno su ocijenjeni od književne kritike. Dobio je i nagradu „Ivan Filipović“, najvišu nagradu za novinarski rad na području obrazovanja, kao i nagradu „J. J. Strossmayer“ za rad u izdavaštvu.

Predstavljanje knjige

Moja borba za HRVATSKU Ivan Tente

Piše: Zoran JURIŠIĆ

Kad mi je prije nekoliko godina Ivanka Žaper donijela rukom pisani dnevnik svoga djeda, pitajući me što mislim o njemu, prva reakcija nakon čitanja bila je – ovo treba tiskati. Ivan Tente živio je u Kučinama, tamo je imao obitelj, četiri sina i tri kćeri. Od mlađosti se borio za hrvatske interese, a upoznavši političke nazore braće Radić, postaje gorljivi HSS-ovac. Rukopis, napisan 1935. godine, nije opsežan – tek petnaestak stranica rukom pisanog teksta, namijenjen nekoj višoj stranačkoj instanciji, vjerojatno u Splitu ili možda u Zagrebu. U njemu se Ivan opravdava od lažnih optužbi pojedinaca protiv njega, njegova obrazu i ugleda.

Ivan je kao član HSS-a u nekoliko mandata bio općinski vijećnik u Splitu za Mravince i Kučine, protivnik političke trgovine i pokvarenosti. Prvo što mi je palo na pamet jest činjenica da i danas iskreni domoljubi bivaju lažno optuženi, izbacivani iz općinskih i gradskih vijeća ili Hrvatskog sabora, dok u isto vrijeme potkulpljivci prosperiraju, stječu bogatstva, postaju „ugledni“. Kao da se u hrvatskom narodu nije promijenilo ništa u ovih devedesetak godina od života Ivana Tente. Zbog svoje nepopustljivosti, iskrenog domoljublja i traženja dobrobiti za mještane koje je zastupao, zbog svojeg

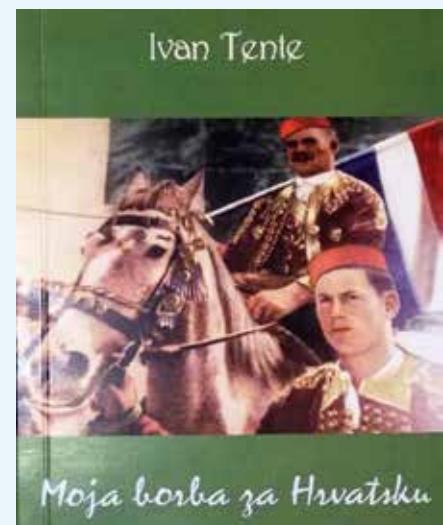
Predstavljači: Dražen Vlašić, Ivanka Žaper, Darijo Radović i Zoran Jurišić

čvrstog političkog stava i nepotkupljivosti ostao je bez radnog mesta od kojeg je prehranjivao obitelj, te obiteljskog oružja koje je naslijedio od svojih starih. Također, suparnička vlast u Splitu nije mu platila najam kuće u Kučinama u kojoj se tri godina održavala školska nastava. No, više od svega toga Ivana su pogodile laži mještana, političkih konkurenata, koji su na njegovo traženje da se suoče s izrečenim lažima odgovorili: „Ovo je politika pa ko koga nadvlada.“ Dakle, može se i lažima na poštenu čovjeka ako to donosi političku ili kakvu drugu, prvenstveno materijalnu korist. U dnevniku Ivan spominje i brojne političare iz Splita koje je susretao, surađivao s njima ili im je bio oporba, djelovanje različitih stranaka i strančarenje, pa sam kao urednik priredio leksikon pojmove i imena kako bi se današnji čitatelji barem donekle upoznali s našom ne tako dalekom poviješću. Ova knjižica, opsegom mala, ali sadržajem velika, svjedočanstvo je prošlog vremena iz kojeg smo kao narod naučili vrlo malo ili nimalo. Zato i jesmo osuđeni na stalno ponavljanje...

Knjiga je predstavljena 12. listopada 2021. godine u prostorijama Matice hrvatske, a uz mene kao urednika, predstavili su je Darijo Radović, Ivanka Žaper i Dražen Vlašić.

Izvod iz knjige: „Došavši kući, moj ti Kajo i naš Jozo Marović stali su po selu trubiti da sam ja htio opet utrti put do časti i da sam se upisa u Jugoslavensku maticu, a da mi je stoga dalo puške i oružani list. Eto tako su stali, što su mogli iznositi to grde laži. To me tako teško u duši zabolilo da sam odlučio jednog dana kazati mome Jozi Maroviću što on

misli o meni. Pruži mi se prigoda nakon pet dana od moje odluke. Nadden ga u polju na njegovoj zemlji i zatražim od njega, kada je kaza da sam se upisa u Jug maticu, da on metne 50 hiljada din. A da će ja metnuti cilo moje siromaštvo, koje vridi makar 100 hiljada din., pa da ćemo se okladiti tko ispravnije govori. Odgovori mi da se on neće kladiti, nego da je ovo pulitika: „Ko koga nadvlada“. Nije to pulitika nego tvoje nepoštenje, kada ti hoćeš drugome odniti njegovo poštenje, odgovorio sam mu. A sada kaži moj Jozo jeli ovo pulitika kada čovik kaže jednu rič što se tiče poštenja? On je mora priseći sa zakletvom! Nemam novaca, al imam konja kojeg nebih da ni za pet hiljada din, pa ako se zakuneš da si istinu govorio darujem ti ga, makar više i nema konja. Odvratiti mi. „Neću se kleti. Nije mu bilo dosta što je i dosad protiv mene lažno iznosio po selu, nego kada se dr. Berković povratio otišao je k njemu sa pozdravom i usput što je mogao više laži izmisliti“, jadan Jozo Marović izbrblja se prid doturom.

Moja borba za Hrvatsku

„Tamo gdje vječno sunce sja...“

**Tekst i fotografije
Antonio VRBATOVIĆ**

Činilo mi se sasvim prikladnim priču o putovanju Hrvatskog katoličkog glazbenog društva *Podstrana* nasloviti stihovima legendarne pjesme Dade Topića *Makedonija*. Pjesmu su 5. lipnja 1973. godine snimila tri vrhunska hrvatska glazbenika: Dado Topić kao pjevač i basist, fantastični Vedran Božić na gitari te legendarni Peco Petej na bubnjevima. Priča se da je Topić za grupu *Time* napisao zapravo pjesmu sa stihovima o Hrvatskoj: „Kad si sam / kad je sve tužno / ti se sjeti nje / Hrvatska ti daje / ljubavi sve.“ Kako je u međuvremenu došlo do političkog obračuna s hrvatskim „prolećećarima“, takvo isticanje činilo se tada neprikladnim pa je voljena zemlja postala najjužnija jugoslavenska republika, današnja Sjeverna Makedonija.

„Naoružani“ COVID potvrda-ma, krenuli smo u ranojutarnjim satima 8. listopada iz Podstrane Jadranskom magistralom prema Omišu, gdje su nam se priključili naši članovi iz Duća, Omiša i Stanića. Nastavili smo vožnju magistralom do graničnog prijelaza Klek, usput uživajući u predivnim prizorima naše obale. Neposredno pred granicom dočekale su nas fantastične vizure pelješkog mosta. Trenutno najveće gradilište u Hrvatskoj (uključujući pristupne ceste) svjedoči nam o konačnom ostvarenju višestoljetnog sna o povezivanju krajnjeg juga Hrvatske s ostatkom hrvatskog nacionalnog korpusa. O važnosti ovog megaprojekta i izvan hrvatskih okvira svjedoči činjenica da je sufinanciran nepovratnim sredstvima iz fondova EU-a u maksimalnom iznosu od 85 posto ukupnog troška procijenjenog na 420 milijuna eura.

Došavši do prvog u nizu graničnih prijelaza, Kleka, shvaćamo da

nema gužve, ali ne znamo koliko će trajati provjera svih dokumenata i COVID potvrda. Na naše veliko iznenadenje i sreću, zaustavljanje je trajalo samo nekoliko minuta. Nastavljamo vožnju prema Neumu i zaustavljamo se ispred hotela *Jadran*, redovne stanice za zaustavljanje turističkih autobusa u Neumu. Prostrano parkiralište oduvijek je bilo jedan od glavnih aduta ovog odmorišta koje je izgradnjom mosta dobilo sasvim novu dodanu vrijednost. Naime, jedan od najljepših pogleda na most je upravo s terase hotela *Jadran*. Razgovaramo s vlasnikom, komentiramo most, a on nam kaže da, bez obzira na to koliko mu je drag i lijep, smatra da će doći do značajnog pada posjetitelja Neuma kada promet kreće tim smjerom. Nakon kraćeg odmora, osvježenja i okrepe, krećemo dalje prema graničnom prijelazu Zaton Doli. Nadajući se da će i na ponovnom ulazu u Hrvatsku procedura biti isto toliko jednostavna i brza kao na prethodnom prijelazu, dolazimo na sam granični prijelaz. I nade su se pokazale opravdanima s obzirom na to da je zaustavljanje trajalo samo nekoliko minuta.

Slika 1 Nastup HKGD Podstrana na festivalu Kostoski

Nastavljamo vožnju prema Dubrovniku. S desne strane otvara nam se pogled na Elafite. Redom se izmjenjuju Šipan, Lopud i Koločep te dolazimo do Mokošice, koju presijecamo preko Mosta dr. Franja Tuđmana. Uživamo u prepoznatljivim vizurama Grada s velikim G ispred kojeg se otkriva i posljednji u nizu Elafita, Lokrum. Nažalost, nemamo vremena zaustaviti se u Dubrovniku i nastavljamo dalje prema Crnoj Gori prolazeći uz dubrovačku Zračnu luku Čilipi. Ubrzo dolazimo do graničnog prijelaza Karasovići, koji prolazimo bez ikakvih problema.

Vozimo se nešto više od dva kilometra do crnogorskog graničnog prijelaza Debeli briješ. I na tom prijelazu zaustavljanje traje relativno kratko i na taj način službeno ulazimo u Crnu Goru. Spuštajući se prema Bokokotorskom zaljevu, s lijeve strane vidimo južne obronke planine Orjen, dijela Crne Gore koji se smatra jednim od najkišovitijih dijelova Europe. Rekordne prosjeke ima selo Crkvica s čak 5100 mm padalina godišnje. Usaporedbe radi, prosječna godišnja količina padalina u Splitu iznosi nešto malo više od 800 mm godišnje. Prolazimo pokraj Igala, najpoznatijeg središta lječilišnog turizma u Crnoj Gori, poznatog po ljekovitom blatu, i nastavljamo prema Herceg Novom.

Bokokotorski zaljev jedan je od najrazvedenijih zaljeva u ovom dijelu Europe koji je nastao erozijom rijeke koja je kroz njega tekla prije kraja posljednjeg ledenog doba. Nakon izdizanja razine mora za nešto više od 100 metara prije 11 800 godina, poprima sadašnji izgled. Dolazimo do njegova najužeg dijela, klanca Verige. Taj dio zaljeva dobio je ime po lancima (verigama) kojima se taj dio zaljeva noću nekada zatvarao radi sprječavanja iznenadnih noćnih gusarskih ili neprijateljskih prepada. Na tome mjestu, između Kamenara i Lepetana vozi trajekt. Ruta trajekta duga je oko 930 metara i trajekt je prijeđe za desetak minuta. Na taj se način uštedi gotovo 60 kilometara zaobilaznog puta kroz Zaljev hrvatskih svetaca.

Sa sredine tjesnaca puca pogled na remek-djelo sakralne arhitekture,

Gospu od Škrpjela. Otok i kapela podignuti su u znak zahvalnosti Gospoj za ozdravljenje jednog od dvojice braće koji su na tome mjestu pronašli Gospinu sliku. Na hridi (škrpjelu) ispred Perasta braća Martešići su 22. srpnja 1452. pronašli Gospinu sliku. Peraštani su tijekom stoljeća nasipavanjem kamena i potapanjem starih jedrenjaka povećali površinu otoka. Već u 15. st. na hridi je podignuta kapelica, u koju je stavljena Gospina slika. Do početka 17. st. potopljeno je stotinjak brodova, među kojima je bilo i zarobljenih osmanlijskih lađa. Veća crkva sagrađena je 1630. godine, ali je bila oštećena u potresu 1667. Osim potresima, svetište je bilo izloženo i osmanlijskim te gusarskim napadima. Zbog svoje iznimne ljepote i velike umjetničke vrijednosti, neki povjesničari umjetnosti Gospu od Škrpjela nazivaju još i hrvatskom Sikstinom.

Silazimo s trajekta i uskoro se već vozimo uz pistu tivatske zrač-

Pogled s Verige na Gospu od Škrpjela

ne luke i nastavljamo prema Budvi. Pred samom Budvom prolazimo uz možda najpoznatiju crnogorskiju plažu Jaz. Na toj se plaži od 2007. godine održavaju koncerti na otvorenom. Među najpoznatijim glazbenicima nastupali su *The Rolling Stones*, Leny Kravitz, Madonna, David Morales i mnogi drugi. Stigavši u Budvu, svjedoci smo potpune devastacije nekada lijepoga gradića. Pretjerana izgradnja ogromnih nebodera (hotela) u potpunosti je izmjenila vizuru Budve. Glavni investitori su uglavnom ruske kompanije, a u kombinaciji nedorečene pravne legislative i posvemašnje korupcije, gradi se gotovo bez ikakvih standarda i planiranja. Stara gradska jezgra je manje-više očuvana od devastacije. Zasad.

Nastavljamo vožnju jugoistočno prema Baru. Bar je najveća crnogorska luka kojom dominiraju lučka skladišta, spremnici za tekuće terete i dizalice. Luka je povezana s talijanskim Barijem i Anconom. Nakon Bara, kod mjesta Dobra Voda krećemo u unutrašnjost Crne Gore. Napuštamo Jadransko more i počinjemo se voziti uskim, krvudavim brdskim cestama ovog dijela Crne Gore. Cilj nam je granični prijelaz Muriqan – Sukobin. Na tom graničnom prijelazu čekali smo nešto kraće od sat vremena. Jedan od naše dvojice vozača, Josip, nekoliko se puta vraćao u autobus odnoseći neke papire za popunu dokumentacije, samo što ti papiri nisu bili dokumenti. I nakon višestruke „nadopune dokumentacije“ i uvjeravanja, crnogorski graničari konačno nas propuštaju. Na albanskoj strani prošli smo puno jednostavnije i brže.

Vozimo se kroz Albaniju u pravcu Skadra. Od Skadra se vozimo kroz uglavnom ravnicaški, ruralni dio Albanije prema Tirani. Pejzaž je ruralni i većina zemlje je obrađena. Oko kuća vidimo perad, a na pašnjacima uglavnom stoku sitnog zuba uz nešto konja i goveda. Primjećujemo jednu posebnost gotovo svih albanских kuća – spremnike vode na krovovima. Dozajnajemo da su ti spremnici sastavni dio svih kuća građenih od oko 1990. do 1999. godine. Stariji objekti izvorno ih nisu imali jer u bivšem komunističkom režimu nije bilo problema s opskrbom vode. Problemi su nastali 90-ih godina 20. stoljeća, kada dolazi do značajnijeg povećanja broja stanovnika, koji je dijelom uvjetovan i povratkom dijela albanske dijaspore. Odjednom se pejzaž mijenja, gustoća izgrađenosti i stil izgradnje postaju drugačiji, što nas upozorava da se približavamo glavnom gradu Albanije, Tirani.

Glavni grad Albanije ima 800 000 stanovnika, a sa širim gradskim područjem malo više od milijun. Primjećujemo da većina zgrada u Tirani nema spremnike s vodom na krovovima. Nakon velikog potresa u Albaniji od 26. studenog 2019. godine, koji je snažno pogodio i područje Tirane, strogo je zabranjeno postavljanje spremnika za vodu na krovove

zgrada i kuća. Novi propis zahtjeva postavljanje takvih spremnika u prizemlje zgrada i kuća. Razlog za takvu odluku je teško oštećenje ili čak rušenje gotovo petine zgrada u Tirani. Kako je poslije otkriveno, ti su spremnici bitno narušavali statiku zgrada i kuća koje su ionako bile gradene suprotno zadanim inženjerskim i protupotresnim standardima gradnje. Tirana se intenzivno gradi. Izgradnjom podvožnjaka i nadvožnjaka pokušavaju se riješiti problemi prometno-infrastrukturne preopterećenosti grada. Gradi se i veliki broj novih poslovno-stambenih zgrada, a investitori su u najvećoj mjeri talijanske kompanije, od kojih neke imaju sumnjuive izvore finansiranja i povezuju se s nekim mafijaškim organizacijama.

Nastavljujući vožnju prema jugu do Elbasana, četvrtoga grada po broju stanovnika u Albaniji, nastavljamo kroz brdsko-planinski dio zemlje prema istoku, prema Ohridskom jezeru. Konačno dolazimo do graničnog prijelaza Kjafasan i relativno brzo ulazimo u Sjevernu Makedoniju. Već neko vrijeme vozimo se po mraku, tako da samo naslućujemo veličinu Ohridskog jezera. Nakon polusatne vožnje sjevernom obalom Ohridskog jezera, nakon malo manje od 16 sati vožnje, umorni i iscrpljeni, konačno stižemo u Ohrid i smještamo se u hotel *Cingo*.

Sutradan ujutro čekamo da prestane kiša i oko 11 sati zajedno s ostalim sudionicima Međunarodnog festivala *Kostoski* sudjelujemo u promenadi kroz glavne ulice Ohrida sve do obale jezera. Slijedilo je predstavljanje skupina s programom od dvadesetak minuta za svaku skupinu.

Promenada ulicama Ohrida

Fotografiranje nakon nastupa na ohridsko rivi ispred spomenika svetih Ćirila i Metoda

Nakon ručka krenuli smo u obilazak Ohrida s našim vodičem i domaćinom, glavnim organizatorom festivala *Kostoski*, Gjokom Kostoskim. Ohrid je predivan grad u kojem živi malo više od 40 000 stanovnika. Smješten je na sjeveroistočnoj obali Ohridskog jezera. Dvije trećine od gotovo 390 km² pripadaju Makedoniji, dok jedna trećina pripada Albaniji. Ohrid je poznat po 365 crkava koje se nalaze u gradu, zbog čega se često naziva i „balkanski Jeruzalem“. Zbog bogatstva kulturno-povijesnih spomenika i njihove očuvanosti, grad Ohrid nalazi se na UNESCO-ovu popisu svjetske kulturne baštine. Od kulturno-povijesnih spomenika svakako treba izdvojiti Antički teatar, Samuilovu tvrđavu, crkvu sv. Sofije, crkvicu sv. Jovana Kanea i crkvu sv. Klementa.

Ohrid je poznat i po svojim ohridskim biserima. To nisu pravi biseri koji se vade iz školjaka, nego se dobivaju posebnom tehnikom, koju svaka od obitelji koje se tim poslom bave brižno čuva. Koriste se ljske ribe plašice i sedef školjaka koje se uvoze. Samu tehniku izrade bisera u Ohrid je donio jedan član obitelji Talev (jedna od dviju obitelji za koje se kaže da samo oni prave izvorne biserne) otkupivši tajnu izrade bisera od nekog Rusa na obali Bajkalskog jezera. Domaćini nam kažu da su većina ostalih biseri koji se prodaju u Ohridu, osim u dvije ohridske obitelji, ustvari jeftine kopije. Tajna izrade biseri prenosi se isključivo s oca na sina. Nakitu od ohridskih biseri nije mogla odoljeti ni britanska kraljica Elizabeta i ogrlice od ohridskih biseri dio su njezine kolekcije nakita.

Za drugi dan našeg boravka na Ohridu bio je planiran izlet brodom,

uz plovidbu jezerom, do manastira sv. Nauma. Međutim, kako je padaла jaka kiša, do manastira smo se odvezli autobusom. Manastir je smješten na južnoj obali jezera, tridesetak kilometara od Ohrida, uz samu granicu s Albanijom. Predivan kompleks koji više nije u vjerskoj funkciji, nego se koristi u turističke svrhe. U sklopu manastira nalazi se hotel, a oko njega su brojni ugostiteljski objekti i suvenirnica. Jedino je samostanska crkva još uvijek u vjerskoj funkciji. U crkvi se nalazi grob sv. Nauma, kojeg vjernici smatraju svecem čudotvorcem. Brojni vjernici svake godine posjećuju manastir i postoje brojna svjedočanstva o čudesima koja su se dogodila po zagovoru sv. Nauma.

Navečer je slijedila dodjela diploma i priznanja sudionicima festivala uz zajedničko druženje i zabavu.

Sutradan ujutro oprštamo se od naših domaćina i krećemo na 16-satnu vožnju prema našoj Podstrani. Na putu kroz Albaniju zaustavljamo se nekoliko puta zbog kvara na autobusu. Propada nam plan zaustavljanja u Kotoru, ali samo zahvaljujući snalažljivosti i velikoj pozrtvovnosti naših vozača, koji su po jakom pljušku uspjeli riješiti problem, nastavili smo naše putovanje prema Podstrani uz kraća zaustavljanja svakih nekoliko sati. Prelasci granica prošli su bez ikakvih problema, a COVID potvrde nitko nije ni tražio ni gledao.

Predsjednik HKGD "Podstrana" Željko Car i glavni ravnatelj festivala Gjoko Kostoski na završnoj svečanosti dodjeli priznanja

Autohtona poljička obitelj

Piše: Ines Bošković-Sorić, Sanja Velić

Nakon, nadamo se, zanimljivih članaka objavljenih u prijašnjim brojevima *Podstranske revije* u kojima se opisuje kako su za vrijeme svoje suverenosti funkcionalne Poljičke republike i Dubrovačka Republika, te o njihovim pravnim izvorima, potrebno je čitateljima predočiti kako se živjelo u autohtonoj poljičkoj obitelji.

Junaci su ove naše priče, koja će nam pokazati sve vrijednosti obiteljskog življena u prošlim stoljećima, Filip i njegova supruga Matija.

Dana 16. ožujka 1863. rođen je Filip Velić, osmo dijete oca Petra i majke Lucije, u jednom od sela u sastavnom dijelu Poljičke republike, a njegova supruga Matija rođena je 13. lipnja 1870. u selu Švinišću kod Omiša, u obitelji u kojoj su bili još jedan brat te pet sestara. Od 1890. ili pak od 1891. godine Matija je radila kao služavka u obitelji pokojnoga Petra Velića i kod njegovih sinova, od kojih je jedan Filip, koji je poslije postao njezin suprug.

Moramo promišljati i vratiti se u prošlost te imati na umu da je u to vrijeme biti služkinja bilo ravno robovlasičkom odnosu, iako se u Poljicima nastojalo poštovati dostojanstvo svake osobe.

Međutim, listajući stare dokumente nailazimo na nešto što nam ipak ukazuje na viši stupanj civilizacijskog napretka. Naime, našli smo obveznicu od 2. rujna 1892. godine iz koje je vidljivo da je obitelj u kojoj je služkinja bila zaposlena njoj dugovala 1000 tadašnjih austrijskih kruna, što je otprilike vrijednost jedne tadašnje prosječne jednogodišnje plaće. Ovo je vrlo zanimljiva činje-

nica i potrebno ju je obrazložiti na sljedeći način:

1. To potvrđuje da je u konkretnom slučaju između obitelji u kojoj je radila i njihove služkinje Matije postojao dužničko-vjerovnički odnos.

2. Da bi se dokazao takav odnos, postojala je određena dokumentacija (neki ugovor o radu ili pak nekakva evidencija radnih sati ili dana, ili pak u to vrijeme iskazi svjedoka).

3. Uz to je evidentno da joj za njezin rad nije isplaćen dogovoren iznos koji se iz dokumenata mogao dokazati.

Ovo je samo kratak opis iz kojega se dade zaključiti koliko je bio težak položaj služinčadi u to vrijeme.

Može se zaključiti da je tada sluga u odnosu na svojega gazdu (poslodavca) bio u potpuno podređenom položaju, pogotovo ako imamo na umu činjenicu da je sluga bio materijalno ili, bolje rečeno, finansijski u potpunosti ovisan o gazdi, ali ipak s ponosom možemo tvrditi da su naši preci, stanovnici Poljice, uvijek vodili računa o činjenici da treba poštovati pozitivno-pravne propise koji su u to vrijeme, koliko je to bilo moguće, nastojali sve ljudde učiniti jednakima pred zakonom i sačuvati njihovo ljudsko dostoјanstvo. O navedenom smo govorili u članku u prošlom broju, kad smo pisali o pravnim izvorima na području Poljičke republike.

Da bismo upoznali jednu tipičnu poljičku obitelj, Sanja Velić prikupila je bitne podatke za ovu priču i činjenice koje će rasvijetliti način tadašnjeg življena. Sada, nakon ovog uvodnog dijela, krenimo s pričom.

Evo kratkog opisa Filipova djetinjstva, da bi se što bolje predočio stupanj kulture tadašnjih Poljičana. Filipa i njegova brata blizanca Marka roditelji su poslali na školovanje u Glagoljaško sjemenište u Omiš, koje se nalazilo na predjelu Priko u Omišu, dakle na desnoj strani ušća rijeke Cetine, a to je na poljičkoj strani. Tu se nalazila starohrvatska crkva iz 9. ili 10. stoljeća, a prvi put se spominje 1074. godine, za vrijeme vladavine kralja Slavca. Podignuta je na mjestu ranokršćanskog sakralnog objekta, a u vrijeme Poljičke republike postala je jako važna kad se 1750. godine uz nju osnovalo Glagoljaško sjemenište. Nakon ukinuća sjemeništa, u istoj zgradi 1854. godine otvara se osnovna škola, koja s vremenom prerasta u nižu gimnaziju i bogosloviju. Upravo je tu školu pohadao junak naše priče Filip, no zbog prilika u mnogobrojnoj obitelji morao se vratiti na svoje imanje (iz nekih starih dokumenata vidljivo je da je od stare Austrije čak primao i poticaje za poljoprivrednu, a u njegovoj su kući nađeni i stari stručni časopisi za poljoprivrednike na njemačkom jeziku). Iz starih dokumenata i pismena koje je sam pisao vidljivo je da je bio vrlo obrazovan i čak bismo mogli reći da je bio ispred svoga vremena. Sve ovo može se dokumentirati.

Filipu je u životu puno značilo obrazovanje stečeno u Glagoljaškom sjemeništu. Potrebno je pripomenuti da je, po usmenom kazivanju njegova unuka Ive (poznatog geologa koji danas živi u Zagrebu), Filip poznavao uglatu glagoljicu i bosancicu, te je preveo natpis koji se u obliku reljefa nalazi na jednoj ploči ugrađenoj na pročelju župne crkve u Tugarima, iznad glavnih vrata. To je darovnica Antona Kačića, splitskog biskupa, od 24. svibnja 1739. godine, za potrebe crkve. Potrebno je, ilustracije radi, spomenuti da je 1938. godine, kad je tadašnji nadbiskup zadarski Petar Dujam Munzani slavio svetu misu u Tugarima te je obred počeo na latinskom jeziku, Filip odmah reagirao i rekao mu: „Oče nadbiskupe, ovdje se nikada nije govorila misa na latinskom jeziku.“ I to je jedan od dokaza koliko su Poljičani voljeli svoje popove glagoljaše i što su im

Filip i Marija Velić sa sinovima

Don Petar i don Vice s ocem

značili. Potrebno je pripomenuti da Matija do dana vjenčanja nije znala ni čitati ni pisati, a kasnije je po dokumentima vidljivo da je sve to naučila, i to zahvaljujući suprugu Filipu jer ju je jedini on mogao tome naučiti. Uz to je potrebno napomenuti da je imala košnice i da se sama bavila pčelama. Prema Sanjinu saznanju, a po pričama Filipove rodbine i potomaka, Filip je pomagao župniku pri vođenju administracije u župnom uredu, a također i u tadašnjem žandarmerijskom uredu u Omišu (sve u vrijeme kad je bilo manje poslova u polju na vlastitom imanju). I taj podatak potvrđuje da je riječ o pismenom i obrazovanom čovjeku, što je u to vrijeme bila rijetkost.

Nakon školovanja Filip je odlučio posvetiti se radu na svojem obiteljskom imanju (potrebno je pripomenuti da su tada žitelji Poljica, a i mnogi ljudi na ovim našim prostorima, živjeli u obiteljskim zadružama).

Dakle, Filip je svojim radom i znanjem nastojao pomoći čitavoj svojoj užoj i široj obitelji. U takvima obiteljima, koje su živjele u ruralnim sredinama, i to isključivo od poljoprivrede, trebalo je dosta radne snage te su imali sluge i sluškinje. Kao što je već rečeno, jedna od njih bila je Matija (poslije Filipova supruga), koja je u tu obitelj došla služiti 1890. ili 1891. godine, kao mlada djevojka, u dobi od 20 ili 21 godinu. Između nje i Filipa rodila se ljubav, ali ne bez posljedica, što ćemo opisati u daljnjem tekstu.

Filip i Matija vjenčali su se 27. siječnja 1895. godine. Dakle, tijekom 1893. i 1894. godine donijeli su čvrstu odluku o svojem vjenčanju. Svjedoci na vjenčanju bili su im

Jakov Velić, Filipov brat, i Nikola Pavić, župnikov sluga. U nastavku ćemo opisati što je prethodilo ovom vjenčanju, a i sve muke Filipa i Matije. U čitavoj je ovoj priči, a naročito kad znamo u kojem su povjesnom razdoblju živjeli, vrlo važna činjenica da se njihova najstarija kćer Šima Oršula rodila 13. listopada 1893. godine, kao njihovo izvanbračno dijete. Sanja je ovaj podatak pronašla listajući matice rođenih iz tog razdoblja i nije joj odmah bilo jasno zašto je datum rođenja njihove najstarije kćeri kronološki raniji od datuma njihova vjenčanja. Nadalje, čitajući sve podatke tada upisane u matici rođenih, nailazi na zastrašujuće podatke, koji joj u samom početku i nisu bili posve jasni, a upućuju kao prvo na to da članovi Filipove šire obitelji nisu odobravali njegov brak sa sluškinjom, da nisu prihvaćali Matiju za nevjestu, te da su se okrutno ponašali tijekom duljeg razdoblja. Sve navedeno lako je zaključiti iz činjenica koje su navedene u matici rođenih, a to su: nije navedeno ime primalje koja je pomagala pri porodu, nego se otprije znalo da dijete nije rođeno u kući u kojoj je stanovala čitava obitelj, nego u obližnjoj pojati; nisu navedena imena kumova koji su trebali biti nazočni krštenju djeteta, te piše da je tadašnji župnik don Miho Tomasović odmah dan nakon poroda došao krstiti dijete (koje je bilo zdravo) jer je bilo u životnoj opasnosti, a Filip je odmah rekao da je on otac djeteta. Podatak da je dijete zakonito upisan je tek nakon vjenčanja Filipa i Matije, u srpnju 1895. godine. Filip i Matija vjenčali bi se znatno ranije, ali to im je bilo onemogućeno zbog protivljenja Filipove šire obitelji, pri čemu je vjerojatno bilo i agresivnog ponašanja, zbog čega su junaci ove priče patili cijelog života. U prvom redu smetalo im je što nisu istog društvenog staleža, a uz to, Filip je bio najmlađi u obiteljskoj zadruzi, te se po ustaljenim običajima među brojnom svojom braćom nije ni trebao ženiti ni imati svoju obitelj, nego živjeti sa svojom braćom i njima pomagati. Sve je ovo vidljivo iz starih dokumenata pronađenih u Filipovoj kući u kojoj je stanovao, koje je, ponovno napominjem, Sanja spasila od zaborava. O tome koliko je Filip bio napredan i koliko je dobro gospodario svojim imanjem govore nam kod njega pronađena

službena glasila koja su objavljivala najnovije pozitivno-pravne propise. U to vrijeme bila je rijetkost pronaći takvo što kod jednog seljaka.

U braku su Filip i Matija imali osmero djece, a njihova dva najmlađa sina blizanca bili su svećenici, don Petar i don Vice. Nakon Šime Oršule, 20. studenog 1895. godine rodila im se Mare Elizabeta, nadalje rodila im se Sofija Filipa 31. srpnja 1901., zatim dobivaju sina Filipa 19. veljače 1904., sina Dušana 18. svibnja 1907. godine, kćer Filipu Vinku dobili su 19. svibnja 1910., a blizanci don Petar i don Vice rođeni su 27. listopada 1913. godine.

Evo, dragi čitatelji, htjeli smo vam prikazati jednu tipičnu hrvatsku katoličku obitelj u Poljicima, njihovu tugu i veselje, njihovu borbu za preživljavanje, stupanj njihove kulture, njihovo cjelokupno ponašanje i međuljudske odnose ili, bolje rečeno, sve vrijednosti, a i poteškoće jedne takve obitelji, koje su se prenosile iz generacije u generaciju. To su bili ljudi sa svim manama i vrlinama, ali ljudi kojima su obitelj, vjera i domovina bili svetinja. Iz svega navedenog možemo zaključiti i da im je i u najsurovijim vremenima najvažnije bilo obrazovanje njihove djece. Napominjemo da je niz ovakvih i sličnih obitelji živjelo u Poljicima, a danas su nam postignuća njihovih potomaka značajna.

Narodnjački duh u povijesti Podstrane

Piše: Ema GORETA, prof.

Malena mjesta u okolini Splita u novijoj su povijesti, krajem devetnaestog i početkom dvadesetog stoljeća, imala važnu ulogu u političkoj povijesti Hrvatske.

Ukidanje absolutizma u Austriji 1860. godine otvorilo je pitanje budućeg državnog i političkog uređenja austrijske carevine. Hrvatski sabor u Zagrebu 1861. godine odmah je zatražio sjedinjenje Dalmacije s ostalom Hrvatskom. U Dalmaciji je to naišlo na različite odjeke. Naime, bilo je dosta pristalica ujedinjenja, ali još više protivnika, tzv. autonomaša. Autonomaši su bili pod utjecajem talijanske kulture, a govorili su uglavnom talijanskim jezikom. Imali su i velik utjecaj na Dalmatin-ski sabor, dakako i izricali su težnju za priključenjem Dalmacije državi Italiji. S druge strane, pristalice sjedinjenja s Hrvatskom osnovali su Narodnu stranku. Narodnjaci su već 1865. imali velik broj pristalica jer su na izborima mogli sudjelovati i seljaci koji su plaćali određeni dio poreza. Seljaci su u tom razdoblju

tražili i ukidanje kolonatskog odnosa, odnosno tražili su vlasništvo nad zemljom koju su obradivali. Na političkim zborovima klicali su: „Živjeli kape, živjeli opanci, dolje klobuci!“ Narodna crvena kapa bila je simbol potlačenih seljaka, a klobuk zemljoposjednika, trgovaca i lihvara.

Budući da je dio Poljica pripadao splitskoj općinskoj upravi: Sitno, Srinjine, Jesenice i Podstrana, biraо je vijećnike u splitsku upravu, a na izborima 1865. godine biračko je pravo imalo 470 birača. Glasačko mjesto bilo je u Srinjinama. Iako su pobijedili autonomaši, u poljičkim je selima već bila probuđena nacionalna svijest, i tu su pobijedili narodnjaci. Na novim izborima 1868. godine, kada je na izborima birana nova općinska uprava, izbori su se trebali održati samo na jednom izbornom mjestu – u Splitu. Protiv takve odluke pobunili su se birači iz Podstrane, Jesenica, Solina i Vranjica. Njihove žalbe općinska je vlast prosljedila kotarskom poglavarstvu i namjesništvu Dalmacije u Zadru. Birači iz Podstrane poslali su namjesniku Wagneru žalbu u kojoj se tuže da je splitska općinska vlast donijela takvu odluku jer zna da seljaci neće birati one koji se ni do tada nisu brinuli za seoske potrebe. Seljaci se plaše da će ih prisiliti da glasaju za one koje ne žele, plaše se kamenovanja, zasjeda i fizičkih obračuna od strane autonomaša.

Godine 1868. na izborima nisu sudjelovala izvangradska naselja,

pa su novo Općinsko vijeće izabrali samo splitski birači. Ovaj događaj još je više ojačao narodnjake, svojim crvenim kapama prkosili su talijanšima. U to vrijeme u Podstrani su se isticali narodnjaci Mate Banić Vranjinac, te obitelji Božikovići, Jurasi i Šarići. I autonomaši su imali svojeg utjecaja preko splitskog trgovca Miniga, koji je seljake kreditirao robom i novcem. Na buđenju narodne svijesti mnogo je učinio don Marko Bitanga, od 1869. godine župnik Jesenica. On je neumorno agitirao za narodnjake, a budući da je često pješačio do Splita, Poljičani su ga pratili jer su mu politički protivnici često postavljali zasjede, uglavnom na izlazu iz grada i na Sirobuji.

Sve češći sukobi između narodnjaka i autonomaša u Splitu dočekali su izbore 1882. godine. Narodnjaci su se dobro pripremili za te izbore, u čemu je glavnu ulogu imao dr. Josip Bulat. Njegovim zauzimanjem opet je uspostavljeno glasanje trećeg izbornog tijela u Splitu, Solinu i Podstrani, a prema izbornim pravilima, treće izborno tijelo glasalo je prvo. Narodnjaci su predmijevali da će se odlučujuća izborna borba voditi u Poljicima, gdje su i imali najviše pristalica. Izvjestitelj zadarskog *Narodnog lista* piše kako su izabrani svi vijećnici Narodne stranke. Dobili su 480 glasova, a autonomaši 52 glasa. U povodu prve pobjede narodnjaka list, uz ostalo, navodi: „Prekjučer započeše znameniti izbori za općinu splitsku i doneseše sjajnu pobjedu narodnoj stranci. Prvi dan izbora biralо je narodno zrno: Podstrana, Jesenice, Kamen, Srinjine, Stobreč, Sitno i Žrnovnica. Sva ta velika pitoma i udobna sela splitskog primorja s jednog glasa zavapiše: ‘Doli talijanstina, živila hrvatska narodnost!‘ Prva i nekad najvrđa kula Bajamontijeva jur je porušena.

Podstrana: Sv. Martin.

Usljed prvog izbornog dana, u občini splitskoj, danas već sjede pravom i voljom osvještenog naroda njegovi vrli biranici: Dr. Gajo Bulat, narodni zastupnik, Bitanga, pop Marko, župnik Jesenica, Mate Banić, posjednik iz Podstrane i Grgo Mihanović, posjednik iz Sitnog. Slava biračima i vrednim biranicima! Slava Poljičanim, kojim pripade velika čast da prvu narodnu zastavu razviju nad gradskom kulom talijanstine. Prva pobjeda junački izvojevana u bratskoj kući kitne Podstrane. Živio preporođeni Split!

Ovim događajem postalo je jasno da je narodni preporod doživio veliki uspjeh na cijelom području Hrvatske. Nakon probudene narodne svijesti mijenjaju se gospodarski i društveni odnosi u Hrvatskoj, ali i u Podstrani. Uz masline i lozu, počinje uzgoj višnje i praske, za koje se na tržištu postiže dobra cijena. To je bilo vrijeme „visoke klauzule“ s Italijom, pa trgovci više nisu dolazili u Poljičko primorje. Zato su u potrazi za tržištem Jeseničani i Podstranjeni vino ukrcavali na trabakule i plovili za Rijeku i Trst, gdje su unajmljivali krčme te prodavali svoje domaće vino. Pojavljuju se nova zanimanja: trgovci, zanatlije, ugostitelji. Otvaraju se tupinolomi u Strožancu. Time nastaje novi sloj u društvu – radnici. Neki Podstranjeni zapošljavaju se u Dugom Ratu i Solinu. U Podstrani i dalje prevladavaju sitni seljački posjedi. U ovakvim uvjetima stvaraju se uvjeti intenzivnijeg političkog djelovanja, u kojima nastaju i nove političke stranke. Između dva svjetska rata utjecajan postaje HRSS, koji je imao velik broj pristalica u Podstrani, pa su se nazivali i smatrali „radićevcima“, a kasnije su za Podstranu govorili da je Mačekovo selo. U spomen na velikane hrvatskog naroda Antuna i Stjepana Radića mladež Podstrane je 11. veljače 1940. godine postavila spomen-ploču. Vlatko Maček u svojim memoarima piše da njegova obitelj godine 1923. ljetuje u Podstrani. U Podstrani je ljetovao i Stjepan Radić s obitelji, pa se s pravom može reći da je Podstrana od starine prožeta duhom domoljublja i da je perjanica hrvatske narodne svijesti.

Procesija 1958. godine

Svjedočanstva sudionika procesije A.N.

Piše: Mario TOMASOVIĆ

Godina je 1958., blagdan sv. Ante. Uobičajeno slavlje za zaštitnika Podstrane – sveta misa s procesijom, prvom nakon zastrašujućeg rata u kojem je Podstrana izgubila više od 150 ratnih žrtava, što vojnih, što civilnih. Te je godine stupio na snagu Zakon o zabrani održavanja procesija, ali su mještani sami, na svoju ruku, inzistirali na tome da se procesije ipak održavaju, jer blagdan bez procesije nije potpun, a s druge strane, što to kome treba smetati. Štoviše, mnogi sudionici procesije bili su aktivisti i pripadnici Narodnooslobodilačke borbe. Nije se očekivala nikakva represija zbog održavanja procesije iako je, da ponovim, bila zakonom zabranjena.

Svetu misu predvodio je mjesni župnik don Vinko Zulin. Pjevanje je predvodio Ivo Žanić, a kip svetog Ante nosili su Ante Bakota Čučur, Ante Božiković Javor, Ante Karaman i Ante Nejašmić. Procesija je iz crkve pošla uobičajenim putem, odnosno glavnom ulicom od župne crkve do Pitake (središta mjesta) i natrag u crkvu. Sveta misa i sve nakon toga završilo je u najboljem redu. Nakon tjedan dana bio je blagdan Srca Isusova, također mjesni blagdan koji se u Podstrani slavi od davnina. Sveta misa započela je kao i uvijek. Svečana procesija krenula je također uobičajeno iz župne crkve, kip Srca Isusova nosili su Ante Karaman, Ante Božiković Javor, Ante Tomasović Bevanda i Tomiša Bakota, a zastave Dušan Juradin i Ante Ružić Vilacija. I ta je svetkovina protekla u najboljem redu. Međutim, nakon nekoliko dana u selo su došli predstavnici zakona – milicionari, uhitili su i odveli Antu Božikovića Javora i Antu Karamana te su ih zadržali u zatvoru pet dana. Ostali mještani koji su nosili kip sv. Ante i kip Srca Isusova, te oni koji su u procesiji nosili prigodne zastave, platili su novčane kazne. Kaznu je platio i Ivo Žanić, koji je predvodio crkveni pjevački zbor. Poslije toga više se nisu održavale procesije kroz mjesto sve do 1990. godine, kad su na Ruzaricu (Gospu od Ružarija) ponosni mještani Podstrane opet ponijeli kip. Starijim mještanima zaigralo je srce kad su nakon 32 godine doživjeli slavlje kao u stara vremena. Sve na slavu Božju.

Procesija 1958. godine

Procesija 1990. godine

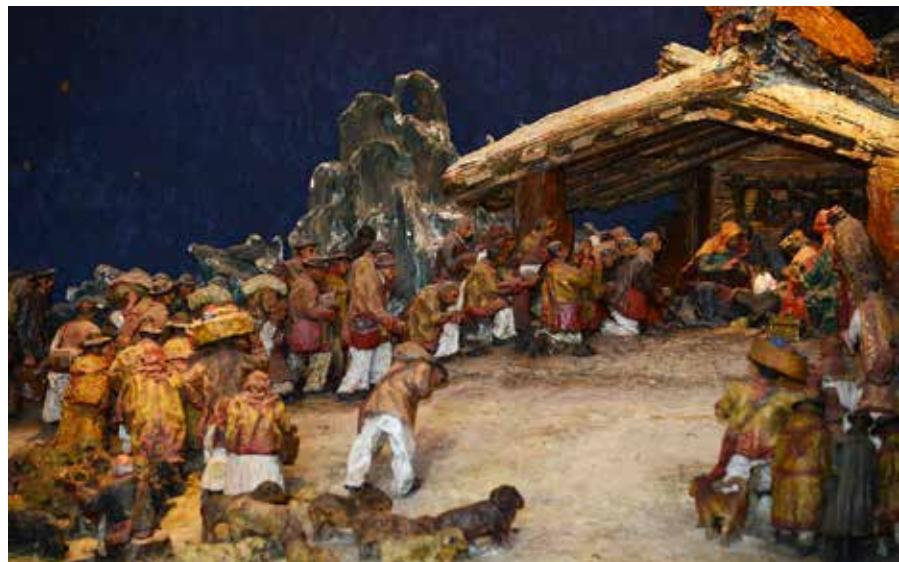
Ususret Božiću

Piše: don Ante Vranković

RT DOBRE NADE

Rt dobre nade najpoznatiji je rt afričkoga kontinenta i jedan od najvažnijih točaka za pomorce. Označavala je novi, pomorski put do Indije, za koji se dugo sumnjalo da postoji. Ali mnoge se nade nisu ostvarile: upravo oko tog rta na dnu mora leži na stotine brodskih olupina. U ranija vremena oplovljavanje tog rta bilo je vrlo opasno. Uz visoke i strme litice i podvodne stijene, velika su opasnost i snažni vjetrovi. Čak i kad brod oplovi rt na dovoljno velikoj udaljenosti, vjetar ga je ipak mogao odnijeti na obalu i stijene.

Prvi Europljanin koji ga je oplovio tražeći put u Indiju bio je Bartolomeo Dias. Kako je vrijeme na području rta bilo vrlo loše, Dias ga je prozvao Olujni rt. Kasnije je odlučeno da nije dobro ostaviti tako opasno ime za orijentir koji pokazuje put u Indiju, pa su ga preimenovali u danas poznati naziv kako ne bi obeshrabrio buduće putnike. Kad bi mornari nakon duge plovidbe ugledali kopno, to im je davalo dodatnu snagu za plovidbu prema novom svijetu jer je to bila potvrda da su na

dobrom putu. Tu se kasnije u blizini razvio grad Cape Town za opskrbu hranom i postao je najvažnija luka na dugom putovanju oko Afrike.

LETEĆI NIZOZEMAC

Tu, na Rtu dobre nade, nastala je legenda o *Letećem Nizozemcu*. To je tajanstveni brod čiji je kapetan prodao dušu vragu. Prema legendi, kapetan je toliko žurio kući da nije pomogao brodu koji je tonuo na moru. Kao odgovor na molbe mornara ljutito je odgovorio: „Plivajte do drugog dolaska.“ Zato je bio proklet po svim pomorskim zakonima i osuđen na vječnu patnju. Niti jedna luka nije ga pristala prihvati. Od tada stalno luta morima od luke do luke, donoseći nesreću drugim brodovima. Kletve ga može oslobođiti samo čarobna riječ, ali nitko je ne zna.

„RORATE CAELI DESUPER ET NUBES PLUANT IUSTUM“

Ne srdi se, Gospodine, ne spominji se krivnje dovijeka.
Evo, opustošen je grad Svetoga, Sion postade pustinjom:
Jeruzalem je napušten, kuća svetosti tvoje i slave tvoje,
gdje su te hvalili oci naši.

Sagriješismo i kao čovjek gubav postadosmo,
i popadosmo svi mi kao lišće,
i opaćine naše kao vjetar odnesoše nas,
sakrio si lice svoje od nas, i bacio si nas u ruke
opačina naših.

Pogledaj, Gospodine, nevolju naroda svoga i pošalji
koga imaš poslati; pošalji Jaganjca, gospodara zemlje,
od stijene pustinjske gore kćeri Sionske, da on digne
jaram ropstva našega.

Utješi se, utješi se, narode moj, brzo dolazi spasenje tvoje;
zašto se žalošću izjedaš, jer ti se bol obnavlja?
Spasit će te, nemoj se bojati, jer sam ja Gospodin Bog tvoj,
Sveti Izraelov, tvoj Otkupitelj.

DOBRA RIJEČ

Evanđelje je puno više najava nego vijest. Vijest, ma kako bila nova, ipak je prošlost, ono što se dogodilo. I to kao da nas se više ne tiče i nema utjecaja na naš život. Evanđelje je radosna vijest. Ako Isusove riječi budemo doživljavali kao najavu onoga što se ima dogoditi, još se može puno napraviti.

Svaki naraštaj za sebe traži čarobnu riječ koja će skinuti kaznu. Traži odgovor o smislu sadašnjega i budućega života. Teškim i nejasnim pitanjima najradije pristupamo općenito.

Isusove riječi, na našu sreću, imaju ipak pozitivnu namjeru. Sadašnjost je naše more na kojem otkrivamo spasenje na djelu.

Bibija nije udžbenik povijesti, nego sadašnjosti. Oni koji nemaju nade vide samo tamu koja se nadvija nad zemlju. Svijet se brzo mijenja i stalno smo na valovima, stalno prelazimo iz jednog vremena u drugo.

Isusova pravila vrijede za sva vremena i vrijedi ih poslušati. Povjereni vrijeme treba iskoristiti, naći hrabrosti za neko novo otkriće, da bolje čitamo Božje karte. Bog hoće da se svi spasimo, da se ne vratimo u neko ledeno doba. Nikakav napredak ne može nadomjestiti topolinu očinskog i majčinskog doma. Znanost može olakšati život, ali ne može stvoriti braću i sestre.

„RORATE CAELI DESUPER ET NUBES PLUANT IUSTUM“

(Nebesa odozgor rosite i oblaci Pravednog daždite)

To je poznata adventska skladba koja u sebi skriva i otkriva sav misterij Došašća!

Preričući tekst starozavjetnoga proroštva o spasenju (Iz 45,7-8), tumači teologiju i duhovnosti Došašća. Slikovitost i snaga teksta, kao i ljepota gregorijanskoga napjeva bile su nadahnuće i mnogim skladateljima.

Pjesma *Rorate caeli desuper*, smještena u liturgijsko vrijeme koje naviješta i iščekuje Kristov dolazak i proslavu otajstva njegova utjelovljenja, svojim slikama progovara o spasenjskoj pomirbi zemlje i neba. Melodija želi poručiti: kao što rosa donosi svježinu zemlji, tako rođenje Spasitelja donosi novi život i obnavlja zemlju. Gregorijanska melodija otkriva nam kako glazba može biti nositeljica teološkoga sadržaja i izričaja vjere. Još više, ono što u tekstu može ostati nezamijećeno, to glazba daje čuti i na drukčiji način iskusiti. Glazba ne uglazbljuje samo tekst,

nego i njegovu teološku misao, katkad i na jasniji način od samoga teksta.

PRERUŠENI KRALJ

Prije dosta godina došla je iz Hašemidskog Kraljevstva zanimljiva vijest: otkrili su prerušenog kralja! Prerušen u crnu halju i s crveno-bijelom maramom na glavi, kralj je posjetio jednu bolnicu da bi se uvjedio u kvalitetu zdravstvenih usluga u svojoj zemlji. Iako je bio dobrano zamaskiran, dovitljivog kralja ipak je prepoznalo nekoliko osoba. Kralj, koji se oslanjao na štap, posjetio je bolnicu, razgovarao je sa sestrama, raspitivao se o najtežim bolesnicima i susreo se s rođbinom. Zaustavljao se da bi provjerio kvalitetu usluga koje im pružaju bolničari.

To nije prvi put da se kralj prerušava. Nekoliko puta prerušio se u vozača taksija kako bi iz prve ruke opipao bilo svojeg naroda. Jednom

je bio vozač autobusa, a više je puta bio običan građanin i seljak. Tako se mogao posve približiti ljudima i čuti o čemu razgovaraju, koje briže imaju, koje probleme nose. Nije vjerovao svemu onome što mu njezini savjetnici govore. Želio se sam uvjeriti. Tako ih je bolje razumio. Neke su se stvari promijenile. Imao je srca. Zato su ga ljudi neobično cijenili i poštivali. Ni u jednom kraljevstvu nije bilo takvoga kralja.

On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe „opljeni“ uvezši lik sluge, postavši ljudima sličan; obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu. Zato Bog njega preuzvise i darova mu ime, ime nad svakim imenom, da se na ime Isusovo prigne svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika. I svaki će jezik priznati: „Isus Krist jest Gospodin!“ - na slavu Boga Oca.

(Poslanica Filipljanima 2,6-11)

LICEMJERJE

Piše: Ivan BAŠIĆ

Udanašnjem društvu prevladava licemjernost. Političari pod krinkom brige za narod i društvene interese ostvaruju privatne interese. Narod im gotovo bespogovorno služi, iako misli drukčije. Glumimo domoljublje: u međusobnim razgovorima i u javnom prostoru hrvatstvom se busamo u prsa, a kad u kritičnim trenucima trebamo stati na branik domovine, izbjegavamo podnijeti i najmanju žrtvu tražeći način kako da zaštitimo samo sebe, povlačeći se svatko u svoju mišju rupu, dopuštajući velikoj mački da bez ikakva pruženog otpora zagospodari prostorom na koji i mi polažemo prirodno pravo. I vjerom se busamo u

prsa: u raspravama rado posežemo za statističkim podatkom da nas je među ukupnim stanovništvom 85 posto, a s druge strane pasivno promatramo kako nam lopovi, izdajnici, ulizice i neradnici zaposjedoše sva mjesta u vlasti i nameću nam pravila igre koja su u suprotnosti s našom vjerom, opravdavajući se jedni drugima da najradije ne bismo plesali kako nam oni sviraju, ali, eto, moramo, jer ćemo suprostavljajući im se upasti u još veće probleme. I sva ta naša licemjernost koju iskazujemo u odnosu prema drugima mački je kašalj u odnosu na licemjerje prema samima sebi.

A nema ništa strašnije ni pogubnije nego lagati samome sebi. Lažući sebi postajemo nesposobni prepoznavati laž oko sebe, u društvu, a Istinu da i ne spominjem. Nedosljednim življnjem svojih uvjerenja postajemo nesposobni logično razmišljati i zaključivati, razlučivati bitno od nebitnoga, dobro od zla, postajemo nesposobni vidjeti da je borba samo protiv posljedica, a ne i uzroka njihova nastanka, uzludan posao koji nas iscrpljuje, a ne osigurava pobjedu.

Naša vlastita licemjernost uzrok je takvog stanja u društvu da ka-

žnjavamo silovatelja, a ne poduzimamo ništa protiv liberalizma kojim smo silovatelju stavili na stol pornografiju i druge nemoralne seksualne budalaštine kojima je napumpao seksualnu požudu i nasilno posegnuo za nekom ženom kao objektom zadovoljenja tako nastale požude, zavaravajući se da smo se tako riješili problema seksualnog manjaštva. Naravno da se nakon toga u društvu pojavljuje ne samo novi manjak, nego ih je i sve više. Po istom obrascu događa se i naša uzaludna borba protiv donošenja neprirodnih i nemoralnih zakona u Saboru: borimo se samo protiv donošenja i stupanja na snagu takvih zakona, a ne prvenstveno protiv zastrupnika u Saboru koji nam ih žele nametnuti.

Licemjerstvo nas stavlja u poziciju slijepaca, pa smo uvijek i u svemu neprestano u obrani, a još nitko i nikad nijednu utakmicu nije dobio samo braneći se.

Pravi su borci za Istinu i slobodu prije utakmica protiv drugih pobijedili sebe i licemjernost. Stoga uvijek znaju što, kad, kako i protiv koga. Oni hrabro napadaju i udaraju ravno u glavu.

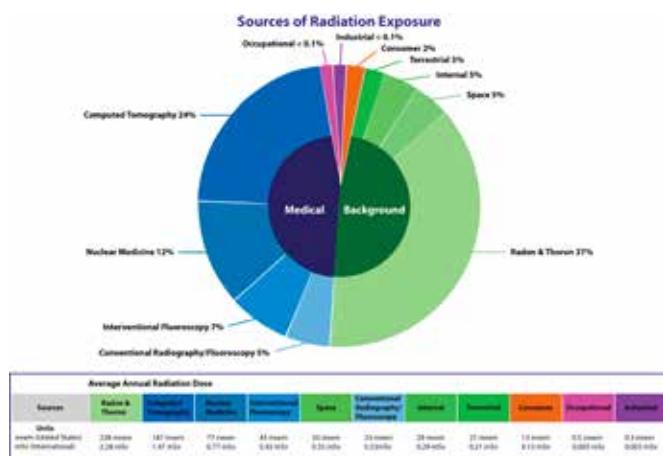
Koliko nas zrači medicina

Piše: Dario RADOVIĆ

Zračenja su danas jedna od važnijih tema kada govorimo o potencijalnim uzrocima opasnosti na ljudsko zdravlje i tema koja kod ljudi izaziva strah. Naime, zračenje je nedetektibilno ljudskim osjetilima, dakle ne znamo ima li ga oko nas i odakle potječe, a uz spoznaju o mogućim rizicima njegova korištenja, do koje je čovjek došao vrlo brzo nakon što ga je počeo koristiti, strah je sasvim razumljiv. S druge strane, bez zračenja današnji svijet ne bi mogao funkcionirati, stalno smo izloženi i prirodnom zračenju, koje najvećim dijelom potječe od svemirskog zračenja, koje ne možemo izbjegći; dapače, bez njega ne bismo ni postojali. Svjesni činjenice o mogućim opasnostima, ali i koristima koje imamo od njegove primjene, a koja je svakim danom sve veća, postavlja se pitanje kako uskladiti ovo dvoje. Tako da što bolje upoznamo zračenje, koliko je i kada opasno, njegove izvore, te načine zaštite. Nije sva-koko zračenje jednakost štetno, između različitih vrsta zračenja postoji i ono bez kojega ne možemo živjeti – primjerice, vidljiva svjetlost isto je vrsta zračenja, kao i ultraljubičasto svjetlo, a neka druga zračenja koristimo svakodnevno (radiovalovi, infracrveno zračenje).

Skupina zračenja za koju je dokazano da nosi povećan rizik oštećenja stanica i tkiva naziva se „ionizacijsko zračenje“. Tako se zove zbog toga što u sredstvu kroz koje prolazi može izazvati ionizaciju i na taj način uzrokovati oštećenja stanica i tkiva. Ova oštećenja povezana su s vrstom zračenja, njegovom „snagom“, odnosno energijom, ali i karakteristikama tkiva koje je izloženo. Neka su tkiva otpornija, primjerice živčano tkivo (mozak) i kosti, a druga su osjetljiva, primjerice krvne stanice i spolne stanice.

Izvori ionizacijskog zračenja na zemlji mogu biti prirodni i umjetni (Slika 1). Prirodni su izvori svemirsko zračenje, zračenje zemlje – terena u kojima se nalaze radioaktivni spojevi, te radioaktivni plinovi, a i naše je tijelo izvor malih doza zračenja. Umjetne izvore stvorio je čovjek. Takve izvore danas koristimo u medicini, u industriji primjerice za sterilizaciju proizvoda u industriji hrane, za ispitivanje kvalitete u građevinskoj i drugoj industriji, za kontrolu prometa (primjerice na aerodromima), za proizvodnju električne energije.

Slika 1: Izvori zračenja. Izvor: US EPA Environmental Protection Agency (<https://www.osha.gov/ionizing-radiation/background>)

Medicina je najvažniji umjetni izvor zračenja, kako je vidljivo iz Slike 1.

Korist od primjene zračenja u medicini vidimo u brojnim dijagnostičkim postupcima – rendgenska snimanja, CT (kompjutorizirana tomografija), snimanja radioaktivnim izotopima (nuklearna medicina), bez kojih ne bismo mogli pravodobno dijagnosticirati bolest te započeti s terapijom, u kojoj opet koristimo ionizacijsko zračenje (zračenje tumora, liječenje nekih netumorskih bolesti, primjerice bolesti štitnjake).

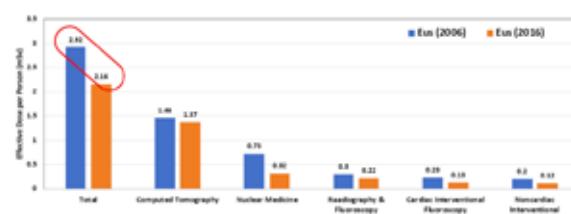
Od početka primjene zračenja u medicini (otkrive x zraka Wilhelma Röntgena 1895.) prati se njezin ubrzan rast u dijagnostici i terapiji, koji je od kraja dvadesetog stoljeća gotovo eksponencijalan, što pokazuje Slika 2. Ovaj porast uzrokovani je učestalom korištenjem brojnih novih metoda oslikavanja ljudskog tijela, koji medicinarima omogućavaju bolji i detaljniji uvid u promjene tkiva i organa koje se događaju u određenim bolestima.

Slika 2. Porast udjela medicinskog zračenja u zadnjem kvartalu 20 stoljeća. Izvor:<https://www.itnonline.com/article/utilization-dose-management-solution-lower-radiation-medical-imaging>

Svjesni opasnosti izlaganja ljudskog tijela zračenju, od samih početaka njegove upotrebe koristimo i mjere zaštite, naime, već je Röntgen koristio olovne ploče za zaštitu. Danas govorimo o tri principa zaštite od zračenja – opravdanost, optimizacija i ograničenja. Opravdanost je svaka-kako na prvome mjestu. Svjesni smo da ponekad ove dijagnostičke postupke koristimo i nepotrebno i pretjerano, za što odgovornost nose zdravstveni djelatnici koji indiciraju pretrage, ali i pacijenti, koji često traže da ih se „pošalje“ na snimanje. Naravno da je ovdje puno veća odgovornost zdravstvenih djelatnika, koji moraju znati kad je ovakva pretraga zaista potrebna, znati kakvu informaciju kojom od brojnih metoda mogu dobiti i to sve objasniti pacijentu. Optimizacija znači odabir one metode kojom ćemo dobiti odgovor na dijagnostičko pitanje uz što manji rizik za pacijenta. Ovdje se koristi tzv. ALARA princip (As Low As Reasonably Achievable), što bi u slobodnom prijevodu značilo – postići željeni dijagnostički ili terapijski učinak s najmanjom mogućom dozom zračenja. U optimizaciju spadaju i tehničke inovacije kojima noviji uređaji postižu

Effective Dose per Person (mSv) from various medical sources*
Comparison between 2006 and 2016

*values are not per patient, but per person in the US population

NCRP 184

Slika 3. Smanjivanje ozračivanja pacijenata od dijagnostičkih pretraga u razdoblju 2006.-2016. Izvor: NCRP Report No. 184: MEDICAL RADIATION EXPOSURE OF PATIENTS IN THE UNITED STATES

željeni cilj upotrebom manjih doza zračenja. Ograničenja su definirana propisima koji ograničavaju primjenu dijagnostičkih postupaka i metoda u određenim populacijskim skupinama (primjerice kod trudnica), propisuju doze zračenja za pojedine terapijske i dijagnostičke postupke, propisuju maksimalne godišnje doze zračenja za cijelu populaciju i za zdravstvene djelatnike koji rade na tim poslovima i dr. Također propisuju i svojstva zaštitnih sredstava koja su

obavezna pri radu s ionizacijskim zračenjem, uz redovite kontrole njihove ispravnosti.

Primjena ovih principa zaštite donosi rezultate, kao što je vidljivo i iz rezultata jedne američke studije (Slika 3) koja pokazuje pad prosječnih doza zračenja uzrokovanih medicinskim izvorima, uz prijeko potreban porast svjesnosti o ovom problemu kako zdravstvenih djelatnika, tako i cijele populacije.

O pandemiji COVID-a 19

Josip Žaper, tehničar biologije inženjer kemije, tehnolog prehrane

Ziva stanica osnovna je građevna i funkcionalna jedinica svakog živog organizma (*Omne vivo ex cellula*).

Leukociti su bijele krvne stanice (*corpusculum sanguis*) zadužene za borbu protiv stranih (ksenogenih) tijela, poput mikroba i sl.

Virusi su polužive infektivne čestice, koje se mogu razmnožavati jedino u živoj stanici, poput: biljne (DNA virusi), životinjske (RNA virusi) ili mikrobne (bakteriofagi).

Dakle, oni su, zapravo paketići nukleinske kiseline, umotane u antigen (glikopeptidnu kapsidu – klatrin), a po kojem se zna za koja se antitijela (stanice) vezuju, odnosno koje tkivo napada (kardiovaskularno i/ili neuralno; hemaglutinin/neuroaminidaza).

Naš imunosni odgovor može biti stечен imunizacijom (specifičan) i naslijeđen (nespecifičan).

Navedeno vrijedi za zdrave odrasle osobe bez predispozicije, dok je pravi problem kod djece i starih ljudi. Zapravo, dječa nemaju razvijen imunitet jer se još nisu susrela s dotičnim patogenom, dok stariji i bolesni ljudi imaju oslabljen imunitet te im treba pomoći u imunizaciji, cijepljenjem i stimulacijom imuniteta (adjuvans), kao i jedinkama s genskom predispozicijom za dotičnu patogenezu.

Cijepljenjem se prevenira razvoj bolesti (simptoma) te širenje unutar humane populacije za vrijeme inkubacije (klincnoće), držeći se uzrečice „Bolje sprječiti nego liječiti“.

Budući da živimo u demokratskom društvu te snosimo posljedice na vlastitu odgovornost, prema sebi i bližnjima, imamo na raspolaganju tri generacije cijepliva koja preporučuje zdravstvena struka, vođeći se medicinskom etikom, odnosno primarnom dobrobiti čovjeka, te sekundarno i čovječanstva.

VRSTE CJEPIVA

U cijepliva I.A generacije spadaju **oslabljeni/mrtvi** virusi, uzgojeni u embriju jaja, te potom izolirani i tretirani ionizirajućim zračenjem da ih se oslabi ili umrtvi.

U cijepliva I.B generacije mogu se svrstati sintetski ili polusintetski dobiveni **dijelovi virusa**, a s istom namjerom imunizacije, odnosno izazivanjem imune memorije u B-limfocitima (leukociti).

U cijepliva II. generacije spadaju antigeni (antigenska determinanta; epitopi) za dotične virusne, tzv. S-šiljci proteina, a koji se dobivaju iz fermentatora (industrijskog reaktora) u kojem se nalaze rekombinirani mikroorganizmi (kvasti) s DNA (deoksiribonukleinska kiselina) kodom za sintezu antigenskog **proteina** virusa.

Poslije rafinacije se dobiveni epitopi (virusni proteini kapside) injektiraju hipokutano u organizam, za prezentaciju virusne kapside (epitopa) B-limfocitima, te time za stimuliranje T-limfocita (haptena), odnosno imunosnog odgovora, nakon postignute imunizacijske memorije kod B-limfocita.

U cijepliva III. generacije spadaju cjepliva genske manipulacije, a ona se zasnivaju na tome da u **mRNA** (glasnička ribonukleinska kiselina) bude upisan kodon za proizvodnju epitopa (proteina S-šiljaka) virusa, ali ih sada proizvode naše mišićne stanice u koje je ubaćena mRNA za sintezu inih, umjesto reaktora.

Cjepliva IV. generacije zasnivaju se na **CRISPR-Cas9** metodi genske rekombinantne manipulacije, te je potencijal te metode u ciljanoj genskoj terapiji vrlo visok, ali ona još nije u općoj humanoj primjeni (karcinomi, intracelularni paraziti, monogenske insuficijencije enzima/hormona).

IZBOR - CIJEPLJENJE

Budući da su adenovirusi konstantno prisutni u populacijama vertebrata (kralježnjaka), te oni najčešće u obliku endemije izazivaju bezazlene prehlade, može se očekivati da će i ortocoronaviridae (i ortomyxoviridae) još dugo (5. eon) latentno egzistirati u obliku endemije u humanoj populaciji (po principu *herpes zoster*), a koja će pak i ovaj put steći kolektivnu rezistenciju na dotični obligatni patogen – virus, pa se stoga očekuje prisutnost i drugih zoonoz.

Stoga terapija nikako nije izbor za necijepljenje, ali ako se patološka slika pojavi u težem obliku, tu je posljednja granica obrane u obliku lijekova: **Merck** (koji sadrži ribonukleotid za terminaciju sinteze RNA virusa u stanici) i **Pfizer** (koji inhibira protein –enzim, kovalentni katalitički otrov – esencijalan za sintezu virusa u stanici), dakle s potencijalom ciljane tera-

pije za napadnute tkivne stanice, dotičnog virusa (hemagglutinin/neuroaminidaza).

Također, testiranje nije rješenje, zbog vremena inkubacije, odnosno kliničkoštva, pa se treba provoditi konstantno dok traje (endemija) pandemija.

IZBOR - NECIJEPLJENJE

No, ako umjesto cijepljenja, kao jedinog realnog rješenja, izaberete kontinuirano testiranje, može se birati između:

- **PCR testiranja**, koje dokazuje prisutnost virusne RNA u uzorku, odnosno subtip kontaktog virusa i put prenošenja;

- **Antagenskog testiranja**, koje dokazuje prisutnost kapside virusa u uzorku, odnosno antigene determinante (epitopa), kontaktog tipa virusa;

- **Serumskog testiranja**, koje dokazuje prisutnost vaših antitijela na virus u uzorku, odnosno haptena, kao stvoreni imunitet na kontaktni tip virusa.

Osim navedenog, možda je najvažnije razmislići o pitanjima prilikom cijepljenja, koja će vas neposredno prije samog cijepljenja pitati odgovorna osoba (medicinska sestra) u sklopu potrebe anamneze, a koja se odnose na pojavnost mogućih nuspojava ili pak drugih zapreka za određeno cijeplivo, poput:

- alergijskih reakcija
- mogućeg razvoja steriliteta
- autoimunih bolesti (Hashimoto sindrom)

- problema s nuspojavama na cijeplivo u rodbini ili obitelji (trombocitopenija)

Također, u anamnezi se obično postavljaju pitanja:

- Jeste li imali povisenu temperaturu?
- Jeste li imali alergiju na orašaste plove, jaja, lijekove itd.?
- Jeste li imali kardiovaskularne tegobe, odnosno jeste li uzimali terapiju protiv hipertenzije?

- Jeste li imali hiperglikemiju?

Dakle, sve su ovo pitanja u anamnezi prije samog cijepljenja, pa ne bi trebalo biti nikakvih problema. Naime, opće je poznato da su moguće raritetne nuspojave (smrt ili trajne tegobe) u odnosu na dobrobit cijepljenja u humanoj populaciji govo-vo zanemarive.

Osim navedenog, možete izabrati cijeplivo (klasično –proteinsko ili novo –gensko) ili ćete pak preuzeti osobnu odgovornost za sebe i zajednicu u kojoj obitavate!

Središta svjetske moći

(nastavak iz prošlog broja)

Priredio: Zoran JURIŠIĆ

Da bismo mogli predstaviti svjetske moćnike, potrebno je razjasniti što je to moć u ljudskom smislu, kakvu moć posjeduju i kako je primjenjuju. I, konačno, kakvi su rezultati te moći. Što je to moć i što je ona u civilizacijskom značenju, najbolje će nam objasniti prispodoba iz Evandelja po Luki; 3 (3-4), poznata pod nazivom *Kušnja u pustinji*, kada davao u pustinji iskušava Isusa nudeći mu kruh, slobodu te vlast na zemlji i nebu, a zauzvrat traži od njega da mu se pokloni. Iz ove prispodobe jasno se zaključuje o postojanju triju razina ljudskih potreba. To su materijalno dobro: kruh, odjeća, stan ili novac kao zamjena za materijalne vrijednosti koje su čovjeku nužne za život, sloboda kao značajna ljudska potreba i nebeska povezanost Boga i čovjeka, čovjeka i Boga.

Da bi čovjek živio, potrebne su mu sve tri razine navedenih potreba. Ako je uskraćen u bilo kojoj: kruhu, odnosno osnovnim materijalnim dobrima, ako je politički podčinjen teroru, ropstvu ili je na neki drugi način neslobodan, te ako ostane bez poveznice s Ocem Stvoriteljem, njegov je ljudski život osakačen, sveden na životinjsko preživljavanje, ili čak niti na to. Zato ih je davao i ponudio Isusu, Sinu Božjem, kad je sišao s nebesa i utjelovio se kao čovjek. Ponudio je Isusu – Bogočovjeku sve ono što je ljudskom biću nužno za život. Isus je, kao živi Bog, sve ponude mogao odbiti. Čovjek, nažalost, ne može.

Pojedinci, izabrane skupine, državne vlasti ili vjerski vode mogu iz svojih grupaških interesa uskratiti bilo koju razinu koja je čovjeku u životu nužna. To uskraćivanje ili ucjenjivanje kao sredstvo pritiska, čovjeka, naroda, država ili cjelokupne ljudske populacije, predstavlja moć. Onaj tko to može i čini na svjetskoj razini svjetski je moćnik.

Možda će me netko čitajući ovaj tekst proglašili „teoretičarom zavjere“, kovanicom kojom upravo nositelji strukture moći i njihovi poslušnici diskreditiraju pojedince, lijepeći kompromitirajući etiketu. Takvima poručujem da se **zavjera** u praksi ostvaruje. Ona je stvarnost od koje ne možemo pobjeći. U kratkim ču crtama iznijeti podatke koje svatko od vas s minimumom informatičkog znanja može lako provjeriti. Kao informativnu podlogu koristim nezavisni dokumentarni film *Monopoly – tko vlada svijetom?*, koji možete pogledati na internetu (ako ga do tada ne izbrišu s platforme). Autor je u filmu uspio prikazati upravo kako djeluje organizacijski sustav upravljanja svjetskog centra moći, horizontalnu i vertikalnu strukturu, pa čak i današnje ciljeve, sredstva i načine djelovanja svjetskih moćnika. To je u filmu i potkrijepio brojnim dokumentima, video i audio snimkama. Posebno je važno naglasiti činjenicu da je njihov utjecaj na današnju globalnu pandemiju COVID-a 19 bjelodan i nesumnjiv. Uz to naglašavam da je pandemija tu, da ljudi obolijevaju, umiru, da su bolnice pune pacijenata. Ipak, odluku o tome tko se hoće ili neće cijepiti prepuštam vama. Jer pandemija je tek sredstvo kojim se „netko“ poslužio iz samo njemu potrebnih razloga. Dalje o pandemiji ne bih jer ona je tek usputna misao ovog napisa.

Vratit ću se na navedeni film. Organizacijska struktura zapadne ekonomije tzv. liberalno-demokratskih zemalja koncipirana je na dijoničarstvu, kao mogućnost prodaje i kupnje kapitala gotovo svih proizvodnih, trgovачkih, informatičkih, medijskih, bankarskih i sličnih društava ili proizvodača. Radi širenja i povećanja kapitalnih ulaganja, tvrtke na burzama nude svoje dionice, koje onda kupuje onaj tko ima novac i procijeni da će se kupnjom upravo tih dionica još više obogatiti. Zbog toga su stvorene investicijsko-financijske kompanije koje su danas vlasnici gotovo svega na ovome svijetu. Među tisućama njih izdvaja se desetak najvećih, koje drže monopol nad najvažnijim životnim potrebama i njihovo se bogatstvo ne može niti približno procijeniti. Te su kompanije većinski vlasnici

najvažnijih ljudskih potreba i zaliha: proizvodnje hrane i sjemena, vojne industrije, naftne industrije i industrije obnovljivih izvora energije, teške i primarne industrije (metalurgije i preradivačke industrije), avio-industrije i autoindustrije, informaticke, tekstilne industrije, medijskih megakompanija, industrije zabave, turizma i slično. Uza sve to, oni su većinski vlasnici ne samo banaka, nego i upravljaju vladama većine država na ovom svijetu. Navest ću neke od tih kompanija, a i sami na internetu lako možete doći do njihovih podataka: Vanguard Group, Inc., Berkshire Hathaway, Inc., Blackrock, Inc., State Street Corporation, J.P. Morgan Chase, Inc. Također te megakompanije posjeduju većinske ili velike udjele u većini drugih, manjih kompanija. Podrobnjom analizom vlasništva dolazimo do dviju najvećih: Vanguard Group i BlackRock, sestrinska kompanija s istom vladajućom strukturom vlasnika. Po predviđanjima Bloomberg instituta, BlackRock i Vangurad će do 2028. zaraditi oko 20 trilijuna dolara. Upravo ove najveće megakompanije imaju najveći vlasnički udio u farmaceutskoj industriji i znanstvenim institutima koje proizvode lijekove. Sva cjepiva protiv COVID-a 19 proizvele su farmaceutske kuće u vlasništvu Vanguardsa i BlackRocka.

Dakle, postavlja se logično pitanje – tko se krije iza imena tih kompanija, tko su stvarni vlasnici? Nije lako odgovoriti na to pitanje, prvenstveno zbog toga što su stvarni vlasnici skriveni od javnosti, pa umjesto njih direktori kompanija komuniciraju u javnosti, dogovaraju se s političarima i provode upravnu politiku. Vanguard ima jedinstvenu strukturu po kojoj je nemoguće prepoznati tko su njegovi dioničari ili klijenti. Elita koja je vlasnik ove kompanije ne želi da itko dozna da su vlasnici najmoćnije tvrtke na svijetu. Ali lako je doznati da jedan posto svjetske populacije zajedno posjeduje više novca nego 99 posto ostalih. Forbes, najpoznatiji poslovni časopis na svijetu, tvrdi da je u ožujku 2020. bilo 2075 milijardera. Većina njih svoje je bogatstvo stekla nasljedstvom i monopolima. Dakle, vlasnici Vanguarda predstavljaju 0,001 posto najbogatijih ljudi na svijetu.

jet. To znači da je Vanguard u rukama najbogatijih ljudi na svijetu. Da se zaključiti da su na vrhu piramide uvijek iste obitelji: Rothschild, Du Pont, Rockefeller, Bush, Morgan... Ove obitelji nikad nisu izgubile svoju moć, ali su se skrile iza investicijskih tvrtki kao što je Vaneguard i sličnih megakompanija.

Drugi način stjecanja bogatstva su privatni fondovi i neprofitne organizacije tih obitelji. Najpoznatije od njih su JP Morgan Foundation, Rockefeller Foundation, Edmond de Rothschild Foundation, Bush Foundation, Ove „humanitarne“ fondacije najlakši su način posredovanja najbogatijih ljudi svijeta s političarima, državnicima i drugim javnim osobama. Neprofitne organizacije koje se nazivaju i zakladama su organizacije koje se oslanjaju na donacije. I ne moraju objaviti od koga su dobine te donacije. Novac mogu investirati u što god žele. Također ne moraju plaćati porez sve dok tu dobit reinvestiraju u druge projekte u koje su uključene. One mogu preokrenuti stotine milijuna dolara dobivenih od nevidljivih ulagača. Doslovno, to je legalno pranje novca, kojim se mogu financirati teroristi, smjenjivati državne vlade ili bilo što drugo što oni koji doniraju novac poželete. Ali stvarni donatori, financijeri rada zaklada, to čine preko istaknutih bogatih filantropskih pojedinaca iz društvenog ili javnog života koje isturaju u prvi plan, dok oni i dalje ostaju skriveni. Navest ču tri danas najpoznatije zaklade koje povezuju sve industrije svijeta jednu s drugom: Zaklada Billa i Melinde Gates, Zaklada Otvoreno društvo kontroverznog milijunaša Georgea Sorosa i Zaklada Clinton. Zaklada Gates najveći je davatelj sredstava Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, što je čini najutjecajnjom organizacijom u svjetskom zdravstvu. Ova fondacija ima blisko partnerstvo sa 16 najvećih farmaceutskih tvrtki u svijetu, uključujući Pfizer, AstraZenaku, Johnson&Johnson, BioNTech i Bayer. Većinski je vlasnik svih ovih tvrtki Vanguard i BlackRock. Bill Gates je osnivač tvrtke Microsoft, čiji su stvarni vlasnici BlackRock, Vanguard i donedavno Berkshire Hathaway, gdje je Bill Gates donedavno bio u upravnom odboru. Otvoreno društvo

Georgea Sorosa bilo je prije desetak godina najveći financijer i organizator migracija izbjeglica iz Azije i Afrike u europske zemlje. Trebalo bi ispisati stranice i stranice teksta da bi se navelo u što su sve uključene zaklade Gates, Soros i Clinton.

Jasno je da dvije investicijske megakompanije imaju monopol nad gotovo svime u svijetu. O ovome se ne raspravlja ni na jednoj ozbiljnoj televiziji, novinama, radiju, niti se o njima snimaju dokumentarni filmovi. Zašto je to tako? Otprilike 90 posto svih međunarodnih medija u vlasništvu je devet medijskih konglomerata. Ako opet zagrebemo u vlasničku strukturu, dolazimo do podatka da su većinski vlasnici svih ovih medijskih konglomerata Vanguard Group, Inc., BlackRock, Inc., i State Street Corporation. Zbog svega navedenog, posredno se i lokalni mediji nalaze u rukama velikih medijskih konglomerata. A one su opet u vlasništvu institucionalnih investitora ili iznimno bogatih i moćnih obitelji bogataške elite. Jednako je stanje s medijskim konglomeratima u Europi. Zato i nije čudno da nasti mediji hrane svakodnevno istom hranom – vijestima skuhanima u istom loncu ili u istoj kuhinji. Lokalni mediji ne proizvode svoje vijesti sami, nego koriste informacije i fotografije novinskih agencija, kao što su Reuters, ANP ili francuski AFP. Te su organizacije sve drugo osim nezavisne. Kao rezultat toga, globalni su mediji uskladeni u svojim izvješćima. Elita koja kontrolira svaki aspekt naših života kontrolira i informacije koje primamo. Sve se događa u nezamislivo koordiniranoj suradnji svih sa svima, tako da su sve različite industrije na zemlji povezane tako da osiguraju da svi rade za interes elite.

Idemo dalje!

Svjetski ekonomski forum (WEF) je organizacija u kojoj najbogatije kompanije dogovaraju poslove s drugim kompanijama i političarima. Umjesto da se u Forumu raspravlja o smanjenju siromaštva, zaštiti planeta od zagadenja, smanjenju vojnog naoružanja, ovaj se Forum okuplja da bi bogati postali još bogatiji. Dovoljno je vidjeti tko upravlja WEF-om: BlackRock, Otvoreno društvo Georgea Soro-

Predsjednik WEF-a je Claus Schwab

sa, Zaklada Billa i Melinde Gates i mnoge druge krupne korporacije koje Vanguard i BlackRock posjeduju direktno ili indirektno.

Predsjednik WEF-a je Claus Schwab, njemački profesor i poduzetnik. U svojoj knjizi *Veliki reset* detaljno je opisao plan svoje organizacije. Cilj je prepravljanje svega u našem društvu. On to zove „ponovnom izgradnjom boljeg“. Prema Schwabu, naše staro društvo treba biti zamijenjeno novim, u kojem se zemlje odriču svojeg suvereniteta u jednoj sveobuhvatnoj svjetskoj vladbi, u kojoj ljudi ne posjeduju ništa i rade za državu, u zamjenu za kuće, zdravstvo i sve osnovne potrebe. Sve je ovo prema WEF-u prijeko potrebno jer naše moderno konzumerističko društvo, a koje nam je sama elita nametnula, više nije održivo. Schwab u svojoj knjizi kaže da se nikada nećemo vratiti na „staro normalno“, a WEF je objavio video u kojem jasno pokazuje da do 2030. ne bismo smjeli ništa posjedovati. Ali bismo trebali biti sretni. „Novi svjetski poredak“ je pojam o kojem se govori već tridesetak godina. Od Georgea Busha, Billa Clintonova sve do današnjih dana.

Ali po riječima najslavnijih svjetskih filantropa, poput Cecila Rhodesa, Davida Rockefellera, Henryja Kissingera, pa čak i Georgea Sorosa, ovaj novi poredak uključivao bi sve države, pa čak i komunističku Kinu. No, nisu jedini koji sanjaju o moćnoj svjetskoj vladbi. Godine 2015. UN je prezentirao svoju kontroverznu *Agendu 2030.*, gotovo identičnu kao

Cecil Rhodes

David Rockefeller

Henry Kissinger

George Soros

Schwabov *Veliki reset*. Po njihovim riječima, UN, kao i Schwab, želi osigurati da do 2030. siromaštvo, glad, zagađenje okoliša i bolesti više ne postoje na zemlji. Zvuči kao suosjećajan plan dok ne pročitate sitno pisana slova. Ostvarenje plana *Agenda 2030*. platit će postojeće svjetske države poreznim novcem nas običnih građana. I baš kako se trenutno (u vrijeme pandemije koronavirusa) od nas zahtjeva da se odričemo osnovnih ljudskih prava u korist javnog zdravlja, tako će se od nas tražiti da se odrekнемo blagostanja u korist redukcije siromaštva. Ovo nisu „teorije“ zavjere, o svemu ovome može se čitati na njihovim službenim stranicama. Ukratko, UN želi uzeti novac od poreza svih zapadnih zemalja i dati ga korporacijama, eliti koja bi ugovorno reizgradila novo društvo. Za ovaj golemi projekt potrebna je svjetska vlada, kaže UN, i sam sebe vidi kao tu vladu. Baš kao Schwab, UN vjeruje da je pandemija stvarna prilika za ubrzanje ostvarenja *Agende 2030*. Normalnom čovjeku mora biti zabrinjavajuće to što i WEF i UN otvoreno priznaju kako razmatraju pandemiju i ostale katastrofe kao priliku da preobrave društvo. Pogotovo jer je upravo elita ta koja je svojim resursima sve nas uvjerila i kreirala ovu pandemiju. Dosadašnji pokušaji biološkog nasilja nad ljudima, kao što su bili „kravljé ludilo“, ptica i svinjska gripa, SARS, iako su „neslavno“ propali, bili su probni baloni na kojima su se izvršitelji ovog monstruoznog plana „školovali“, učili na pogreškama i konačno plasirali u svijet pandemiju COVID-a 19. Shvatili su: da bi se svjetska kriza mogla ostvariti, potrebna je koordinacija cijelih industrija, državnih vlada i vladinih agencija.

Iz perspektive elite oni nemaju nikakav problem zbog činjenice da

40 posto svjetske populacije živi s manje od pet i pol dolara na dan. Nemaju problem ni zbog milijuna djece koja umiru od zagadene vode koju su oni sami zagadili ili zbog neuhranjenosti. Ili zbog njihovih bombi i ratova koje su posijali diljem svijeta. Oni samo žele još više moći. Ta elita ne želi dijeliti obilje s nama. Zapravo, oni su iskreni kad u svojim programima i agendama pišu, kad u javnim nastupima kažu da žele uzeti i zadnji komadić bogatstva od nas. Ti se planovi sada ostvaruju. Novi svjetski poredak ili sveobuhvatna svjetska vlada jedini je način opstanaka malobrojne elite u zadržavanju moći nad rastućom svjetskom populacijom. I program globalizacije je samo jedan od provedbenih alata kojem nije cilj stvaranje zajedništva u različitosti već stvaranje jedne svjetske vlade, jedinstvene svjetske ekonomije, jednog svjetskog policajca koji će nadzirati cijelu populaciju, i stvaranje nove religije (koja će sadržavati ponešto od učenja svih velikih svjetskih religija). Svim ovim upravljalo bi se iz jednog jedinstvenog središta svjetske moći.

Ako to dopustimo, stvorit će se takvo društvo u kojem nećemo imati ništa, čak ni vlastiti stan ili kuću, posao ili ušteđevinu. Bit će roblje koje radi i živi za hranu koju taj dan pojede. Da bi to postigli, potrebna je razarajuća ekomska kriza. Poduzetnici će zbog kolapsa gospodarstva podizati kredite u bankama, nakon toga banke će propasti, novac više neće vrijediti. Propašću poduzetnika, tvornica i drugih tvrtki ljudi će ostati bez posla, dakle i bez primanja. Svet će biti na rubu ekonomskog kolapsa. Zavladat će opća glad (sjeme i sadni materijal u rukama je megakompanija). Jedini je način za preživljavanje prihvatanje vladine pomoći, koje uključuje nekoliko uvjeta: posjedovanje dokaza

o cijepljenju i prepuštanje sve privatne imovine fondovima koji će tu pomoći dijeliti.

To je **veliki reset** ili novi svjetski poredak. Pripreman kroz mnoge generacije i testiran kroz razne diktatorske režime u svijetu.

Ovaj članak završtiću izvodom iz teksta koji je nadbiskup Carlo Maria Viganò, izrekao 15. svibnja 2021. za Sabbato post Ascensionem (nadbiskupov govor prenijeli smo u prošlom broju naše Revije):

Novo normalno i dalje će nam se prikazivati kao kompromis koji će od nas zahtjevati prihvatanje odričanja od sloboda koje smo uzimali zdravo za gotovo i sukladno tome raditi čemo kompromise a nećemo razumjeti absurdnost našeg pokoravanja ili nemoralnost zahtjeva onih koji nam zapovijedaju, dajući nam tako absurdne zapovijedi koje su izvan svake pameti i dostojanstva. Na svakom koraku dolazi do pogoršanja ionako loše situacije i daljnog koraka prema bezdanu

Svatko od nas mora razumjeti da ono što se događa nije plod nesretog spletka okolnosti, nego đavolski plan – u smislu da je zlo u pozadini svega – koji stoljećima ima samo jedan cilj: uništiti djelo Stvaranja, uništiti Otkupljenje, i ukloniti svaki trag Dobra na zemlji. A da bi se to postiglo završni korak je uspostavljanje sinarhije u kojoj zapovijeda nekoliko tiranina bez lica koji žedaju za vlašću i koji su se prepustili obožavanju smrti i grijeha i mržnji prema Životu, Vrlinama, Ljepoti jer u njima sjaji Božja veličina kome oni još uzvikuju svoj pakleni “Non serviam”

...Ova farsa će doživjeti slom; neizbjegno će doživjeti slom! Obvezimo se s obnovljenom revnošću da ćemo našem Kralju vratiti Krunu koji su mu Njegovi neprijatelji otegli. Potičem vas da dopustite Našem Gospodinu da kraljuje u našim dušama, obiteljima, zajednicama, u državi, na poslu, u školama, u zakonima i sudovima, u umjetnosti, u medijima, u svim područjima privatnog i javnog života. Ako se ne zaustavimo u ovoj trci prema kolektivnom samoubistvu, nikada se nećemo vratiti...

Link za preuzimanje filma:

„Monopoly“ - tko vlada svijetom?/Dokumentarac.hr

Tko nas to još uvijek drži pod papučom?

Piše: Mario Tomasović

Znamo tko su „oni“, a znamo i za koga „oni“ rade, samo se mi zbog neprovedene lustracije bojimo i o tome ne smijemo govoriti. „Oni“ su još uvijek u porama cijelog našeg društva. Naša sloboda još nije potpuna i tko zna kad će biti, jer mnogi koji se busaju u „hrvatska prsa“ šute i čuvaju svoj interes i svoje pozicije. Nasuprot nama, mnogi srpski intelektualci ne boje se i ne šute, otvoreno govore o svemu bez straha, pa čak i o mračnim događajima svoje prošlosti. Kako znamo, oni su vješti lažljivci i manipulatori, pa i svoju negativnu povijest često umješno pretvore u svoju korist.

Beogradski publicist Aleksandar Lebl, među ostalim, javno kaže i ovo:

„Već tijekom 18. stoljeća u Srbiji je bilo zabranjeno doseljavanje Židova. Tek na Berlinskom kongresu 1878. Židovi su postali ravnopravni građani jer je priznanje ravnopravnosti svih vjera bilo uvjet da Srbija postane nezavisna država.“

Drugo:

„Vrijeme od travnja 1941. do kraja rata bilo je vrijeme holokausta, dakle vrijeme masovnog uništavanja Židova bez obzira na dob, spol, vjeru. To su na teritoriju okupirane Srbije, uključujući Banat, koji je u njoj zbog velikog broja etničkih Nijemaca imao poseban položaj, provodile prije svega nacističke institucije (SS i Gestapo), ali i jedinice njemačke vojske. Pomagala im je najprije

Aćimovićevo komesarska uprava, a potom i Nedićeva vlada, njezina policija i oružane formacije. Pomagali su i Ljotićevi odredi.“

Do Drugog svjetskog rata u Srbiji je živjelo 37.000 Židova, a tijekom tog rata likvidirano je i protjerano 82 posto njih, od kojih je manji broj poginuo u partizanima.

Treba znati i da su 1. siječnja 1941. u Beogradu u povodu *Antimasonske izložbe* izdane četiri marke, u najvećoj nakladi do 1943. godine u Srbiji. Marke s tim motivima nisu nikada tiskane u njemačkim, talijanskim, hrvatskim tiskarama ni nigdje u svijetu, ni prije ni za vrijeme Drugog svjetskog rata, osim u Srbiji. Dakle, holokaust nad Židovima započeo je u Srbiji – dragi moji HR-jugoslavenski novinari. Istražite to i o tome pište, kao što o tome piše hrabi srpski publicist Aleksandar Lebl.

Kako vidimo, beogradski se publicist nije bojao pisati istinu, ali te činjenice koje govore o stradanju Židova u Srbiji nisu zanimljive ni hrvatskim Židovima ni hrvatskim političarima, a najmanje HR-jugoslavenskim novinarima. Ta je tema, izgleda, u Hrvatskoj zabranjena. Upute i instrukcije odnose se samo na zločine ustaškog režima i zločine Hrvata, kao da su u povijesti čovječanstva i povijesti Drugog svjetskog rata samo Hrvati činili zločine. Kliko je Židova stradalo u Rumunjskoj, Bugarskoj i dobrom dijelu cijele Europe, našim hrvatskim Židovima nije važno, važno je samo koliko ih je stradalo u Hrvatskoj. O zločinima kolonizatora Španjolaca, Portugalača, Engleza, Francuza itd. naši novinari nemaju potrebe pisati. O istrijebljenju Indijanaca u Americi također ne treba pisati, o trgovini afričkim robljem i njihovim ljudskim pravima također ne treba pisati, a da ne spominjemo ratove iz bliske nam povijesti koje su Amerikanci, Rusi

i ostali evropski i ostali narodi izazvali po svijetu u posljednjih 50-60 godina. Naši hrvatski i inni Židovi znaju koje je zločine, na primjer, činio po Hrvatskoj za vrijeme Drugog svjetskog rata fašistički saveznik, osuđeni i pogubljeni ratni zločinac, četnički vojvoda Draža Mihailović, i nisu ustali protiv odluke o dodjeli visokog državnog odličja koje su mu prije nekoliko godina dodijelili Amerikanci, odnosno dvolični američki političari. O četničkim zločinima po Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini ne smije se pisati. Isti je motiv i cilj bio i 1941. i 1991. godine. Tko je imalo proučio Drugi svjetski rat, zaključio bi da smo mi Hrvati, kao i Bosanci, mogli i gore proći da se nije pojавio Tito. Koliko ga god mi ne prihvaćali zbog mnoštva odobrenih zločina (stotine jama, Bleiburg, križni put), s četnicima bismo vjerojatno prošli još gore. Vjerojatno je sve ono zlo što je Tito dopustio da nam se dogodi dopustio pod prisilom, jer bi u protivnom i on bio likvidiran. Još dandanas nakon Domovinskog rata vidimo golin okom što je četništvo i koji mu je cilj. Borba za Hrvatsku još će dugo trajati jer oni ne odustaju od „velike Srbije“. A mi im opet kao guske u magli „ližemo guzicu“. I nakon tisuće likvidiranih i izmasakriranih Hrvata te provedenog genocida u Domovinskom ratu mi s njima igramo igrice; košarka, vaterpolo, pitanje je kad će nogomet itd. To je ruganje i pljuvanje po krvi žrtava položenih na oltar domovine. Sramota nad sramotama.

Da se razumijemo, nikakve se zločine ni zločince ne smije pravdati, pa tako ni ustaše ni ustaške zločine. Ali ako se zabranjuje korištenje ustaškog znakovlja, zašto se ne zabrani i korištenje svecog ostalog zločinačkog znakovlja, pa i komunističkog? I pod komunističkim su se znakovljem činili zločini. To što je Europa izjednačila nacističko-fašističke zločine s komunističkim zločinima mnogima ne znači ništa. Te komunističke zločine ljevica ne priznaje i ne traži oprost za ta zlodjela, a od desnice se traži kontinuirano posipanje pepelom, od Tuđmana do današnjeg dana. Ni židovske zajednice ne osuđuju zločine komu-

nističkog režima od 1941. do 1990. godine. Nažalost, naši partizani nisu ni znali, a ne znaju ni danas zašto su išli u rat, zbog ideologije ili radi obrane domovine. Koje domovine? Istina je da Hrvati nisu bili zadovoljni Jugoslavijom, a Tito je baš bio na braniku Jugoslavije. Istina je da su ustaše osnovali i ustrojili Nezavisnu Državu Hrvatsku i da je tu državu prihvatile većina hrvatskog naroda i dobar dio međunarodne zajednice. Istina je da se Pavelić na svoj način borio za Hrvatsku, ali i da je politika te države vođena loše i da je ta država propala zajedno sa svojim saveznicima. Istina je da je nakon potписанog Londonskog sporazuma 1915., između Engleza i Talijana, Hrvatska bila gurnuta u savez s fašistima jer su s njima, kao supersilom, očekivali oslobođenje i poništenje tog podlog Londonskog sporazuma kojim su Englezzi dobili Talijane kao saveznike u Prvom svjetskom ratu.

Ništa nije crno-bijelo, pa tako ni politike ni političari. Svi su oni imali dobrih i loših poteza, pa tako i Tito, i Pavelić, i Churchill itd. Nitko ne može osporiti Titov Ustav iz 1974., kojim su sve jugoslavenske republike, pa tako i Hrvatska, dobile pravo na osamostaljenje. Nitko mu ne može osporiti to što nas nije „dao“ u ruke Staljina, samo njemu možemo zahvaliti na tome što smo svrstani na stranu saveznika u Drugom svjetskom ratu i što je ta činjenica doprinijela priznanju današnje moderne države Hrvatske, pa nitko ne može osporiti ni povratak teritorija koji su bili predmet i Londonskog ugovora i Rimskih ugovora Pavelić – Mussolini. Ali, isto tako, ne mogu mu se zaboraviti ni zločini nad hrvatskim narodom, bez obzira na to zbog kojeg su se razloga činili. Masakr nad civilima ratni je zločin i za njega bi netko trebao odgovarati. Egzekucije civila na Bleiburgu i križnom putu te bacanje civila u stotine jama je zločin. Zločin ima samo jednu definiciju – zločin je zločin. Kad posložimo činjenice i pogledamo istini u oči, kad se svi naši političari počnu ponašati razumno, Hrvatska će biti oslobođena i moći će krenuti u bolju budućnost. Samo izgleda da nam „oni“ to još ne dopuštaju.

ORGANIZIRANI KRIMINAL

Trgovina narkoticima

Nakon što smo, dragi čitatelji, u prethodnom broju objasnili što je to trgovina ljudima, držim da moramo ponoviti definiciju što je organizirani kriminal kroz opis trgovine narkoticima.

1. Organizirani kriminal je vrsta protuzakonitih radnji u kojima postoji organizacijska struktura kao udruženje (udruženje slično korporaciji). Osnovni je cilj organiziranoga kriminala stjecanje protupravne imovinske koristi. Primjeri kriminalnih organizacija su talijanska mafija, pirati itd. Protupravnu imovinsku korist stječu prodajom droge, trgovinom ljudima, trgovinom sa zemljama pod embargom i ostalim protupravnim radnjama. Organizirani kriminal zainteresiran je za tržišta u kojima je profit enorman u odnosu na ulaganja, te radi zaštite tržišta i poslovanja kriminalne organizacije pribjegavaju nezakonitim postupcima kao što su krađa, otmica, lišavanje života, ucjena i mito.

2. Dio organiziranog kriminala je, kao što smo već rekli, ilegalna trgovina drogom, odnosno narkoticima, i u najširem smislu obuhvaća djelatnost proizvodnje i distribucije droga na način koji je zabranjen zakonom.

3. Katkad marketing može biti definiran kao organizacijska mreža.

To su međusobno povezane kriminalne organizacije koje djeluju u različitim dijelovima svijeta i koje su specijalizirane za različite segmente posla, i to od proizvođača sirovina (npr. uzgajivača maka ili koke), proizvođača droga, krijumčara, pa do neposrednih raspačavača, čija se djelatnost kolokvijalno naziva dilanje.

Rat protiv droge izraz je kojim se u najširem smislu označava nastojanje države da suzbije zlouporabu opojnih droga, prije svega eliminiranjem ponude, odnosno suzbijanjem ilegalne trgovine drogom, i to prije svega suzbijanjem što oštrijim represivnim mjerama, kao što su stroge zatvorske kazne, i povećanjem policijskih ovlasti, odnosno intenzivnim korištenjem obavještajnih, pa i vojnih resursa. Rat protiv droge oduvijek je imao mnogobrojne kritičare iz liberalnijih i ljevičarskih krugova, a najčešće se spominje kao izgovor za masovno kršenje ljudskih prava i do sada nije postigao željeni rezultat.

Moje je mišljenje da u ratu protiv droge sve države moraju primijeniti što represivnije mjere. Bjelosvjetski kriminalci nikada neće prestati uništavati ljudske živote, njih se ne može moliti za milost da prestanu s kriminalnim radnjama (odnosno s organiziranim kriminalom) jer oni dobro znaju što čine, zarađuju krvavi novac, ostvaruju krvavi ekstra profit, odnosno žive na tuđoj krvi.

Ines BOŠKOVIĆ SORIĆ

Jedriličarski klub Podstrana

Piše: Nikola ALJINOVIĆ

Iako se naš klub nalazi u Muto-grasu, na margini naše općine, svojim sportskim aktivnostima zasigurno nismo na margini sportskog života u Podstrani. Jedriličarski klub *Podstrana* već 18 godina educira svoje članove u raznim pomorskim vještinama. Naše sportske aktivnosti temelje se na daskama za jedrenje, odnosno *windsurfingu*, ali posljednjih nekoliko godina sve se više okrećemo i jedrenju u malim klasama, kao što su „optimisti“ i „laseri“. Za malo iskusnije jedriličare tu su i dva *hobie cat* katamarana od 14 i 16 stopa, na kojima je predoziranje adrenalinom zajamčeno.

Ponosni smo na našu ljetnu školu jedrenja, u koju smo ove godine upisali 30-ak djece, s tim da je trećina naših novih članova rođena između 2013. i 2015. godine. Jedini je uvjet za upis bio da dijete zna plivati. Uz nadzor našeg stručnog trenera i njegova asistenta, nije zabilježena niti

jedna ozljeda ili nešto slično, iako jedrenje spada u ekstremne sportove.

Ljeto je, dakle, rezervirano za djecu, dok su ostala godišnja doba predviđena za obuku starijih i odraslih. Da biste se okušali u ovom sportu, ne postoji gornja dobna granica, pogotovo zbog toga što se individualno prilagodimo svakom novom (starom) članu i uvjetima na moru.

Za 2022. godinu planiramo u siječnju održati redovitu godišnju skupštinu, s naglaskom na to da je to ove godine ujedno i izborna skupština na kojoj ćemo izabrati novo rukovodstvo kluba koje će predstavljati klub sljedeće četiri godine.

Što se tiče iduće, 2022. godine, kao i dosad aktivno ćemo sudjelovati u organiziranju *Kupa Hrvatske u jedrenju na dasci* (svibanj – lipanj). Također, kao što smo to učinili i ove godine, i u 2022. godini organizirat ćemo profesionalnu PWA regatu za *windsurfing* u Bolu na Braču (sr-

panj), kao i jednu do dvije regate za krstaše (travanj i listopad). Naša tradicionalna „otvorena“ regata za Dan općine Podstrana već je davno upisana u kalendare svih „poljičkih“, ali i splitskih jedriličarskih klubova, a kao i svake godine, sa završetkom školskih obveza naših članova školaraca krenuli bismo i s našom školom jedrenja za najmlađe.

Zbog specifičnosti ovog nekontaktnog sporta, gdje smo na moru, više-manje individualno svatko u svome brodu (ili na dasci), sigurni smo da nas ni možebitna lošija epidemiološka situacija u Hrvatskoj neće onemogućiti u ostvarivanju naših ciljeva za 2022. godinu.

Često ponavljamo da nam je cilj privoljeti što više ljudi na jedrenje, surfanje ili veslanje, jer klub čine ljudi kojima je jedrenje stil života, a ovo je taj suživot s morem, govo neizbjježan stil života svih nas u Podstrani, gdje je većina nas okrenuta moru, htjeli mi to ili ne.

I zato, svi vi budući jedriličari, dodite. Rado ćemo vas primiti u našu veliku familiju u kojoj ćete, garantiramo, osjetiti tu privreženost moru i druženju, „sitnicama“ koje život znače... A i čine ga boljim i kvalitetnijim.

Aloha!

Nikola Aljinović
s mladim jedriličarima

Sreća za sve

Piše: Barbara UBINAC

Salon za kućne ljubimce *Barby* je uz pomoć Planinarskog društva *Perun* i HPD-a *Mosor* organizirao donatorsku utrku/šetnju *Sreća za sve*, na kojoj su se prikupljale donacije za azil *Kninske njuškice* udruge *Berta*.

Mogu ponosno reći da je u nedjelju 17. listopada 2021. na Perunu, s posjetiteljima, volonterima i gostima, bilo oko 150 ljudi i 50-ak psića koji su se veselo igrali.

Uz prijave sa psićima, također su nam se pridružile i obitelji s djecom, Srednja škola *Braća Radić* iz Kaštela, HPD *Veliko Brdo* te ostali pojedinci velikog srca koji su proveli prekrasan dan u prirodi. Pri tome su učinili dobro djelo i pomogli *Kninskim njuškicama* donacijama, hranom za pse, dekicama...

Uz posjetitelje, tu su bili naši dragi gosti, među kojima iskreno zahvaljujem članici

HGSS-a i jednoj od četiri Hrvatice koje su se popele na najviši vrh svijeta Mount Everest. Predivna Milena Šijan, dipl. ing., održala je edukativnu radionicu na kojoj su svi mogli uživati u njezinu predavanju, a ujedno ponešto i naučiti.

Za to vrijeme naši su slavni vrhunski kuhari, ali još bolji ljudi,

Luka Dančulović i Dragan Jovanović sa svojim uigranim timom mlađih pomoćnih kuhara pripremili fantastičan ručak na kojemu se tražila porcija više.

Nakon ručka bila je organizirana vođena tura na *via ferrata* Perunika i mala škola sportskog penjanja.

Sve se to događalo pod budnim okom članova HGSS-a – Stanice Split, koji su učinili da se svi osjećamo sigurnijima.

Bilo je za svakoga ponešto. Neki su šetali, neki su se penjali, drugi su

se odmarali. Uglavnom, svi su se smijali i uživali, tako da je događaj opravdao svoj naziv *Sreća za sve*. Sve to omogućeno im je uz pomoć članova Planinarskog društva *Perun* iz Podstrane i Hrvatskog planinarskog društva *Mosor*; te uz pripomoć naših sponzora, kojima **najljepša hvala za sve!** Red je da ih barem spomenem:

Turistička zajednica Podstrana

Općina Podstrana

Text Papir

Mesnice *Bilić*

Pekara *Sučić*

Iris Adventures

Decathlon Split

Udruga Žrvanj

Naši uspjesi

**Velimir GAVRANIĆ,
predsjednik sportske udruge
Nova generacija 7**

Ove godine bili smo domaćini tri natjecanja iz službenoga kalendara Hrvatskog saveza daljinskog plivanja, koja su održana na dvije različite lokacije. Prvo natjecanje održalo se ispred restorana *Jure*, dok je drugo bilo ispred JK-a *Podstrana*.

Po gotovo idealnim uvjetima, u subotu 5. lipnja 2021. godine u Podstrani je započela nova sezona

službenih natjecanja u daljinskom plivanju. Jedino što je kvarilo idilu bila je nešto niža temperatura mora, zbog koje je vrhovni sudac, Milivoj Mirošević iz Omiša, dao dopuštenje natjecateljima da izaberu hoće li plivati u neoprenskim odijelima ili bez njih.

Antonia Bulićić, članica KDP-a *Split*, i Petar Matić iz KDP-a POŠK pobjednici su prvog Plivačkog maratona *Sveti Ante*, dužine 5000 metara, održanog u Podstrani. Ovom utrkom, koja je ujedno bila i Veteransko prvenstvo Hrvatske u daljin-

skom plivanju, otvorena je sezona ovogodišnjeg CRO CUP-a.

Pobjednici prvog izdanja plivačkog maratona *Sveti Ante* su članovi dvaju splitskih klubova, i to od djevojaka Antonija Bulićić (KDP *Split*) te Petar Matić (KDP POŠK) u muškoj konkurenciji. Uz Antoniju Bulićić, na postolju ženske utrke našle su se dvije plivačice zadarskog *Donata*, Dina Volarević i Marija Kuman, dok su Petru Matiću društvo na postolju pravili članovi KDPSR-a *Poreč*, braća Andrej i Aljoša Pribac.

Vikend 17. i 18. srpnja bio je rezerviran za naš drugi Vikend daljinskog plivanja u Podstrani, u sklopu kojega je održan naš 4. Plivački maraton *Podstrana - Ng7*, koji je

Hrvatski savez daljinskog plivanja uvrstio pod naziv Grand Prix, te 2. Otvoreno prvenstvo Splitsko-dalmatinske županije u štafetnom plivanju na otvorenim vodama. U sklopu ovog natjecanja su:

2. Štafetno prvenstvo Hrvatske u daljinskom plivanju (4 x 1250 m); 2. Otvoreno prvenstvo SDŽ u štafetnom plivanju na otvorenim vodama (4 x 1250 m); 2. Vikend daljinskog plivanja u Podstrani (4 x 1250 m).

Pobjednici su članovi KDSPR-a Poreč, na drugom je mjestu štafeta KDP-a Split, dok su treći članovi KDP-a POŠK.

3. Prvenstvo Hrvatske (7500 m); 4. Plivački maraton Podstrana – Sung7 (7500 m); 2. Vikend daljinskog plivanja u Podstrani (7500 m).

Pobjednik u muškoj konkuren-

ji: Grgo Mujan (KDP Split); 2. Đivo Damić (KDPSR Poreč); 3. Petar Matić (KDP POŠK).

Pobjednica u ženskoj konkuren-ciji: Matea Sumajstorčić (HAKDP Mladost); 2. Leona Coha (KDPSR Poreč); 3. Paula Lončarević (KDPSR Poreč).

Rekreativci, neregistrirani plivači pri HSDP-u i stranci na utrci od 1250 metara:

Pobjednik u muškoj konkuren-ciji: 1. Štefan Hrdlička (Klub Bohemias); 2. Duje Pavić (PK Jadran); 3. Silvio Amižić (TK Split).

Pobjednica u ženskoj konkuren-ciji: Nikola Kovačova (PK Orca); 2. Ana Bezić; 3. Suzana Marović.

Rekreativci, neregistrirani plivači pri HSDP-u i stranci na utrci od 2500 metara:

Pobjednik u muškoj konkuren-ciji: David Lahoda (PK Bohemians); 2. Matej Hrdlicka (PK Bohemians); 3. Vicko Ozretić (PK POŠK).

Pobjednica u ženskoj konkuren-ciji: 1. Helena Vrdoljak; 2. Dunja Jutronić.

Rekreativci, neregistrirani plivači pri HSDP-u i stranci na utrci od 7500 metara:

Pobjednik u muškoj konkuren-ciji: Alberto Bottini; 2. Toni Pavičić Donkić; 3. Ken McMahon.

Ponosni smo što su ove godine sudionici naših plivačkih maratona bili i ukupni pobjednici CRO-CUP-a i Grand Prix natjecanja – Antonia Bulićić, Paula Lončarević i Grgo Mujan. Naravno, velika zahvala i svim ostalim plivačicama i plivačima što su sudjelovali na našim plivačkim maratonima. Posebno nam je drago što su i naši gosti stranci bili dio našeg događaja. Velika zahvala svim volonterima i onima koji su na bilo koji način pomogli u organizaciji.

Velika hvala Općini Podstrana, TZ-u Podstrana i ZSUOP-u.

Mi se već pripremamo za slje-deću sezonu i bogato sportsko ljeto 2022. Pozivamo sve koji nam se žele pridružiti u organizaciji na bilo koji način. Vjerujemo da možemo našu Podstranu učiniti prepoznatljivom i u sportskom smislu kako bi domaći i strani gosti uživali u blagodatima mora, sunca i sporta.

Velimir Gavranić s pobjednicima

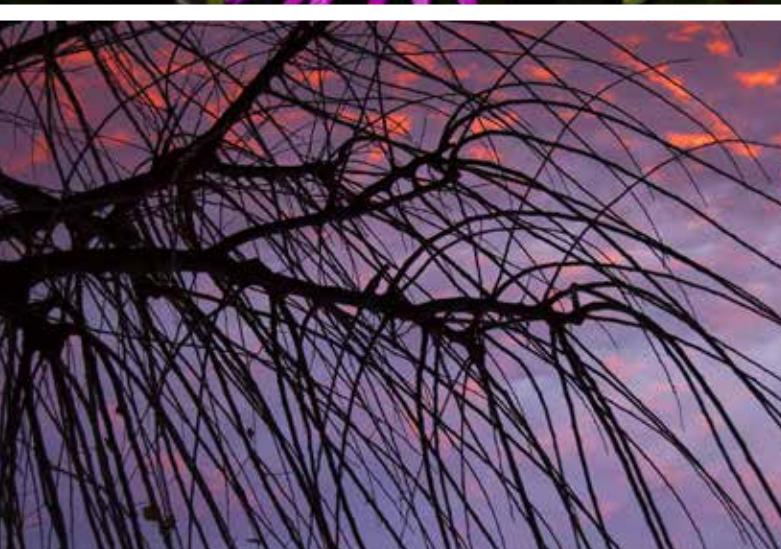
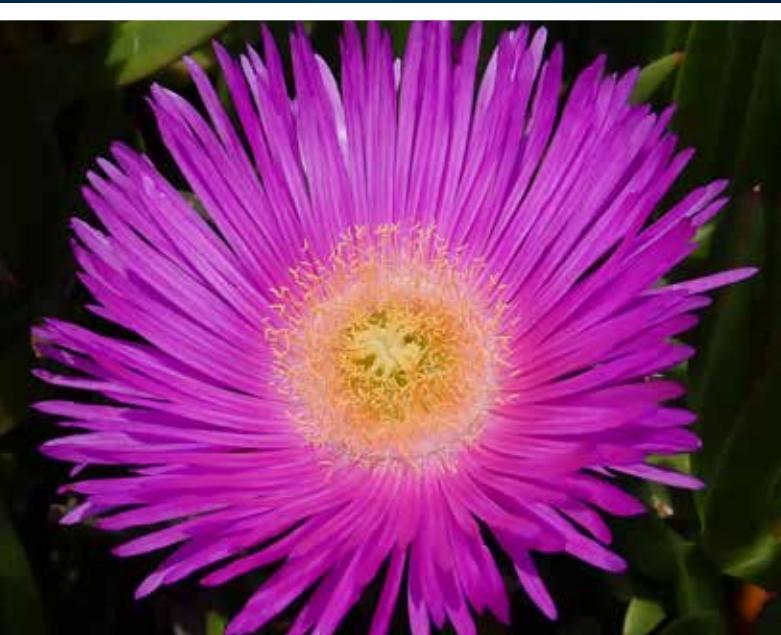

foto: Karlo Lolić